

แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติ
โรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3

โดย

พลตรี กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ
ผู้บัญชาการกองบัญชาการช่วยรบที่ 3
กองทัพบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 63
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2563 – 2564

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติ โรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ พลตรี กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 63 ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช 2563 – 2564

พลโท

(วิโรจน์ เกิดแสง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติ
โรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ (Strategy)

ผู้วิจัย พลตรี กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ 63

การศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติ โรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ ๓ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ตลอดจนเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประกอบด้วย 1) การรวบรวมข้อมูล ทั้งส่วนของข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิ ที่ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้า เอกสารต่างๆ และรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยที่เกี่ยวข้อง, 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ และ 3) การนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความผลการวิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติใหม่ๆ จากการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่า มีการระบาดใหญ่ (Pandemic) นับถึงปัจจุบันอย่างน้อย 15 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 673 ล้านคน โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยังมีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เนื่องจากมีความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ, การเมือง และสังคมจิตวิทยาระหว่างประเทศมากกว่าในอดีต

ในส่วนของแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 มีองค์ประกอบที่สำคัญ 9 ประการ แต่เนื่องจากหน่วยทหารมีลักษณะพิเศษที่สำคัญ คือ การปกครองบังคับบัญชาที่เน้นเรื่องเอกภาพ และสายการบังคับบัญชา ทำให้ตัวผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการเตรียมความพร้อมด้านอาหารให้ประสบความสำเร็จ โดยมีตัวแบบจากกรณีศึกษาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก

คำสำคัญ : ความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security), การเตรียมความพร้อม, สภาวะวิกฤติ, โรคระบาด (Pandemic), ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19), ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

Abstract

Title Food preparation guidelines to face the severe epidemic crisis in the area of the 3rd Army Region

Field Strategy

Name Major General Kittipong Jamsuwan **Course** NDC **Class** 63

Study of food preparation guidelines to face the severe epidemic crisis in the area of the 3rd Army Region. Objective: To study problems, obstacles and the impact of the devastating epidemic from past to present. To offer food preparation guidelines to face the severe epidemic crisis. Conduct qualitative research in conjunction with descriptive research together with 1) Primary Data Collection by conducting an in-depth interview 12 key informants and secondary data By studying from textbooks, documents, reports on the performance of the relevant units. 2) Content analysis, comparative analysis, theoretical data synthesis and various principles. 3) Presentation of data in a descriptive research report form of analysis results and introduce new practices.

The results of the study revealed that the obstacles and impacts of severe epidemics from past to present it found that 15 pandemics have killed at least 673 million people. The current impacts are becoming more and more severe accordingly. Because there are more economic, political and socio-psychological links between countries than in the past.

Food preparation guidelines to face the severe epidemic crisis in the area of the 3rd Army Region have 9 key elements but because the military unit has an important special feature, which is the commanding regime that emphasizes unity. Make the commander the most important element in driving successful food preparation. There is a case study from SomdetPhraEkaThotsarot Camp, Muang District, Phitsanulok Province

Keyword : Non-Traditional Security, Pandamic, COVID-19, Food Security

คำนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 (COVID-19) ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดกำลังซื้อของผู้ที่ถูกละทิ้ง หรือขาดแคลนรายได้จากงานประจำ กอปรกับการปรับราคาสินค้าบริโภคที่แพงขึ้นในบางช่วง ทำให้มีผู้ประสบความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก

ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยทหารซึ่งมีพื้นที่ว่างเปล่า และกำลังคน ควรมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร เพื่อช่วยเหลือประชาชน ตลอดจนกำลังพลและครอบครัว จึงได้ศึกษาค้นคว้า ขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ และผู้ปฏิบัติ ตลอดจนการถอดบทเรียนจากการดำเนินงานภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กระทั่งสำเร็จเป็นงานวิจัยฉบับนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการเป็นจุดเริ่มต้นของการเตรียมความพร้อมด้านอาหารโดยหน่วยทหาร และนำไปสู่การต่อยอดการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวให้มีความคืบหน้ายิ่งขึ้นไป

พลตรี

(กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 63

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำเอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่องนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสทำงานโครงการทหารพันธุ์ดีของค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณให้หน่วยทหารได้ฝึกทำการเกษตรปลอดถัย ทำการปศุสัตว์ และประมง เพื่อสร้างเป็นคลังอาหารสำรองเก็บไว้สำหรับช่วยเหลือประชาชนในยามประสบภัยพิบัติต่างๆ

เอกสารวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้จากท่าน พลเอก สุทนต์ เหมือนพิทักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษา และท่าน พลโท นุชิต ศรีบุญส่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนบรรดาน้องๆ ผู้บังคับหน่วย และกำลังพลในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ โดยเฉพาะ พันเอก สมบัติ บุญกอบแก้ว เสนาธิการ กองบัญชาการช่วยรบที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าทีมงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จนครบถ้วนสมบูรณ์

พลตรี

(กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 63

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1	1
บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
วิธีการดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
คำจำกัดความ	6
บทที่ 2	8
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและความหมายความมั่นคงแห่งชาติ (National Security)	8
แนวคิดและความหมายความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security)	13
แนวคิดในการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติของไทย	15
ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)	16
หลักการและแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)	18
ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580)	20
แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
กรอบแนวคิดการวิจัย	32
สรุป	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๓	
สรุปปัญหาและผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	33
สถานการณ์โรคระบาดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	33
ผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง	39
การดำเนินการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	43
สรุปปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารจากวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง	46
สรุป	46
บทที่ ๔	
วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3	48
วิเคราะห์ปัญหา	48
แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร	49
ตัวแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 (กรณีศึกษาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ)	57
สรุป	63
บทที่ ๕	
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	64
สรุป	64
ข้อเสนอแนะ	67
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	67

บรรณานุกรม

ประวัติย่อผู้วิจัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3-1	แสดงสถานการณ์โรคระบาดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	38
3-2	แสดงสถานการณ์โรคระบาดของประเทศไทย	39
3-3	สรุปผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง	42
3-4	แสดงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน	45
4-1	อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตรที่มีความจำเป็นต่อการผลิตอาหาร	53
4-2	การบริหารจัดการพื้นที่ว่างเปล่าภายในค่าย	58
4-3	ผลผลิตจากศูนย์ผลิตพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ พระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง	59
4-4	แสดงอุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตรที่ใช้ในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร	60
4-5	ผลผลิตภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ	62

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2-1	แสดงความสัมพันธ์ความมั่นคงของชาติ กำลังอำนาจของชาติ และ ปัจจัยกำลัง	9
2-2	องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหาร	19
5-1	แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3	66

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคระบาด (Pandemic) เป็นหนึ่งในเก้าของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non – Traditional Threat) ที่สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กำหนดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 นับเป็นภัยคุกคามที่ไร้พรมแดน และสร้างความเสียหายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยาเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 113 ถึงปัจจุบัน มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดทั่วโลก มากกว่า 673 ล้านราย อาทิ กาฬโรค (Plague) ระบาดหนัก 3 ช่วง ในปี พ.ศ. 1084 – พ.ศ. 2398 รวบรวม 87 ล้านราย, อหิวาตกโรค (Cholera) พ.ศ. 2363 รวบรวม 100,000 ราย, โรคฝีดาษหรือไข้ทรพิษ (Smallpox) ศตวรรษที่ 5-2 ก่อนคริสตกาล รวบรวม 300 – 500 ล้านราย, ไข้หวัดใหญ่สเปน (Spanish flu) พ.ศ. 2461 รวบรวม 50 ล้านราย, ไข้หวัดใหญ่ 2009 (Influenza) พ.ศ. 2552 รวบรวม 150,000 ราย และไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) พ.ศ. 2563 ที่คร่าชีวิตผู้คนไปแล้ว 3,043,009 ราย (นับถึง 20 เมษายน 2564)

สถานการณ์โรคระบาดในประเทศไทย จากข้อมูลในรอบ 670 ปี พบว่า ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคมารอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 1893 ถึงปัจจุบัน มีคนไทยเสียชีวิตจากโรคระบาดมากถึง 60,000 ราย โดยครั้งที่มีผู้เสียชีวิตมากที่สุด ได้แก่ โรคอหิวาตกโรค พ.ศ. 2360 – 2466 รวบรวม 30,000 ราย และ ปี พ.ศ. 2486 – 2490 รวบรวม 15,000 ราย โรคฝีดาษหรือไข้ทรพิษ พ.ศ. 2460 – 2490 รวบรวม 15,000 ราย จึงนับได้ว่าโรคระบาดเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ไม่อาจมองข้าม ที่ทุกภาคส่วนต้องหามาตรการในการรับมือให้ทันต่อสถานการณ์

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)

ไวรัสโคโรนาเป็นไวรัสในสัตว์ มีหลายสายพันธุ์ โดยปกติไม่ก่อโรคในคน แต่เมื่อกลายพันธุ์เป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ก่อโรคในมนุษย์ได้ (ซึ่งมักเกิดจากการจัดการที่ผิดธรรมชาติโดยมนุษย์) ในขณะที่มนุษย์ยังไม่รู้จักและไม่ภูมิคุ้มกัน ก็จะทำให้เกิดการระบาดของโรคในคน

โรคโควิด 19 (COVID-19, ย่อจาก Coronavirus disease 2019) เป็นโรคติดต่อเชื้อทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสโคโรนา ซึ่งมีชื่อทางการว่า SARS-CoV-2 ทำให้เกิด ไข้ ไอ และอาจมีปอดอักเสบ เริ่มพบผู้ป่วยครั้งแรกเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) ที่เมืองอู่ฮั่น

เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ภาคกลางของประเทศจีน ซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีผู้คนหนาแน่น จึงเกิดการระบาดใหญ่ได้รวดเร็ว การดูแลรักษาเป็นไปอย่างฉุกเฉิน มีคนป่วยหนักและตายมากเกินที่ควรจะเป็น จนประเทศจีนต้องปิดเมือง และปิดประเทศต่อมา ขณะนี้ ประเทศจีนสามารถควบคุมได้ จนแทบจะไม่มีผู้ป่วยรายใหม่ แต่โดยธรรมชาติแล้ว จะยังมีผู้ที่มีเชื้ออยู่ ปัจจุบันทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อไปแล้ว 142,695,259 ราย รักษาหายแล้ว 121,199,241 ราย เสียชีวิต 3,043,009 ราย

สำหรับในประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อไปแล้ว 45,185 ราย อยู่ระหว่างการรักษา 16,119 ราย หายแล้ว 28,985 ราย เสียชีวิต 108 ราย และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดผลกระทบที่สำคัญได้แก่ สิ้นค้าบริโภคมีการปรับราคาสูงขึ้น คนเกิดการว่างงานเนื่องการหยุดกิจการของธุรกิจบางประเภท ปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดจากการวิตกกังวลในการระบาดของเชื้อโรค

จากสถานการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงของโควิด-19 (COVID-19) ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนอย่างถ้วนหน้า และเป็นผลกระทบโดยตรงต่อตัวประชาชนในการเข้าถึงอาหาร (Food Access) ดังจะเห็นได้จากในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 เกิดสภาวะสินค้าบริโภคมีราคาแพง โดยมีราคาสูงขึ้นกว่าปกติเป็นอย่างมาก เช่น ไข่เป็ดไข่ไก่ จากเดิมฟองละ 3 บาท ได้ขึ้นราคาไปถึงฟองละ 6 – 9 บาท ส่งผลให้ประชาชนที่ขาดรายได้ เนื่องจากการว่างงานประสบปัญหาในการดำรงชีวิตซึ่งหากเกิดขึ้นเป็นเวลานาน จะยิ่งทำให้เกิดวิกฤติการณ์ต่างๆ ตามมา

ดังนั้นวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงของโควิด – 19 (COVID-19) ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในภาพรวมระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข” ตามประเด็นยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหลักและรองในการป้องกันแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือประชาชนจากภัยคุกคาม และปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงกลาโหมในฐานะแกนนำของหน่วยปฏิบัติงานด้านความมั่นคง ซึ่งมีพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือสนับสนุนการพัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคง รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชน และการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ โดยในห้วงที่ผ่านมาได้เข้าไปมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด – 19 (COVID-19) ได้แก่ การคุมเข้มมาตรการคัดกรองตามชายแดนและสนับสนุนการบริหารจัดการสถานที่กักตัวควบคุมโรคของรัฐและระดับพื้นที่ในทุกสถานที่ (State Quarantine), การบริจาคโลหิตให้กับสภากาชาดไทยเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเลือดตามโรงพยาบาลต่างๆ, การผลิตหน้ากากอนามัยชนิดผ้าแจกจ่ายประชาชนและแรงงานกลุ่มเสี่ยง, การสนับสนุนการขนส่งและจัดพื้นที่ของหน่วยทหารในภูมิภาคต่างๆ เป็นจุดรวมและกระจายสินค้าทางการเกษตร โดยเฉพาะผลไม้ตามฤดูกาลเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนต่างพื้นที่สามารถบริโภค

ในราคาพิเศษ, การจัดรถครัวสนามเคลื่อนที่ ประกอบอาหารสำเร็จรูป รวมทั้งจัดอาหารแห้งและสิ่งของจำเป็น กระจายแจกจ่ายส่งตรงถึงบ้านกลุ่มผู้มีรายได้น้อยทั้งในชุมชนเขตเมืองและชนบท และการนำพืชผักสวนครัวที่ปลูกในหน่วยทหาร ออกจำหน่ายให้กับประชาชนในราคาถูก

สำหรับกองทัพบกซึ่งมีภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ภารกิจอื่นที่ไม่ใช่สงคราม (Military Operation Other Than War : MOOTW) ด้วยการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาสาธารณภัย (Humanitarian Assistance and Disaster Relief : HADR) ได้มีส่วนสำคัญในการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงดังกล่าวตามคำสั่งของกระทรวงกลาโหมและกองบัญชาการกองทัพไทยอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนกองทัพภาคที่ 3 ซึ่งเป็นหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก ได้ยึดถือแนวทางในการช่วยเหลือประชาชนของกองทัพบก ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่ประสบภัย ซึ่งถือว่าเป็นความเร่งด่วนลำดับแรกๆ ที่ทหารทุกหน่วยต้องเข้าให้การช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตอย่างกว้างขวาง ด้วยการจัดกำลังพล, อุปกรณ์, ยานพาหนะ ตลอดจนผลิตผลต่างๆ ที่หน่วยปลูกและเลี้ยงไว้ในพื้นที่ว่างเปล่าของหน่วยทั้งพืชผักสวนครัว และไข่เป็ด, ไข่ไก่ ออกไปช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่รับผิดชอบในหลายรูปแบบ ซึ่งช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งเป็นโรคอุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงในวงกว้าง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ, สังคม และความมั่นคง จึงยังมิได้มีการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ว่ามีความแตกต่างมากน้อยเพียงใดกับผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรงในอดีต โดยเฉพาะในมิติของความมั่นคงทางอาหาร (Human Security In Food Aspect) ที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงดังกล่าว รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชนทางด้านอาหารในห้วงที่ผ่านมา มีปัญหา/อุปสรรคใดบ้าง ตลอดจนยังมีได้มีการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารโดยหน่วยทหาร เพื่อช่วยเหลือประชาชนว่าควรดำเนินการอย่างไรจึงจะสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของงานวิจัยฉบับนี้ ที่มุ่งจะศึกษาค้นคว้าแนวทางหรือรูปแบบในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร เพื่อช่วยเหลือประชาชน ตลอดจนกำลังพลและครอบครัว โดยใช้ศักยภาพของหน่วยที่มีความพร้อมทั้งกำลังพลและพื้นที่ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือและคลี่คลายผลกระทบที่เกิดจากสภาวะสินค้าบริโภคราคาแพงได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ในพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดทำการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 การวิจัยเน้นศึกษาและวิเคราะห์แนวทางและรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงด้านอาหารเท่านั้น

2.2 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางระดับหน่วยปฏิบัติภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ โดยจะไม่นำไปอ้างอิงระดับจังหวัด, ระดับภาค หรือประเทศ

3. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งการ, บังคับบัญชา และกำหนดนโยบาย ประกอบด้วย ผู้บังคับหน่วยขึ้นนายพล และคณะทำงานโครงการทหารพันธุ์ดีมูลนิธิชัยพัฒนา

ส่วนที่ 2 หัวหน้าส่วนราชการที่เป็นหน่วยขึ้นตรงกองทัพภาคที่ 3 ประกอบด้วย ผู้บังคับหน่วยระดับผู้บังคับการกรม, ผู้บังคับกองพัน ในพื้นที่ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 8 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2563 ถึงเดือน มิถุนายน 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บังคับหน่วยชั้นนายพล, คณะทำงานโครงการทหารพันธุ์ดีมูลนิธิชัยพัฒนา, ผู้บังคับหน่วย และหัวหน้าส่วนราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมด้านอาหารภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำรา เอกสารต่างๆ และรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ

3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความผลการวิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติใหม่ๆ จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัญหา/อุปสรรค และผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ของกองทัพภาคที่ 3
3. ผลการวิจัยจะทำให้หน่วยทหารมีแนวทางในการเตรียมความพร้อมด้านอาหารสำหรับประชาชน, กำลังพลและครอบครัว

คำจำกัดความ

ความมั่นคงรูปแบบใหม่	หมายถึง	ภัยคุกคามที่ไม่ใช่ภัยคุกคามทางการทหาร แต่มีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสังคมและผู้คนอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนและแย่งชิงทรัพยากร โรคระบาด ภัยธรรมชาติต่างๆ การย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ การค้ามนุษย์ การค้ายาเสพติด และอาชญากรรมข้ามชาติ ตลอดจนอาชญากรรมไซเบอร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปกติสุขและ ความอยู่รอดของประชาชนและรัฐ
การเตรียมความพร้อม	หมายถึง	การเตรียมการก่อนการกระทำหรือทำงานที่จะทำหรือได้รับมอบหมายในทุกๆ ด้าน
สภาวะวิกฤติ	หมายถึง	สถานการณ์ที่เข้าสู่ภาวะที่จำเป็นต้องเข้าจัดการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น (Long, 2001) หรือวิกฤติทางด้านความปลอดภัยสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า ที่ก่อให้เกิดภาวะคุกคามโดยไม่ว่าจะเป็นความจริงหรือทำให้รับรู้ว่าจะเกิดความไม่ปลอดภัยในด้านต่างๆ
โรคระบาดร้ายแรง	หมายถึง	โรคติดต่อที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว
โรคโควิด-19(COVID-19)	หมายถึง	โรคติดต่อจากไวรัสชนิดหนึ่ง ซึ่งพบการระบาดในช่วงปี 2019 ที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน โดยในขณะนั้นรู้จักกันโรคนี้ในชื่อว่า ไวรัสอู่ฮั่น ก่อนที่ภายหลังจะระบุเชื้อก่อโรคได้ว่าเป็นเชื้อใน ตระกูลโคโรนาไวรัส แต่เป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ดังนั้น ทางองค์การอนามัยโลก จึงได้ตั้งชื่อโรคติดต่อชนิดนี้ใหม่ อย่างเป็นทางการ โดยมีชื่อว่า COVID-19 เพื่อไม่ให้เกิดรอยมลทินกับพื้นที่ที่เกิดการระบาดของโรคด้วย

ความมั่นคงทางอาหาร	หมายถึง	การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดีรวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติสาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร
--------------------	---------	---

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาหัวข้อเรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ได้มีการนำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและความหมายความมั่นคงแห่งชาติ (National Security)
2. แนวคิดและความหมายความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security)
3. แนวคิดในการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติของไทย
4. ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)
5. หลักการและแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)
6. ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580)
7. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดการวิจัย
10. สรุป

แนวคิดและความหมายความมั่นคงแห่งชาติ (National Security)

1. **สภาความมั่นคงแห่งชาติ** (ฉัตรดนัย ใจเพชร, 2546 : 75 อ้างถึงใน โอภาส วงศ์ศิลป์, 2550 : 9) ได้กำหนด ความหมายของความมั่นคงของชาติ ไว้ดังนี้ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง ความอยู่รอดปลอดภัย(Survival) และความเจริญก้าวหน้า (Growth) ชาติพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ทุกรูปแบบใน อนาคตได้ รวมทั้งความแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่นคงทนของชาติ ความหมายเฉพาะ หมายถึง การที่เอกราชของชาติ บูรณาการแห่งดินแดน และสวัสดิภาพของประชาชนอยู่ในความมั่นคงปลอดภัย รวมถึงการให้ ประเทศชาติดำรงอยู่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข ความหมายในลักษณะเฉพาะตามสถานการณ์ปัจจุบัน หมายถึง

1. การให้คนในชาติอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. การที่ชาติอยู่รอดปลอดภัย และเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

3. การให้ทุกส่วนในสังคมเข้าใจสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย อย่างถ่องแท้ ในทุกด้าน สามารถปรับตัวสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะทำงานร่วมกันเมื่อชาติมีภัย

4. การมีการจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้สังคมมีความมั่นคงเข้มแข็งและให้ ทุกส่วนในสังคม ทำหน้าที่ของตนไปโดยราบรื่น มีผลกระทบหรือเสียหายน้อยที่สุด

โดยมีการกำหนดกรอบตัวชี้วัดด้านความมั่นคงไว้ 4 ประการคือ

1. ประเทศชาติ มีเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน
2. ประชาชน มีความปลอดภัย ความอยู่ดีกินดี และสวัสดิภาพของประชาชนส่วนรวม
3. การปกครอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เกียรติศักดิ์ เกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของชาติ

โดยองค์ประกอบของความมั่นคงของชาติ มาจากปัจจัยพื้นฐานของพลังอำนาจของชาติเป็นองค์ประกอบหลักของความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นขีดความสามารถที่จะทำให้ประเทศนั้นๆ มีความมั่นคง ซึ่งประกอบด้วยพลังอำนาจหลักๆ คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม สำหรับวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้แบ่งองค์ประกอบความมั่นคงออกเป็น 6 ด้าน โดยเพิ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารสาธารณะ

แผนภาพที่ 2-1 แสดงความสัมพันธ์ความมั่นคงของชาติ กำลังอำนาจของชาติ และ ปัจจัยกำลัง

ที่มา : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2559. หน้า 8.

1. ความมั่นคงของชาติด้านการเมือง หมายถึง การที่ประเทศมีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพอยู่บริหารประเทศได้ครบตามวาระ มีคณะรัฐบาลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความเสียสละ และมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง
2. ความมั่นคงของชาติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประเทศมีระบบเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตโดยต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก ทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เศรษฐกิจภายในประเทศ จะต้องมีการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง สมบูรณ์ และกระจายออกไปทั่วประเทศ
3. ความมั่นคงของชาติด้านการทหาร (การป้องกันประเทศ) หมายถึง การที่ประเทศมีความพร้อมทางด้านกำลังพลและกองทัพที่จะสามารถป้องกันรักษาเอกราชและอธิปไตย รวมทั้งผลประโยชน์อื่นๆ
4. ความมั่นคงของชาติด้านสังคม หมายถึง การที่ประเทศมีสังคมของคนในชาติที่เข้มแข็ง มีความรักและความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข คนในชาติมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของคนในชาติ
5. ความมั่นคงของชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายถึง การที่ประชาชนภายในชาติมีการคิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในเชิงการค้า และอุตสาหกรรมของประเทศ

6. ความมั่นคงของชาติด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ประเทศมีพลังงาน ภายในประเทศเพียงพอต่อการใช้ภายในประเทศ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

จากความหมายของความมั่นคงนั้นที่เป็นสถานะที่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีเกียรติและศักดิ์ศรี ซึ่งในอดีตจะเป็นความมั่นคงแบบดั้งเดิมหรือเกี่ยวกับการทหารเป็นหลัก ดังนั้น จะเห็นได้ว่านักยุทธศาสตร์ทางทหารที่มีชื่อเสียงในอดีต เช่น มาเคียวเวลลี เคลาส์วิทซ์ และซุนวู เป็นการเสนอแนวคิดทางยุทธศาสตร์ทางทหาร โดยมีเป้าหมายที่ต้องการประสบความสำเร็จ ได้รับชัยชนะในการใช้กำลังทางทหารที่มีประสิทธิภาพ และเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีทำให้มีความเกี่ยวข้องกับทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้เกิดแนวคิดความมั่นคงระหว่างประเทศ ดังเช่น

ความมั่นคงร่วม (Collective Security) หมายถึง “แนวความคิด หรือนโยบายซึ่งเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติโดยประชาคมระหว่างประเทศ โดยมีความมุ่งประสงค์ที่จะขจัดภัยคุกคาม ที่มีต่อสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ” แนวความคิดนี้เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่พยายามทำให้สังคมโลกสงบ ผู้นำเสนอแนวคิดนี้คือ Woodrow Wilson นำไปสู่การจัดตั้งสันนิบาต (League of Nations) แนวความคิดความมั่นคงร่วมมุ่งเน้นเฉพาะด้านการทหาร และการสงคราม ซึ่งไม่ประสบผลสำเร็จ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประธานาธิบดี รูสเวลต์ ได้ริ่ฟื้น

แนวความคิดความมั่นคงร่วมโดยมีองค์การสหประชาชาติเป็นกลไกสำคัญที่จะเสริมสร้างความมั่นคงให้กับทุกรัฐ โดยการกระทำร่วมกันของทุกรัฐเพื่อต่อต้านรัฐที่ทำหายด้วยการใช้กำลังต่อ ระบบที่ดำรงอยู่ ปัจจุบันเป็นหลักการสำคัญขององค์การสหประชาชาติ

ความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security) เป็นแนวคิดด้านความมั่นคงในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ต่อกับ 1980 มีแนวคิดเป็นลักษณะเป็นองค์รวม (holistic) ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งภัยคุกคามทางการทหาร และภัยที่ไม่ใช่ทางการทหาร ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เสนอ แนวคิดได้นิยามว่า “นโยบายที่คำนึงถึงพลังอำนาจของชาติที่ได้ดุล ซึ่งรวมถึงปัจจัยด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การทูต และการเมือง” ดังนั้นความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จ ครอบคลุมการเตรียมพร้อมด้าน การทหาร ความมั่นคงด้านพลังงานและอาหาร ต้องใช้มาตรการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ การทหาร ประสานเข้าด้วยกัน

ความมั่นคงโดยรวมมือกัน (Cooperative Security) เป็นแนวความคิดทางด้านความมั่นคงหลังจากประเทศคอมมิวนิสต์ล่มสลายและสงครามเย็นสิ้นสุดลงใน ค.ศ.1990 เพื่อให้ สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป

ความมั่นคงแบบสมประโยชน์ร่วมกัน (Multi-sum Security Principle) เป็นการเสนอหลักการของนักวิชาการ ชื่อ นาเยฟ อัล รอดฮัน ที่ให้เกิดความมั่นคง โดยรัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน มีการแบ่งระดับความมั่นคงเป็น 5 มิติ ดังนี้

1. มิติความมั่นคงของมนุษย์ มีเป้าหมายที่ความปลอดภัยของมนุษย์
2. มิติความมั่นคงของสภาพแวดล้อม เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ
3. มิติความมั่นคงของชาติ
4. มิติความมั่นคงกับภัยคุกคามข้ามชาติ เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์
5. มิติความมั่นคงทางวัฒนธรรม

2. ยุทธศาสตร์กองทัพบก ได้นิยามความหมาย “ความมั่นคงแห่งชาติ” หมายถึง ความสามารถในการเอาชนะภัยคุกคามทั้งจากภัยคุกคามภายใน และภัยคุกคามภายนอกที่มีผลต่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนและความอยู่รอด ของชาติ ฉะนั้น มุมมองเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ จึงมักมีอยู่ 2 ด้านเสมอ คือ 1) การเอาชนะภัยคุกคามภายใน ซึ่งเป็นมุมมองเกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สิน และความอยู่ดีกินดีของประชาชน อาทิ ความมั่นคงทางการเมืองภายใน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านพลังงาน ความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำ เป็นต้น และ 2) การเอาชนะภัยคุกคามภายนอก ซึ่งเป็นมุมมองเกี่ยวกับการเอาชนะภัยคุกคาม ที่มีผลต่อเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของชาติ อาทิ ความมั่นคง ทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ความมั่นคงทางด้านการทูต และความมั่นคงทางด้านการทหาร เป็นต้น เพื่อรับประกันในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ พลังอำนาจหรือมาตรการของชาติ จึงถูกนำมาใช้อย่างหลากหลาย อาทิ การใช้มาตรการด้านการเมืองและการทูต เพื่อระดมการสนับสนุนจากชาติพันธมิตร และตัดแยกชาติที่เป็นภัยคุกคาม การใช้กำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้าง ความอยู่ดีกินดีและความมั่งคั่งให้กับประชาชน และสร้างสภาพที่เกื้อกูลหรือ บีบบังคับให้ชาติอื่นๆ ร่วมมือ หรือสนับสนุนต่อนโยบายทางการเมืองของชาติ การรักษาความมั่นคงภายใน และการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เป็นต้น

3. ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติ

1. ความหมายทั่วไป ความมั่นคงแห่งชาติ หมายถึง ความอยู่รอดปลอดภัย (Survival) และความเจริญก้าวหน้า (Growth) ของชาติ ตลอดจนความเป็นปึกแผ่น แน่นแฟ้น คงทนของชาติพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ทุกรูปแบบได้ใน อนาคต และการที่ชาติจะมีความมั่นคงและปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงได้นั้น จะต้องปราศจากสิ่งที่เรียกว่า ภัยคุกคาม (Threats) ทั้งปวง

2. ความหมายเฉพาะ ความมั่นคงแห่งชาติ หมายถึง การดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชของชาติบูรณาภาพแห่งดินแดน สวัสดิภาพของประชาชน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการยอมรับนับถือจากนานาประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความมั่นคงแห่งชาติ หมายถึง ความมั่นคงของแกนทั้ง 3 ได้แก่ ชาติ ซึ่งเกิดจากประชาชนเป็นพื้นฐานที่จะต้องเสริมสร้างให้มีความมั่นคง ไม่แตกแยก และมีจิตสำนึกที่ดี ศาสนาเป็นศูนย์รวมของศรัทธาประชาชนที่ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคง พระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมของศรัทธาประชาชนทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่น ประชาชนคนไทยทุกคนต้องเทิดทูนเหนือสิ่งอื่นใด

นักวิชาการยังได้ให้ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติในอีกแง่มุมหนึ่งของกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยระดับ (Level Factor) ประกอบด้วย ความมั่นคงของบุคคล ความมั่นคงของกลุ่มผู้ปกครอง ความมั่นคงของชาติ ความมั่นคงของรัฐ

2. ปัจจัยมิติ (Dimensional Factor) ประกอบด้วย ด้านการเมือง การป้องกันประเทศเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยไม่ได้ยึดรัฐเป็นหลักในการพิจารณา แต่คำนึงถึงประชาชนและสังคมเป็นหัวใจสำคัญในการพิจารณา โดยมองว่ารัฐนั้นไม่มีตัวตนที่แท้จริง แต่ประชาชนต่างหากที่เป็นฐานอำนาจที่แท้จริงของประเทศ หากรัฐไม่ให้ความสำคัญอย่างแท้จริงกับความอยู่รอดปลอดภัยของประชาชนเป็นสำคัญแล้วรัฐจะดำรงอยู่ไม่ได้ ดังนั้น ความมั่นคงในความหมายนี้ คือ สวัสดิภาพความปลอดภัยตลอดจนความสุขของประชาชนและของสังคม โดยยึดถือคนเป็นหลักในการคิดและเป็นการให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชน ปัจจุบันความมั่นคงแห่งชาติถูกมองว่า “เป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างขึ้น

ครอบคลุม ถึงปัจจัยต่างๆ ด้าน โดยไม่มองเฉพาะในความหมายเพียงเพื่อความอยู่รอดความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติ ของชุมชน และของประชาสังคมในทุกด้าน แต่จะหมายความรวมถึงความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านด้วย เนื่องจากประเทศไม่สามารถดำรงอยู่ตามลำพังได้ หากประเทศเพื่อนบ้านยังไม่มี ความมั่นคง แนวคิดในลักษณะองค์รวมดังกล่าว เรียกว่า เป็นความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security) ” อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงแห่งชาติเป็นเรื่องที่กว้างขวางเกี่ยวข้องกับและครอบคลุมทุกเรื่องของกิจการต่างๆ ภายในประเทศไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ความมั่นคงแห่งชาติจึงไม่ใช่เรื่องของการป้องกันประเทศเหมือนในอดีตที่ความมั่นคงต้องขึ้นอยู่กับความสามารถทางการป้องกันประเทศเป็นสำคัญ แต่เป็นปรากฏการณ์ (Phenomenon) และสถานการณ์ของประเทศที่รวมเอากิจกรรมต่างๆ อันจะทำให้ชาติเกิดความมั่นคงขึ้น

กล่าวโดยสรุป ความมั่นคงแห่งชาติประกอบด้วยมิติด้านความมั่นคงที่หลากหลาย โดยในปัจจุบันประเด็นความ มั่นคงทางทหารยังคงอยู่ แต่ได้ขยายขอบเขตความมั่นคงไปในด้านต่างๆ ทั้งความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2537)

แนวคิดและความหมายความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security)

แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2561 - 2564)

ได้ประเมินความเสี่ยงและแนวโน้มสถานการณ์ภัยคุกคามความมั่นคงในประเทศว่า การเปลี่ยนแปลงสู่ความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยกระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหาร เทคโนโลยีอาหาร และพลังงาน ก่อให้เกิดปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ เช่น การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ อาชญากรรมข้ามชาติและอาชญากรรมในประเทศที่เพิ่มและรุนแรงขึ้น การโจมตีและการจารกรรมทางไซเบอร์มีแนวโน้มจะเป็นประเด็นที่มีความเสี่ยงสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการกำหนดมาตรการป้องกันทำได้ยากและไม่ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และมีความเป็นไปได้ที่การโจมตีทางไซเบอร์จะเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถุภีการรบในอนาคต การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้การดำเนินชีวิตสมัยใหม่ที่เร่งรีบ แข่งขัน มุ่งวัตถุนิยม มีปัญหา ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความเสี่ยงนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงของมนุษย์มากขึ้น

Amitav Acharya (2018) ที่ได้อธิบายในรายงานเรื่อง “Non-Traditional Challenges: Thailand and Regional Cooperation” โดยได้แบ่งลักษณะเด่น 6 ประการของภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ได้แก่

ประการแรก เป็นภัยคุกคามที่ไม่ได้มาจากอำนาจทางทหาร

ประการที่สอง มักเกิดขึ้นแบบไม่ทันตั้งตัว (กรณีของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แม้ว่าจะมีการคาดการณ์ล่วงหน้า แต่มักจะสร้างความเสียหายแบบคาดไม่ถึง)

ประการที่สาม เป็นภัยคุกคามในลักษณะข้ามชาติ คือ เป็นภัยคุกคามที่ไม่ใช่ปัญหาแค่ภายในประเทศหรือระหว่างประเทศเท่านั้น

ประการที่สี่ มีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์และการปฏิวัติด้านการสื่อสารโทรคมนาคม

ประการที่ห้า ในหลายกรณีพบว่า การแก้ไขปัญหาลำพังไม่เพียงพอต่อการรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแบบพหุภาคีและระดับภูมิภาค

ประการที่หก เป้าหมายของการสร้างความมั่นคง/ปลอดภัยไม่ใช่แค่รัฐอีกต่อไป (อำนาจอธิปไตยหรือบูรณภาพแห่งดินแดน) แต่รวมถึงความเป็นอยู่ที่ดี ความอยู่รอด และศักดิ์ศรีของประชาชน

สอดคล้องกับมุมมองของ Mely Caballero-Anthony (2008) ที่กล่าวถึงลักษณะของภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ไว้ว่า เป็นความท้าทายต่อความอยู่รอดและความเป็นอยู่ที่ดีของทั้งรัฐและประชาชน ไม่ได้เป็นผลมาจากอำนาจทางทหาร เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคระบาด การค้ามนุษย์ การย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ อาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้นโดยมีลักษณะร่วมคือ เป็นภัยคุกคามข้ามชาติ มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และรัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหได้ตามลำพังต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศและภูมิภาค

โดยเสนอว่า ภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่กับความมั่นคงของมนุษย์ไม่สามารถแยกออกกันได้ เพราะภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกับคุณลักษณะของภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ ความมั่นคงของมนุษย์ก็มี 7 ประการ สำคัญตามการนิยามของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations' Development Program: UNDP) ว่าด้วยการพัฒนามนุษย์ปี 1994 ได้แก่ (1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (รายได้ขั้นต่ำ) (2) ความมั่นคงทางอาหาร (การเข้าถึงอาหารทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ) (3) ความมั่นคงด้านสาธารณสุข (โรคระบาดและโรคติดต่อ) (4) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (การเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาด อากาศบริสุทธิ์ และพื้นที่อุดมสมบูรณ์) (5) ความมั่นคงต่อชีวิตและทรัพย์สิน (จากความรุนแรงและอาชญากรรม) (6) ความมั่นคงของชุมชน (อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม) และ (7) ความมั่นคงทางการเมือง (การปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพ)

ขณะที่ Jörn Dosch (2006) ได้สรุป 10 ภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีผลกระทบมากที่สุดต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ 1) การเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม

2) ความมั่นคงทางอาหาร 3) ประเด็นการพัฒนา 4) สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย 5) ปัญหาแรงงานข้ามชาติ 6) อาชญากรรมข้ามชาติ(ยาเสพติด การค้ามนุษย์ เป็นต้น) 7) ช่องว่างทางรายได้/เศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน 8) การขาดประสิทธิภาพในการจัดการทางเศรษฐกิจภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ 9) การก่อการร้ายและขบวนการแบ่งแยกดินแดน และ 10) โจรสลัด ซึ่งเป็นปัญหาที่บั่นทอนการพัฒนาและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในภูมิภาคอันต้องการความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของชาติสมาชิกในภูมิภาค

กล่าวโดยสรุป ความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security) เป็นภัยคุกคามที่ไม่ใช่ภัยคุกคามทางการทหาร แต่มีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสังคมและผู้คนอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนและแย่งชิงทรัพยากร โรคระบาด ภัยธรรมชาติต่างๆ การย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ การค้ามนุษย์ การค้ายาเสพติด และอาชญากรรมข้ามชาติ ตลอดจนอาชญากรรมไซเบอร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและความอยู่รอดของประชาชนและรัฐ ความมั่นคงในรูปแบบใหม่นี้ มักมีลักษณะข้ามชาติ (transnational) จากตัวกระทำ (actors) ที่หลายหลาย ซึ่งรัฐ-ชาติไม่สามารถจัดการกับปัญหารูปแบบใหม่เหล่านั้นได้โดยลำพัง แต่จำเป็นที่จะต้องความร่วมมือระหว่างรัฐ และมีการแก้ไขปัญหารอบด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนปฏิบัติการทางมนุษยธรรมของทหาร (humanitarian use of military force)

แนวคิดในการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติของไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีแผนยุทธศาสตร์ เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติพ.ศ. 2560-2564 โดยได้จัดทำขึ้นตามมติของคณะกรรมการอำนวยการเตรียมความพร้อม ป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ โดยมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทย สามารถลดการป่วย การตาย และลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการระบาดของโรคติดต่ออุบัติใหม่ ผลกระทบจากการเกิดโรคติดต่ออุบัติใหม่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยผลกระทบทางเศรษฐกิจพบว่า มีการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคลดลง เนื่องจากความเชื่อมั่นของผู้บริโภคลดลง และส่งผลกระทบต่อส่งออกผลิตภัณฑ์ รวมถึงรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ส่วนผลกระทบทางสังคม พบว่ามีประชาชนหยุดงาน แรงงานมีจำนวนลดลง เนื่องจากการป่วย หรือเพื่อดูแลผู้ป่วย โรงเรียนหลายแห่งประกาศหยุดเรียน ธุรกิจต่างๆ อาจต้องหยุดกิจการชั่วคราว และการสาธารณสุขโรคและการคมนาคมไม่สะดวกเหมือนในสภาวะปกติ เกิดการขาดแคลนอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภครอบการดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ ซึ่งมีการแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดรับความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ นำสาระสำคัญของกฎหมายแผน และกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผน เช่น ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ร่างกรอบ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 เป็นต้น ในแผนยุทธศาสตร์ เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหา โรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ 24 กลยุทธ์ 49 มาตรการ และ 236 แนวทางการ ดำเนินงาน

ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)

1. ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow, 1954 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2547) ได้เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่ได้ครอบครอง ความ ต้องการเฉพาะอย่าง ซึ่งความต้องการนี้ เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลได้ดังนี้ (Hick, 1967)

1.1 บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการ ตอบสนองแล้ว ความต้องการอื่นเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

1.2 ความต้องการที่ได้รับความตอบสนองแล้วจะไม่เป็นที่สนใจของพฤติกรรมอื่นๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นที่สนใจในพฤติกรรมของคนนั้น

1.3 ความต้องการของบุคคลจะเรียงลำดับขั้นความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับ ต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

ลำดับความต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิต อยู่รอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัยจาก สิ่งแวดล้อม และความคุ้มครองจากผู้อื่น

3. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ความรู้สึกที่ตนได้รับความ รักและมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวก

4. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของตน เป็น ความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบหรือต้องการเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

2. ทฤษฎีของเฮอชเบิร์ก (Herzberg) (วิชาญ หงส์บิน, 2560) เป็นอีกทฤษฎีหนึ่ง ที่พัฒนามาจากทฤษฎีความต้องการของ Maslow ที่กล่าวถึงความพอใจ และแรงจูงใจเป็นแรงขับให้ เกิดพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลโดยปัจจัยตัวแรกคือ ตัวสร้างความพอใจ (Satisfiers) และปัจจัยตัวที่ สอง คือ ตัวสุขอนามัย (Hygienic) ซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีปัจจัย 2 ประการของความพอใจและการจูงใจ (Two Factors Theory of Satisfaction and Motivation) และความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการ พัฒนาบุคคลนั้น โทมัส (Tomas, ม.ป.ป. อ้างถึงในดำรงศักดิ์ ตอประเสริฐ, 2544) ได้จำแนกความ ต้องการไว้ 3 ประเภท คือ

1. เป็นความต้องการที่ต้องการเพิ่มความสามารถในการทำงานที่ปฏิบัติอยู่
2. เป็นความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น
3. เป็นความต้องการที่จะต้องพัฒนาทัศนคติ บุคลิกภาพในการทำงาน

3. ทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray, 1938 อ้างถึงในปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2547) ได้อธิบายว่า ความต้องการของบุคคลมีความต้องการหลายอย่างในเวลา เดียวกัน ความต้องการของบุคคลที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการทำงาน มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความต้องการความสำคัญ หมายถึง ความต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ
ลุล่วง
2. ความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นโดยคำนึงถึงการยอมรับของเพื่อน
ร่วมงาน
3. ความต้องการอิสระ เป็นความต้องการที่เป็นตัวของตัวเอง
4. ความต้องการมีอำนาจ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และต้องการที่จะ
ควบคุมคนอื่นให้อยู่ในอำนาจของตน

4. ทฤษฎีความต้องการความสำเร็จของแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1965 อ้างถึงใน ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2547) ได้เน้นความต้องการไว้ 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการมี
ผลงานและบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา
2. ความต้องการมิตรสัมพันธ์ (Need for Affiliation) เป็นความต้องการมี
สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
3. ความต้องการอำนาจ (Need for Power) เป็นความต้องการมีอิทธิพล และ
ครอบงำเหนือผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป ความต้องการจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แสวงหา
สิ่งต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตนที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอน และต่อเนื่อง เมื่อความต้องการใด
ได้รับการตอบสนองความต้องการนั้นขั้นต้นแล้ว ความต้องการขั้นถัดไปก็เกิดตามมาไม่มีวันสิ้นสุด

เพื่อให้ตนเองสมปรารถนาตามที่ตนต้องการ นั่นคือ ความต้องการทางด้านสรีระ ความต้องการทางด้านความปลอดภัย ความต้องการทางด้านความรัก ความต้องการที่จะรู้สึกรู้สีกว่าตนเองมีค่าและเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้อื่น จึงเป็นหลักการพื้นฐานในการปฏิบัติของมนุษย์ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ

หลักการและแนวคิดด้านความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

1. องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations - FAO)

แนวคิดความมั่นคงทางอาหารมีการคิดค้นและพัฒนาแนวคิดมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีการให้คำนิยาม คำจำกัดความไว้มากมาย ความหมายของ “ความมั่นคงทางอาหาร” ถูกพัฒนาให้ มีมิติที่ซับซ้อนขึ้นตามความเข้าใจของคนในเรื่องบทบาทของอาหาร หรือแม้แต่ว่าความแตกต่างในแต่ละประเทศและภูมิภาค ดังนั้นความมั่นคงทางอาหาร ตามความหมายของ FAO จึงหมายถึง “สถานะที่ คนทุกคนและทุกขณะมีความสามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัยและมีโภชนาการ ทั้งในทาง ภายภาคและเศรษฐกิจ ในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจทางอาหารของพวกเขา เพื่อให้เกิดชีวิตและสุขภาวะที่ดี...” “Food security exists when all people, at all times, have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life”. (FAO, 2006) จะเห็นว่า คำนิยามของ ความมั่นคงทางอาหารนั้น จะพัฒนามาจากความเพียงพอก่อน ต่อมาก็เพิ่มการเข้าถึงทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ได้เพิ่มเรื่องคุณค่าทางโภชนาการและรสนิยมเข้าไปด้วย โดยจะต้องเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ ซึ่งตามแนวคิดของ FAO นั้น ความมั่นคงทางอาหาร จะต้องมียอดประกอบสำคัญ 4 มิติ ซึ่งสัมพันธ์และบางครั้งก็มีนัยยะที่ทับซ้อนกัน ได้แก่

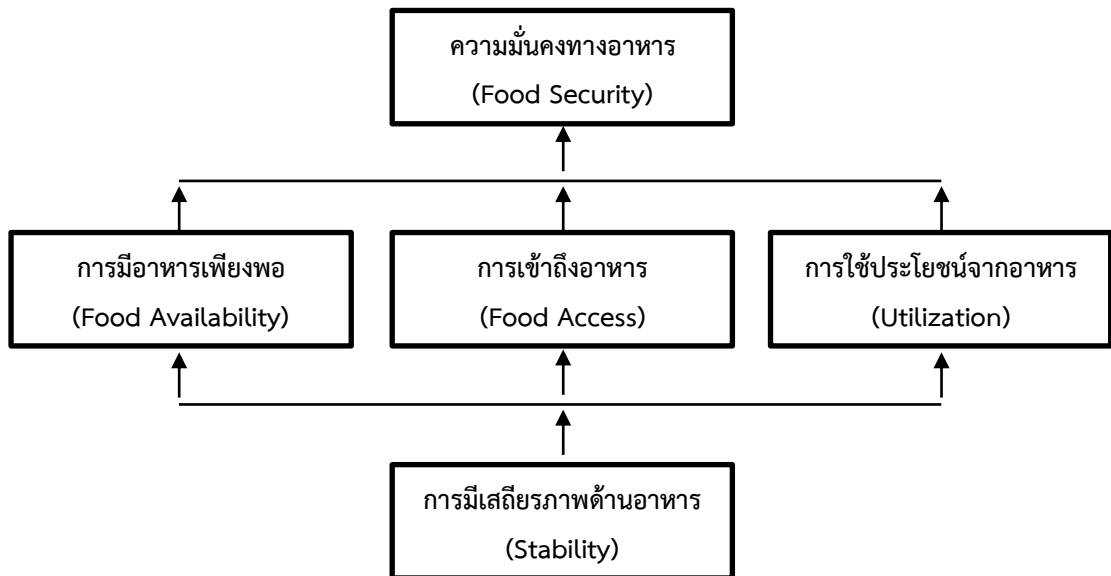
1.1 ความพอเพียง (Availability) ของปริมาณอาหาร ที่อาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศหรือ การนำเข้าจากต่างประเทศ รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหารจากประเทศอื่น

1.2 การเข้าถึง (Access) ทรัพยากรที่พอเพียงของบุคคลเพื่อได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมี โภชนาการ ทรัพยากรดังกล่าวหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะกำหนดควบคุมกลุ่มสินค้าหนึ่งๆ ได้ภายใต้บริบททางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ (รวมถึงสิทธิ ตามประเพณี เช่น การเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน)

1.3 การใช้ประโยชน์ (Utilization) ด้านอาหาร ผ่านอาหารที่เพียงพอ น้ำสะอาดและการรักษาสุขภาพและสุขอนามัยเพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ ซึ่งความต้องการทางกายภาพทั้งหมดได้รับการตอบสนอง โดยนัยยะนี้ ความมั่นคงทางอาหารจึงสัมพันธ์กับปัจจัยนำเข้าที่ไม่ใช่อาหารด้วย

1.4 เสถียรภาพ (Stability) ทางอาหาร ที่ประชาชน ครัวเรือนและบุคคล จะต้องเข้าถึงอาหารที่ เพียงพอตลอดเวลา ไม่ต้องเสี่ยงกับการไม่สามารถเข้าถึงอาหารอันเป็นผลมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่าง กะทันหัน เช่น วิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศ หรือเหตุการณ์ที่เป็นไปตามวงจร เช่น ภาวะ ความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล ซึ่งจะครอบคลุมถึงมิติความพอเพียง และการเข้าถึงอาหารด้วย

แผนภาพที่ 2-2 องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหาร

ที่มา: ปรับจาก Food and Agricultural Organization, “Food Security,” Policy Brief Issue 2

2. องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร ไว้ว่าการที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหาร ได้อย่างเพียงพอในทุกเวลา รวมทั้งอาหารมีความปลอดภัยและคุณค่า โภชนาการที่เพียงพอในทุกเวลา รวมทั้งอาหารมีความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการที่เพียงพอแก่ การดำรงชีวิตอย่างมีสุขภาพที่แข็งแรง ทั้งนี้ได้เพียงให้มีผลิตผลทางอาหารมากขึ้น แต่รวมถึงโอกาส ของประชาชนที่สามารถมีรายได้ในการซื้ออาหารด้วย และต้องคำนึงถึงประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปอีกด้วย ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) (Food Security, 2014 อ้างถึงใน ณัฐชา นวลคำมา, 2557 : 14) ได้ระบุว่า ความมั่นคงทาง อาหารมี 3 เสาหลักสำคัญ ได้แก่

2.1 Food Availability หรือความเพียงพอของปริมาณอาหารซึ่งจะต้องมีอาหารที่เพียงพอ อย่างสม่ำเสมอ

2.2 Food Access หรือการเข้าถึงแหล่งของอาหารที่มีอย่างเพียงพอ เพื่อที่จะได้รับอาหาร ที่เหมาะสมและมีคุณค่าทางโภชนาการ

2.3 Food Use หรือการใช้ประโยชน์ด้านอาหารอย่างเหมาะสม โดยอ้างอิงจากโภชนาการ และการดูแลขั้นพื้นฐานตลอดจนการมีแหล่งน้ำที่เพียงพอและถูกสุขอนามัย

3. พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 (พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551, ออนไลน์, 2564) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศอาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมี ระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากร อาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัย หรือการก่อการร้ายอัน เกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

กล่าวโดยสรุป จากนิยามความหมายที่กล่าวมาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึงการที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างพอเพียง

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580)

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม วิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยวิเคราะห์ปัจจัยและแนวโน้มที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ พบว่า ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลความมั่นคงด้านพลังงานและอาหาร การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายเชิงนิเวศ การส่งเสริมการดำเนินชีวิตและธุรกิจ และการพัฒนาและขยายความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่องที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการมีข้อกำหนดของรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการใช้พื้นที่ที่ชัดเจน ขณะที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์กฎหมาย ระบบภาษีต้องมีกลยุทธ์การพัฒนาที่สามารถอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ประเทศมีศักยภาพการแข่งขันที่สูงขึ้น และสามารถชี้จุดแข็งในเรื่องตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มความร่วมมือกับนานาประเทศในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อกระชับและสร้างสัมพันธ์ไมตรีเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างพลังทางเศรษฐกิจและรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยจำเป็นต้องสร้างความพร้อมในการที่จะยกระดับมาตรฐานและมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบกติกาสากลในด้านต่าง ๆ ขณะเดียวกันประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งให้มีการปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการ

บริหารราชการที่ดีและมีเสถียรภาพทางการเมือง มีการส่งเสริมคนในชาติให้ยึดมั่นสถาบันหลักเป็น ศูนย์รวมจิตใจเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีและลดความขัดแย้งภายในประเทศ โดยที่นโยบายการ พัฒนาต่าง ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับโครงสร้างและลักษณะพฤติกรรมของประชากรที่ อาจจะมีการมีความแตกต่างจากปัจจุบันมากขึ้น

โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตร ได้แก่

1.1 เกษตรปลอดภัย โดยสร้างความตระหนักแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคทั่วโลกในเรื่อง ความสำคัญของมาตรฐานระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหาร จูงใจและวางกรอบให้เกษตรกร และผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และเข้าสู่ระบบมาตรฐานการจัดการคุณภาพ ทางการผลิตที่ได้รับการรับรองจากสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งให้ความรู้เกษตรกรด้าน กระบวนการผลิตตามมาตรฐานสากลเพื่อมุ่งสู่การเลิกใช้สารเคมีในภาคเกษตร การเพิ่มพื้นที่และ ปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป โดยส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรในการ ทำเกษตรปลอดภัย และเปลี่ยนผ่านไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนสนับสนุนกลไกทางการตลาด แก่เกษตรกรที่ต้องการทำการเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาระบบการตรวจรับรองคุณภาพและมาตรฐาน สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย รวมถึงระบบตรวจสอบย้อนกลับ สำหรับการตรวจสอบที่มาของสินค้าใน ทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 เกษตรชีวภาพ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของ ประเทศในการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิต และนำไปสู่การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง จากฐานเกษตรกรรมและฐานทรัพยากรชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของประเทศทั้งด้านอาหารและ สุขภาพ โดยเฉพาะพืชสมุนไพร ที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์จาก สมุนไพรในระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน รวมถึงการ ส่งเสริมการปลูกสมุนไพรเป็นพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อการ ผลิตและแปรรูปสำหรับอุตสาหกรรมการแพทย์การสร้างเสริมสุขภาพ และพัฒนาต่อยอดสู่ อุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยคำนึงถึงปริมาณและคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของตลาดทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ และการส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญา ท้องถิ่น เทคโนโลยีสะอาด เทคโนโลยีวัสดุ และนำเทคโนโลยี เพื่อการเกษตรและการแปรรูปสินค้า จากความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร โดยสร้างความร่วมมือที่ใกล้ชิด ระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิม พัฒนาต่อยอดและแลกเปลี่ยน เรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมและ พลังงานที่เกี่ยวข้องกับชีวภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว

2.2 สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ

2.3 พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้เกิดความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศและเกษตรอาหารมูลค่าเพิ่มสูง พร้อมทั้งเพิ่มพื้นที่เกษตรผสมผสาน จัดเขตการเกษตร มีการใช้มาตรการการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบเพื่อลดการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่า รวมทั้งมีการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ เพิ่มการจ้างงานในภาคเกษตรเพื่อรองรับเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งยกระดับอาชีพเกษตรกรให้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นและมีความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

จากประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580) มีแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

1. ประเด็นการเกษตร

ในช่วงปี 2550-2560 ภาคเกษตรของไทยมีอัตราการเติบโตในระดับที่น้อยกว่าร้อยละ 1 โดยมีสาเหตุสำคัญจากข้อจำกัดด้านการใช้และเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อการยกระดับผลิตภาพการผลิตและรายได้ของภาคเกษตร ซึ่งที่ผ่านมาได้มีมาตรการในการบรรเทาปัญหา แต่ส่วนใหญ่เป็นแผนระยะสั้นเพื่อการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า สะท้อนให้เห็นว่าภาคเกษตรของไทยยังสามารถได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันให้เทียบเท่ากับภาคการผลิตอื่น ๆ และเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับรายได้ของประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ดังนั้น เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องมีทิศทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถในการ

แข่งขันของภาคเกษตรทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง เพื่อนำมาซึ่งโอกาสในการสร้างรายได้ สร้างความมั่นคงทางอาหารและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรในระยะ 20 ปี โดยในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตร จะให้ความสำคัญกับการยกระดับการผลิตให้เข้าสู่คุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย การใช้ประโยชน์จากความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของสินค้าเกษตร รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาสินค้าเกษตรและ การแปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับสินค้าเกษตร การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในการผลิตและการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ มีการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาระบบนิเวศของภาคเกษตร เพื่อเสริมสร้างให้การพัฒนา มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

2. ประเด็น การเติบโตอย่างยั่งยืน

ที่ผ่านมาฐานทรัพยากรทางธรรมชาติของประเทศไทยถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินและน้ำเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แผนแม่บทประเด็นการเติบโตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการเติบโตอย่างยั่งยืนบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเติบโตที่เน้นหลักของการใช้ประโยชน์การอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู และสร้างใหม่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินความพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคม ยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กลุ่มที่ศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2563) ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัย เพื่อไม่ให้รับเชื้อโควิด 19

ล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหารพกแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง และเว้นระยะ เพื่อลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ แต่เห็นว่าวิธีดังกล่าวช่วยลดโอกาสการระบาดของโรคโควิด 19 ได้ปานกลาง และยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพการใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคมทั้งแนวทางดูแลด้วยตัวประชาชนเอง ได้แก่ การดูแลสุขภาพ ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยภาครัฐ ได้แก่ การแจกหน้ากากอนามัยให้ทั่วถึง ส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาออกกำลังกาย การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการปฏิบัติเพื่อตนเอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรคและปรับปรุงเรื่องการรักษาทางการแพทย์

เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ (2563) ศึกษาผลกระทบทางสังคมจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่า การระบาดของเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 (โควิด-19) มีผลกระทบต่อผู้มีรายได้น้อยและคนจนมาก โดยเฉพาะในช่วงที่มีการปิดเมือง (lockdown) ที่ผลกระทบมีขนาดมากที่สุด และเมื่อหลังจากมีการเปิดเมืองหรือคลายล็อกแล้ว ผลกระทบก็ยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของรายได้ การตกเกณฑ์เป็นคนจนใหม่ การตกงาน การเป็นหนี้ ซึ่งตัวแปรต่าง ๆ ไม่มีแนวโน้มว่าจะกลับไปเหมือนระดับเดิมก่อนมีการระบาดก่อนการล็อกดาวน์ได้

กฤษฎา บุญชัย และคณะ (2563) ศึกษาการประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19 พบว่า เมื่อเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีการระบาดใหญ่ (Pandemic) ทั่วโลก (ตามประกาศขององค์การอนามัยโลก, 11 มีนาคม 2563) รัฐบาลไทยประกาศข้อกำหนดแห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (ฉบับที่ 1) ใช้บังคับทั่วราชอาณาจักร ห้ามประชาชนเข้าไปในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการติดโรคโควิด-19 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 และต่อมามีการสั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว เช่น ห้างสรรพสินค้า การระงับการให้บริการของสถานบริการต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และในอีกหลายพื้นที่ การงดกิจกรรม อาทิ การแข่งขันกีฬา งานบันเทิง งานอบรมสัมมนา การแสดงสินค้า เป็นต้น ซึ่งส่งผลกับการดำเนินชีวิตของประชาชนได้ส่งผลกระทบต่อทุกมิติทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นวงกว้างอย่างชัดเจน และผู้ได้รับผลกระทบในวงกว้างในระยะเฉียบพลันน่าจะเป็นธุรกิจในเมือง อาทิ ธุรกิจการท่องเที่ยว, ธุรกิจค้าปลีก, และ ธุรกิจร้านอาหาร โดยเฉพาะธุรกิจรายย่อย ทั้งร้านอาหาร และ ร้านค้าปลีก สำนักงานสถิติแห่งชาติได้คาดการณ์ว่าในประเทศไทยมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างฉับพลันถึงประมาณ 9.88 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานที่อยู่ในภาคบริการในร้านค้าและ

ตลาด กลุ่มแรงงานผู้ได้รับค่าจ้างรายวันและกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ในขณะที่มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐที่จะโอบอุ้มผู้ได้รับผลกระทบในขณะนี้รองรับแรงงานนอกระบบเพียงแค่ 3 ล้านคนเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงแรงงานในระบบที่ได้รับผลกระทบจากการเลิกจ้างหรือการปรับอัตราเงินเดือน และเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เรื่อง มาตรการดูแลและเยียวยาผลกระทบจากไวรัสโคโรนา (COVID-19) ต่อเศรษฐกิจไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม ระยะที่ 2 ซึ่งรวมมาตรการดูแลและเยียวยา “ผู้ประกอบการ” ครอบคลุมมาตรการด้านสินเชื่อและการฝึกอบรมทักษะฝีมือมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการปิดกิจการ 22 วัน ตั้งแต่ 22 มี.ค.-12 เม.ย.ที่ผ่านมา และนายจ้างให้หยุดงานชั่วคราว ส่วนใหญ่เลือกที่จะกลับบ้านในภาคอีสาน “เพราะมั่นใจว่าถึงจะไม่มีเงิน แต่ก็ยังมีข้าว มีปลา มีผักที่หากินได้ และช่วยลดค่าใช้จ่ายกว่า 20 วันกับการใช้ชีวิตใน กทม. โดยไม่มีเงิน ไม่มีงาน” ดังนั้นจึงบ่งชี้ถึงความเชื่อมโยงของผลกระทบการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จะไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่เมืองแต่ยังต่อเนื่องไปยังชุมชนในชนบทซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงานในเมืองด้วย ทั้งในเรื่องโอกาสแพร่กระจายไวรัสแก่ผู้ร่วมเดินทางและผู้ที่อยู่ปลายทางในชุมชนท้องถิ่นชนบท โดยเฉพาะผู้สูงวัยและผู้ที่ไม่แข็งแรงมีโรคประจำตัวอยู่แล้ว และการช่วยเหลือเยียวยาทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจแก่แรงงานที่ว่างงานจากในเมือง ดังนั้นการประเมินผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงไม่สามารถจำกัดเฉพาะในพื้นที่เมืองได้เท่านั้น

สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2563) ศึกษาการประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย พบว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยประสบภาวะชะงักงันอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 2019 แม้จะประสบความสำเร็จอย่างเด่นชัดในการควบคุมการแพร่ระบาดและเฝ้าระวังอัตราติดเชื้อและเสียชีวิตให้อยู่ในระดับต่ำ แต่ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมก็ร้ายแรงเป็นที่ประจักษ์ชัด ทั้งเศรษฐกิจหดตัว และเนื่องด้วยการท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงักแทบทั้งหมด การจ้างงานจึงถูกกระทบอย่างสาหัส การระบาดใหญ่นี้กระทบประชากรกลุ่มยากจนที่สุดและเปราะบางที่สุดอย่างรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น โดยกลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุด ได้แก่ แรงงานนอกระบบซึ่งมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงาน และกลุ่มเปราะบาง เช่น คนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง เนื่องจากเข้าถึงโอกาสในการจ้างงานน้อยกว่า ทั้งยังประสบความลำบากในการขอรับความช่วยเหลือจากรัฐ

ภาพรวมของผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค พบว่า วิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นวิกฤตที่กระทบภาคเศรษฐกิจที่เป็นภาคการผลิต ผลกระทบต่อการเติบโตจะขึ้นอยู่กับท่าทีของทั่วโลกในการตอบสนองและควบคุม การระบาดใหญ่ รวมทั้งสถานะของห่วงโซ่อุปทานโลก มีผลกระทบสำคัญที่สุดคือผลกระทบต่อความสามารถของธุรกิจในการจ้างแรงงาน ซึ่งการตกงานและการถูกลดชั่วโมงทำงานจะส่งผลต่อรายได้ครัวเรือน และก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมตามมา

มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้ธุรกิจอยู่รอดได้ด้วยดีในขั้นพื้นฐาน อันเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อการฟื้นตัว การปรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ควรจำแนกผลกระทบที่ต่างกันของมาตรการที่ต่างกัน ซึ่งการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาครัฐมีแนวโน้มส่งผลกระทบสูงที่สุด

ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมสำคัญ พบว่า อุปสงค์ที่ลดลง ส่งผลกระทบต่อบริษัทส่วนใหญ่ ทำให้รายได้ลดลง การเข้าถึงความช่วยเหลือของรัฐสำหรับผู้ประกอบการมีความไม่แน่นอน และแม้จะได้รับความช่วยเหลือ บริษัทต่าง ๆ ก็ต้องใช้เวลาในการฟื้นตัว บางบริษัทอาจต้องเลิกกิจการไปเลย บริษัทขนาดเล็กเข้าถึงความช่วยเหลือตามแผนกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลได้น้อยที่สุด การท่องเที่ยวเป็นภาคที่ถูกกระทบหนักที่สุดในขณะที่ธุรกิจในการผลิตอื่นก็เผชิญภาวะอุปสงค์ลดลงอย่างมากเช่นเดียวกัน โดยประมาณการว่าสูญเสียรายได้ร้อยละ 50 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคบริการคาดว่าจะได้ถูกกระทบอย่างสาหัส ภาคที่พึ่งพาการส่งออกจะเผชิญการหดตัวอย่างมาก ภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกและอุปสงค์ที่ลดลงจากคู่ค้าของประเทศไทยจะชะลอการฟื้นตัวในภาคเหล่านี้ คาดว่าสินเชื่อก่อนที่ก่อให้เกิดรายได้จะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งบางส่วนเป็นผลมาจากหนี้ครัวเรือนอันเนื่องมาจากรายได้ลดลงและความสามารถในการชำระหนี้ลดลง

ผลกระทบทางสังคม พบว่า ล้วนเป็นผลมาจากความยากจน ซึ่งถูกกระทบต่อกันเป็นทอดๆ จากการสูญเสียรายได้ครัวเรือน อันเป็นผลมาจากการเลิกจ้าง การสั่งพักงาน หรือการลดชั่วโมงทำงาน รวมทั้งจากการหยุดชะงักของการส่งมอบบริการทางสังคม มาตรการด้านสาธารณสุข ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อการส่งมอบบริการ เช่น การศึกษา โภชนาการ หรือการปกป้องคุ้มครอง ซึ่งเกิดจากการปิดโรงเรียนและการผันทรัพยากรแบ่งไปช่วยรับมือการแพร่ระบาดของโควิด-19 ปัญหาความยากจนนี้บรรเทาได้ชั่วคราวด้วยมาตรการแจกเงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ แต่จะรุนแรงขึ้นเมื่อมาตรการดังกล่าวสิ้นสุดลง

กลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุดคือประชากรยากจน เด็กและผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง และคนจนในเขตเมือง นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักด้วยเช่นกัน เพราะไม่ได้รับความคุ้มครองจากระบบประกันสังคม ด้วยมีทรัพยากรที่น้อยกว่าคนอื่นในการบรรเทาภาวะรายได้ชะงักงัน ประชาชนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุดทั้งก่อนและหลังวิกฤตการณ์ครั้งนี้

สิ่งสำคัญคือต้องเสริมสร้างโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) โดยการป้องกันรักษาตำแหน่งงานไว้เพื่อประกันรายได้ครัวเรือน ซึ่งจะช่วยให้ครัวเรือนรับมือวิกฤตได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการขยายความคุ้มครองทางสังคมในรูปโครงการแจกเงินช่วยเหลือโดยตรงให้ครอบคลุมกลุ่มที่เปราะบางที่สุด

ศรุตตานนท์ ขอบประติษฐ์ (2563) ศึกษาวิกฤตโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร พบว่า วิกฤตการณ์ของเชื้อไวรัสผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ โดยจะแสดงอาการตั้งแต่ระดับความรุนแรงน้อย ได้แก่ คัดจมูก เจ็บคอ ไอ และมีไข้ โดยในบางรายที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการปอดบวมหรือหายใจลำบากร่วมด้วยบางรายเสียชีวิตได้แต่พบไม่บ่อยนัก แต่หากผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน และโรคหัวใจ จะเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยรุนแรงหากได้รับเชื้อไวรัส โควิน่าสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังแพร่ระบาดหนักทั่วโลกตอนนี้ และเมื่อปลายปี 2562 จนถึง ณ ปัจจุบัน สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้กระจายไปทั่วโลก โดยอัตราการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นั้น ส่งผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จะส่งผลต่อเนื่องไปสู่ระดับความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่จะเพิ่มสูงขึ้นได้ ซึ่งผลกระทบในระยะสั้นเหล่านี้ อาจ ส่งผลไปสู่ผลกระทบระยะยาวได้ เช่น การที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Long-Term Economic Growth) เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการป้องกันและรักษาเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จนขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น นอกจากนี้ นี้ยังเกิดการสูญเสียทางด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ของประเทศ ที่จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรัง (เช่นโรคที่เกี่ยวข้องกับปอด) หรือการที่เด็ก นักเรียนนักศึกษาจะต้องหยุดเรียน โดยเฉพาะในประเทศที่มีฐานะยากจนที่ระบบการพัฒนาทุนมนุษย์อย่าง ระบบสาธารณสุขและระบบการศึกษายังไม่ครอบคลุมทั่วถึงนัก เมื่อคนไม่สามารถเดินทางออกจากบ้านได้ ธุรกิจจำนวนมากจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจค้าขาย ธุรกิจท่องเที่ยว ฯลฯ ในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา บริษัทและห้างร้านจำนวนมาก ต้องทยอยปิดตัว และในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพแวดล้อมโรคอุบัติใหม่ และพฤติกรรมการใช้ชีวิตอย่างฉับพลัน ความหมายของ “New Normal เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่เพื่อป้องกันตนเองและผู้อื่น คนที่ยังไม่ติดก็ระวังตัว มีการใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือให้ถูกต้อง ไม่เอามือไปสัมผัสบริเวณใบหน้า มีระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ใช้ชีวิตในพื้นที่ส่วนรวม มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญและจะเป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตไปอีกนาน หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ต้องทำตลอดไป เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดโรคทางเดินหายใจอื่นๆ ไม่เฉพาะโควิด-19

กล่าวโดยสรุป

จากผลการวิจัยพบว่าผลกระทบจากแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่า 2019 (COVID – 19) ใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับประเทศมีผลกระทบ ดังนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ พบว่า เศรษฐกิจหดตัว ด้านเศรษฐกิจมหภาคส่งผลกระทบในภาคการผลิต ส่งผลกระทบต่อความสามารถของธุรกิจในการจ้างแรงงาน ซึ่งการตกงานและการถูกลดชั่วโมงทำงานจะส่งผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือน และก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมตามมา, อัตราค่าครอง

ชีพที่สูงขึ้น, ในช่วงที่มีการปิดเมือง (lockdown) มีการสั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว การระงับการให้บริการของสถานบริการต่างๆ ในหลายพื้นที่ การงดจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬา งานบันเทิง งานอบรมสัมมนา การแสดงสินค้า เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อทุกมิติทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นวงกว้างอย่างชัดเจน อาทิ ธุรกิจการท่องเที่ยว, ธุรกิจค้าปลีก, และ ธุรกิจร้านอาหาร โดยเฉพาะธุรกิจรายย่อย ทั้งร้านอาหาร และ ร้านค้าปลีก กลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานที่อยู่ในภาคบริการในร้านค้าและตลาด กลุ่มแรงงานผู้ได้รับค่าจ้างรายวันและกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ยังไม่รวมถึงแรงงานในระบบที่ได้รับผลกระทบจากการเลิกจ้างหรือปรับอัตราการเงินเดือน และเมื่อการท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงักแทบทั้งหมด การจ้างงานถูกกระทบอย่างสาหัส ส่งผลกระทบต่อประชากรกลุ่มยากจนที่สุดและเปราะบางที่สุดอย่างรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น โดยกลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุด ได้แก่ แรงงานนอกระบบ ซึ่งมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงาน และกลุ่มเปราะบาง เช่น คนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง เนื่องจากเข้าถึงโอกาสในการจ้างงานน้อยกว่า ทั้งยังประสบความลำบากในการขอรับความช่วยเหลือจากรัฐ

ผลกระทบทางสังคม พบว่า ผู้คนขาดการดูแลสุขภาพ, การพบปะในสถานที่สาธารณะ ในบริเวณที่มีผู้คนหนาแน่นขาดการระวังป้องกันตนเองมีผลต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคสูง, จากการที่นายจ้างให้หยุดงานชั่วคราว ส่วนใหญ่เลือกที่จะเดินทางกลับบ้าน จึงบ่งชี้ถึงความเชื่อมโยงของผลกระทบการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จะไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่เมืองแต่ยังต่อเนื่องไปยังชุมชนในชนบทซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงานในเมืองด้วย ทั้งในเรื่องโอกาสแพร่กระจายไวรัสแก่ผู้ร่วมเดินทางและผู้ที่อยู่ปลายทางในชุมชนท้องถิ่นชนบท โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ที่ไม่แข็งแรงมีโรคประจำตัวอยู่แล้ว, การสูญเสียรายได้ครัวเรือนจากการเลิกจ้าง การสั่งพักงาน หรือการลดชั่วโมงทำงาน รวมทั้งจากการหยุดชะงักของการส่งมอบบริการทางสังคม มาตรการด้านสาธารณสุข ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อการส่งมอบบริการ เช่น การศึกษา โภชนาการ หรือการปกป้องคุ้มครอง ซึ่งเกิดจากการปิดโรงเรียนและการผันทรัพยากรแบ่งไปช่วยรับมือการแพร่ระบาดของโควิด-19 กลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุดคือประชากรยากจน เด็กและผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง และคนจนในเขตเมือง นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักด้วยเช่นกัน เพราะไม่ได้รับความคุ้มครองจากระบบประกันสังคม ด้วยมีทรัพยากรที่น้อยกว่าคนอื่นในการบรรเทาภาวะรายได้ชะงักงัน ประชาชนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุดทั้งก่อนและหลังวิกฤตการณ์ครั้งนี้

ระดับโลกมีผลกระทบ ดังนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ พบว่า ระดับความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่จะเพิ่มสูงขึ้นได้ ซึ่งผลกระทบในระยะสั้นเหล่านี้อาจ ส่งผลไปสู่ผลกระทบระยะยาวได้ เช่น การที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Long-Term

Economic Growth) เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการป้องกันและรักษาเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จนขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น

ผลกระทบทางสังคม พบว่า เกิดการสูญเสียทางด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ของประเทศ ที่จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรัง (เช่นโรคที่เกี่ยวข้องกับปอด) หรือการที่เด็ก นักเรียนนักศึกษา จะต้องหยุดเรียน โดยเฉพาะในประเทศที่มีฐานะยากจนที่ระบบการพัฒนาทุนมนุษย์อย่าง ระบบสาธารณสุขและระบบการศึกษายังไม่ครอบคลุมทั่วถึงนัก เมื่อคนไม่สามารถเดินทางออกจากบ้านได้ ธุรกิจจำนวนมากจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจค้าขาย ธุรกิจท่องเที่ยว ฯลฯ ในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา บริษัทและห้างร้านจำนวนมาก ต้องทยอยปิดตัว และในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพแวดล้อม โรคอุบัติใหม่ และพฤติกรรมการใช้ชีวิตอย่างฉับพลัน ความหมายของ “New Normal” เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตปกติรูปแบบใหม่เพื่อป้องกันตนเองและผู้อื่น คนที่ยังไม่ติดก็ระวังตัว มีการใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือให้ถูกต้อง ไม่เอามือไปสัมผัสบริเวณใบหน้า มีระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ใช้ชีวิตในพื้นที่ส่วนรวม มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญและจะเป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตไปอีกนาน หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ต้องทำตลอดไป เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจอื่นๆ ไม่เฉพาะโควิด-19

2. กลุ่มที่ศึกษาความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ (2559) ศึกษา แนวทางพัฒนาความมั่นคงทางอาหาร ในชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) ความมั่นคงทางอาหารในมุมมองของเกษตรอินทรีย์ คือ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งอาหาร การเสริมสร้างเศรษฐกิจครัวเรือน การมีวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนพึ่งพา และการมีสุขภาพที่ดี 2) วิธีของการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต การแสวงหารายได้ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารในแง่การเข้าถึงอาหารปลอดภัยอย่างพอเพียง ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ และความยั่งยืนของการผลิตอาหาร และ 3) แนวทางพัฒนาความมั่นคงทางอาหาร แบ่งออกเป็นแนวทางการพัฒนาระดับชุมชน ได้แก่ การพัฒนาและสืบทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ การสร้างเครือข่าย การเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว การสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลดินน้ำป่า และการเพิ่มประสิทธิภาพการสนับสนุนของหน่วยงานส่วนแนวทางสนับสนุนเชิงนโยบาย ได้แก่ การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมพันธูกรรมพืชท้องถิ่นในการเพาะปลูก การส่งเสริมการเกษตรแบบพึ่งตนเอง และการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

นิสาพร วัฒนศัพท์ และ ดารุณี สมศรี (2559) ศึกษา การประเมินสถานะความมั่นคงทางอาหารและพลังงานของชุมชนในพื้นที่เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ด้วย Jarman Underprivileged Area Score จากการประเมินสถานะความมั่นคงทางอาหารและพลังงานของชุมชนในพื้นที่เขื่อน

สิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณที่มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล 3 ชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์ ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านผาเต่าบ่ารุง 2) ชุมชนบ้านซำบ้อ และ 3) ชุมชนบ้านห้วยไคร้ รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 312 คราวเรือน พบว่าหมู่บ้านที่มีความมั่นคงทางอาหารและพลังงานมากที่สุดคือหมู่บ้านห้วยไคร้ (Food and Energy Security Index = 1.93) รองลงมาคือหมู่บ้านซำบ้อ (Food and Energy Security Index = 1.97) และหมู่บ้านที่มีความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุดคือ หมู่บ้านผาเต่าบ่ารุง (Food and Energy Security Index = 2.25) ตามลำดับ

เหตุผลที่บ้านผาเต่าบ่ารุงมีความมั่นคงทางอาหารและพลังงานน้อยกว่าอีก 2 หมู่บ้านคือ 1) คราวเรือนในบ้านผาเต่าบ่ารุงมีที่ดินทำกินแปลงขนาดเล็ก (น้อยกว่า 5 ไร่ต่อคราวเรือน) ทำให้มีผลต่อรายได้ที่เป็นเงินสดจากการขายพืชผลทางการเกษตรที่เพาะปลูก 2) ส่วนคราวเรือนที่มีที่ดินน้อยหรือไม่มีที่ดินต้องไปรับจ้างคราวเรือนที่มีที่ดินมากกว่าแต่ขาดแคลนแรงงาน จึงจะทำให้มีรายได้ที่เป็นเงินสดหมุนเวียนใช้ซื้ออาหารและพลังงานทั้งปี ประกอบกับหมู่บ้านผาเต่าบ่ารุงไม่มีป่าชุมชน ทำให้ไม่มีแหล่งอาหารทางธรรมชาติและแหล่งวัตถุดิบสำหรับเผาถ่านไว้ใช้ในคราวเรือนทำให้ต้องเสียเงินในการซื้ออาหารและพลังงาน การไม่มีการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อสร้างแหล่งอาหารและน้ำดื่ม เช่น แปลงปลูกผักของคนในชุมชน หรือโรงงานผลิตน้ำดื่มของคนในชุมชน ทำให้คราวเรือนในหมู่บ้านผาเต่าบ่ารุงมีต้นทุนในการซื้ออาหารและพลังงานมากกว่าอีก 2 หมู่บ้าน

สุทธกานต์ ใจกาวิล และคณะ (2560) ศึกษาความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเกษตรกรในภาคเหนือตอนบน ด้านความมั่นคงทางอาหาร (ข้าว) ในคราวเรือน เก็บข้อมูล 151 หมู่บ้าน พบว่า เพียงพอต่อการบริโภค เฉลี่ยร้อยละ 83 และไม่เพียงพอ เฉลี่ยร้อยละ 17 เนื่องจากสภาวะแห้งแล้ง ผลผลิตต่ำ ไม่คุ้มทุน ไม่มีพื้นที่ปลูกข้าวไร่ และเป็นการผิดกฎหมายป่าไม้รวมทั้ง ปัญหาโรคและแมลงศัตรูข้าวระบาดมาก โดยเกษตรกรต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐด้านองค์ความรู้เรื่องโรคและแมลงศัตรูข้าว การปรับปรุงบำรุงดิน และสนับสนุนด้านแหล่งน้ำในการปลูกข้าว

คณน ไตรจันทร์ และคณะ (2558) ศึกษาองค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารระดับคราวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้แบบประเมินความมั่นคงทางอาหารกับคราวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 450 ตัวอย่าง พบว่าความมั่นคงทางอาหารระดับคราวเรือนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบที่เหมาะสมซึ่งประกอบด้วย 43 ตัวบ่งชี้ จาก 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความพอเพียงทางด้านปัจจัยการผลิตและผลผลิตทางด้านอาหาร 2) แหล่งน้ำและสาธารณสุขพื้นฐาน 3) การมีเสถียรภาพทางด้านอาหาร 4) การเข้าถึงอาหาร 5) อาหารปลอดภัยและ 6) การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และพบว่าความมั่นคงทางอาหารระดับคราวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน

ภาคีได้อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ดังนั้นภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินนโยบายสนับสนุนในประเด็นต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

ปทุมดา มาสวัสดิ์ และคณะ (2556) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรไทย โดยใช้ข้อมูลตัวอย่าง 12,446 ครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหารมากที่สุด การเพิ่มระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การมีหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง การมีปริมาณข้าวที่เก็บไว้บริโภค การได้รับการช่วยเหลือทางการเกษตร การเพิ่มขึ้นของรายได้ทั้งที่เป็นรายภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร และการทำการเกษตรผสมผสาน จะมีผลให้ความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม การเพิ่มขึ้นของจำนวนหนี้สิน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีผลทำให้ความมั่นคงทางอาหารลดลง การขยายโอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมนอกฟาร์มควบคู่กับกิจกรรมภายในฟาร์ม การช่วยเหลือกิจกรรมการผลิตทางการเกษตร การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน และการดำเนินโครงการเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร จะช่วยลดความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหาร

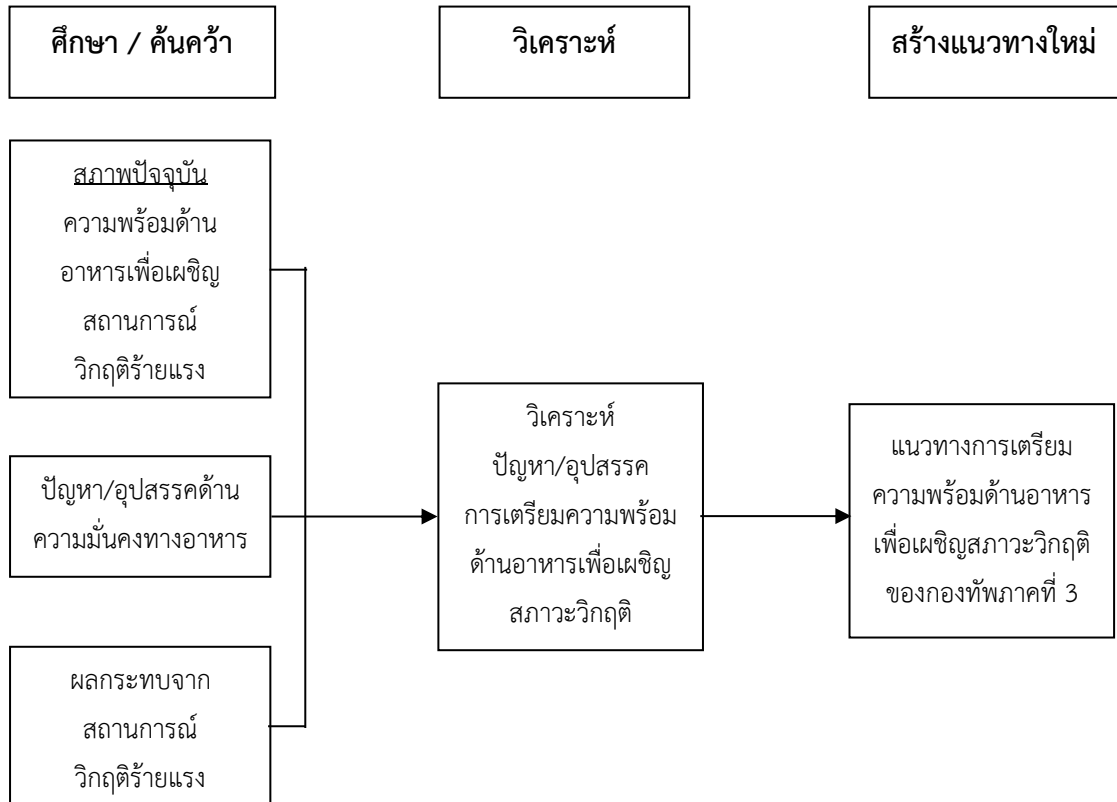
นวนไล วัฒนกุล (2547) ศึกษา "กินตามแม่" คือ แนวทางสู่ความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทย พบว่า อาหารคือสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับ แต่ด้วยระบบและกลไกทางสังคมหลายอย่าง ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ประสบภาวะยากจน มีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภค การกระจายอาหารไม่เป็นธรรมการเข้าถึงอาหาร หรือมีอาหารบริโภคแต่ไม่ปลอดภัย สถานการณ์เช่นนี้คือ การขาดความมั่นคงทางอาหารสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในฐานะที่ทรงเป็นแม่ของปวงชนชาวไทย และได้ทรงพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและมีพระราชจริยวัตรที่งดงามในการเป็นแบบอย่างให้แม่ในสังคมไทยนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน หากเราได้ดำเนินรอยตามพระยุคลบาท ดังกล่าวแล้วความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคจะเกิดแก่สังคมไทย

กล่าวโดยสรุป

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) มีข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

1. ครัวเรือนเกษตรกรไทยยังขาดความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน โดยครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหารมากที่สุด
2. การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารให้กับเกษตรกรต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านองค์ความรู้, การปรับปรุงบำรุงดินและการสนับสนุนด้านแหล่งน้ำในการทำเกษตร
3. ความไม่มั่นคงทางด้านอาหารเกิดขึ้นมาก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่มีการศึกษาในปี พ.ศ.2556 - 2559

กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร เพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ซึ่งเป็นหนึ่งในภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ เป็นเรื่องใหม่ที่ยังมิได้มีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ ดังจะเห็นได้จากแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2564 ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ ยังคงมุ่งเน้นเรื่องการเฝ้าระวัง ป้องกัน รักษา และควบคุมโรคมามากกว่าการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะการณ์ขาดแคลนอาหารและสิ่งของอุปโภคบริโภค ดังนั้น การหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ประชาชนทั้งโลกกำลังประสบปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) อยู่ในขณะนี้

บทที่ 3

สรุปปัญหาและผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ซึ่งในบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อ 1 โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้ คือ

1. สถานการณ์โรคระบาดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง
3. การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. สรุปปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารจากวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง
5. สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

สถานการณ์โรคระบาดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

หากจะย้อนดูประวัติศาสตร์บรรดาโรคระบาดใหญ่ร้ายแรงทั่วโลก ซึ่งคร่าชีวิตประชากรนับล้านคน รวมถึงการระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศล่าสุดให้เป็น “การระบาดใหญ่” (Pandemic)

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้เกิดโรคระบาดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. โรคระบาด อันโตนิน Antonine Plague (พ.ศ.708) หรืออีกชื่อหนึ่งว่า the Plague of Galen เป็นโรคฝีดาษหรือไข้ทรพิษที่ระบาดในอาณาจักรโรมัน สาเหตุการเกิดนั้นเชื่อกันว่ามาจากกองทัพโรมันที่เดินทางกลับมาจากแถบตะวันออกใกล้ (Near East หมายถึงประเทศแถบเอเชียตะวันตก ตุรกี อียิปต์ ไปจนถึงจักรวรรดิออตโตมัน) ทั้งนี้ยังไม่ทราบต้นตอการเกิดที่แน่ชัด เหตุการณ์ในครั้งนี้นี้สร้างความเสียหายใหญ่หลวงแก่กรุงโรมมาก มีผู้เสียชีวิตถึงวันละ 2,000 คน

ประมาณยอดผู้เสียชีวิตรวมทั้งหมดประมาณ 5 ล้านคน การแพร่ระบาดในครั้งนี้ยังส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงถึงเรื่องของเส้นทางการค้าขาย Indo-Raman Trade ในแถบมหาสมุทรอินเดีย

2. กาฬโรค The Black Death (พ.ศ.1889 – พ.ศ.1896) เป็นหนึ่งในเหตุการณ์โรคระบาดที่ร้ายแรง และโหดงที่สุด ในประวัติศาสตร์โลก ประเมินจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมดถึง 75-200 ล้านคน นับเป็นถึง 1 ใน 3 ของประชากรโลกทั้งหมดเลยทีเดียว มีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรีย เยอซิเนีย แพลสทิซ (*Yersinia pestis*) ซึ่งแพร่ระบาดอยู่ในสัตว์จำพวกหนูในแถบตอนกลางของเอเชีย โดยจุดเริ่มต้นนั้นเชื่อว่ามาจากขบวนการคาราวานที่เดินทางมาจากเอเชีย เข้ามาถึงยังท่าเรือซีซิลี ในอิตาลีประมาณปี 1347 ก่อนที่จะแพร่ต่อไปทั่วทั้งทวีปยุโรป ว่ากันว่าซากศพของคนที่ตายนั้นทับถมกันจนสูงเป็นเนิน ทำให้ไม่สามารถเผาทำลายได้อย่างทันท่วงที เมื่อซากเริ่มเน่าสลายก็ก่อให้เกิดเชื้อโรคกระจายลงทั้งพื้นดิน และแหล่งน้ำต่อไปไม่จบสิ้น มีผู้ป่วยที่ติดโรคนี้อาจมีหลายอาการ ขึ้นอยู่กับสถานที่ และช่วงเวลา พบ โดยมีลักษณะร่วมคือผู้ป่วยจะมีผิวม่วงขึ้นบริเวณข้อพับ ขาหนีบ คอ รักแร้ มีไข้สูง อาเจียนเป็นเลือด และเสียชีวิตภายในเวลา 2-7 วัน โดยอาการขั้นสุดท้ายของผู้ป่วยจากกาฬโรคนั้น ร่างกายจะกลายเป็นสีดำเพราะมีเลือดออกใต้ผิวหนัง

ส่วนคำเรียก Black Death นั้นมีความหมาย 2 อย่าง นั่นคืออาการขั้นสุดท้ายของผู้ป่วยจากกาฬโรคนั้น ร่างกายจะกลายเป็นสีดำเพราะมีเลือดออกใต้ผิวหนังชั้นหนังกำพวด และอีกความหมายนั้นสื่อถึงความน่าสะพรึงกลัวของโรคร้ายนี้ และอารมณ์เศร้าหมองของผู้คนในยุคสมัยนั้น

3. The Columbian Exchange (พ.ศ.2053) นับตั้งแต่กองเรือสเปนเข้ามา มีอำนาจในแถบนำน้ำทะเลแคริบเบียน โรคติดต่อจากยุโรปก็เดินทางเข้ามาถึงบริเวณหมู่เกาะทางใต้ของเม็กซิโกเช่นกัน ทั้งฝีดาษ หัด กาฬโรค ซึ่งก็คร่าชีวิตของผู้คนในแถบนี้ไปถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ยกตัวอย่าง เช่น เกาะ Hispaniola แต่เดิมมีจำนวนประชากรประมาณ 60,000 คน แต่จากการมาถึงของนักเดินเรือ Christopher Columbus ในปี พ.ศ.2091 จำนวนชาวเกาะนั้นลดลงเหลือเพียง 500 คน ปี พ.ศ.2063 อาณาจักร Aztec ต้องล่มสลายลง จากการแพร่ระบาดของโรคฝีดาษที่เข้ามา กับทาสชาวแอฟริกัน

4. The Great Plague of London (พ.ศ.2208) อีกหนึ่งโรคระบาดครั้งร้ายแรงของอังกฤษ นับตั้งแต่เหตุการณ์ Black Death ในปี พ.ศ.1891 โดยเชื่อกันว่าสาเหตุหลักมาจากหนู รวมไปถึงความสกปรกในย่านที่อยู่อาศัยที่ดึงดูดพวกหนูเข้ามา ประชากรในกรุงลอนดอนกว่า 20 เปอร์เซ็นต์เสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้ รวมไปถึงสัตว์เลี้ยงอย่างสุนัข และแมวก็ถูกกำจัดทิ้ง เพราะเชื่อว่าเป็นสาเหตุของการแพร่เชื้อมัน แต่นั่นยังทำให้ประชากรหนูแพร่จำนวนมากขึ้นกว่าเดิม

5. การแพร่ระบาดของกาฬโรค ครั้งที่ 3 The Third Plague Pandemic (พ.ศ.2396) เริ่มต้นขึ้นที่ประเทศจีน ก่อนที่จะลามไปยังอินเดีย และฮ่องกง ซึ่งคร่าชีวิตผู้คนไปถึง 15 ล้านคน ซึ่งนับเป็นครั้งที่ 3 ของโลกที่มีการระบาดของเชื้อกาฬโรค (ครั้งที่ 1 ช่วงปี พ.ศ.1084 – พ.ศ.1085 ช่วงอาณาจักรไบแซนไทน์ และครั้งที่ 2 คือ Black Death ในปี พ.ศ.1891) ครั้งนี้เชื้อโรคแพร่โดยมีหนู และตัวหมัดเป็นพาหะ

6. ไข้หวัดใหญ่รัสเซีย Russian Flu (พ.ศ. 2432) เหตุการณ์ไข้หวัดใหญ่ระบาดครั้งแรกของประเทศรัสเซีย ซึ่งเชื้อแพร่มาจากแถบไซบีเรีย และคาซัคสถาน เข้าถึงเมืองใหญ่อย่างมอสโกว์ ฟินแลนด์ และโปแลนด์ และสุดท้ายก็ไปถึงส่วนต่างๆ ในแถบยุโรป ภายในเวลา 1 ปี เชื้อก็ข้ามน้ำข้ามทะเลไปจนถึงทวีปอเมริกาเหนือ และแอฟริกาในที่สุด กระทั่งสุดท้ายในปี พ.ศ.2433 มีจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 360,000 คน

7. อหิวาตกโรค ครั้งที่ 6 The sixth Cholera Pandemic (พ.ศ.2453 – พ.ศ.2454) มีการแพร่ระบาดบนโลกมาแล้วหลายครั้งตั้งแต่หลายร้อยปีก่อน และในครั้งที่ 6 ซึ่งเป็นการระบาดรุนแรงครั้งล่าสุด มีต้นกำเนิดจากในอินเดียซึ่งมีผู้เสียชีวิตจากโรคนี้นักว่า 800,000 คน ก่อนลุกลามไปยังตะวันออกกลาง อเมริกาเหนือ ยุโรปตะวันออก และรัสเซีย

โรคอหิวาต์ครั้งนี้ยังเป็นต้นตอของการระบาดครั้งสุดท้ายในสหรัฐด้วยในช่วงปี 2453 - 2454 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสหรัฐอเมริกา เรียนรู้บทเรียนจากในอดีต และสามารถแยกตัวผู้ติดเชื้อได้อย่างรวดเร็ว ทำให้มีผู้เสียชีวิตจากโรคนี้นี้เพียง 11 คนในประเทศ และภายในปี พ.ศ.2466 ผู้ป่วยอหิวาตกโรคทั่วโลกลดลงอย่างมาก แต่ก็ยังคงมีการระบาดอย่างต่อเนื่องในอินเดีย

8. ไข้หวัดใหญ่สเปน Spanish Flu (พ.ศ. 2461) มีการระบาดรุนแรงทั่วโลกระหว่างปี 2461-2463 ถือเป็นหนึ่งในโรคร้ายที่น่าสะพรึงกลัวที่สุดในประวัติศาสตร์ เพราะทำให้มีผู้ติดเชื้อราว 1 ใน 3 ของประชากรโลกในยุคนั้น และคร่าชีวิตผู้ป่วย 20-50 ล้านคน ซึ่งในจำนวนผู้ป่วย 500 ล้านคนที่ติดเชื้อในปี พ.ศ.2461 มีอัตราการเสียชีวิตอยู่ที่ราว 10-20 เปอร์เซ็นต์ และมีผู้เสียชีวิตมากถึง 25 ล้านคนเฉพาะในช่วง 25 สัปดาห์แรก โดยสิ่งที่ทำให้ไข้หวัดใหญ่สเปนแตกต่างจากไข้หวัดใหญ่อื่น ๆ คือกลุ่มผู้เสียชีวิต โดยปกติไข้หวัดใหญ่มักคร่าชีวิตกลุ่มเด็กและคนสูงอายุ หรือผู้ป่วยที่อ่อนแออยู่แล้วมากกว่ากลุ่มอื่น แต่ไข้หวัดใหญ่สเปนเริ่มจากการคร่าชีวิตผู้ใหญ่วัยหนุ่มสาวที่มีสุขภาพแข็งแรง ขณะที่กลุ่มเด็กและคนที่มีภูมิคุ้มกันอ่อนกว่า กลับเสียชีวิตน้อยกว่ากลุ่มอื่น

9. ไข้หวัดใหญ่เอเชีย Asian flu (พ.ศ.2499 – พ.ศ.2501) เป็นการระบาดรุนแรงครั้งใหญ่ของเชื้อไข้หวัดกลุ่มเอ (H2 N2) ซึ่งมีต้นกำเนิดจากในจีนเมื่อปี พ.ศ.2499 และมาหยุดระบาดเมื่อปี พ.ศ.2501 ในระยะเวลา 2 ปีนี้เอง ไข้หวัดใหญ่เอเชียลุกลามจากกลุ่มชาวจีนในมณฑลกุ้ยโจว ไปยังสิงคโปร์ ฮ่องกง และสหรัฐ โดยมีตัวเลขคาดการณ์จำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคไข้หวัดใหญ่นี้

ของแต่ละแหล่งแตกต่างกันออกไป บางแหล่งคาดว่าสูงถึง 4 ล้านคน แต่องค์การอนามัยโลก (WHO) ยืนยันตัวเลขผู้เสียชีวิตไว้ที่ราว 2 ล้านคนทั่วโลก ในจำนวนนี้เกือบ 70,000 คนอยู่ในสหรัฐอเมริกา ประเทศเดียว

10. ไข้หวัดใหญ่ฮ่องกง Hong Kong Flu (พ.ศ.2511) ซึ่งเกิดจากเชื้อไข้หวัดสายพันธุ์ H3 N2 ถูกพบครั้งแรกในเกาะฮ่องกงเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2511 ก่อนลุกลามไปยังเวียดนามและสิงคโปร์ใน 3 เดือน และขยายวงไปยังอินเดีย ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ยุโรป แอฟริกา อเมริกาใต้ และสหรัฐอเมริกาโดยเชื้อไข้หวัดนี้ ซึ่งกลายพันธุ์จากโรคไข้หวัดใหญ่เอเชียที่ระบาดก่อนหน้าราว 10 ปี เป็นอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์น้อยกว่า เมื่อเทียบกับไข้หวัดสเปนและไข้หวัดเอเชีย และแม้จะมีอัตราการเสียชีวิตค่อนข้างต่ำเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็ทำให้ประชากรโลกเสียชีวิตไปกว่า 1 ล้านคน

11. เชื้อไวรัสอีโบล่า (Ebola) (พ.ศ.2519) เป็นชื่อของแม่น้ำสายหนึ่งในประเทศสาธารณรัฐซาอีร์ (Zaire) ซึ่งปัจจุบันคือสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก โดยพบว่ามีการระบาดของเชื้อเลือดออกชนิดหนึ่งในปี พ.ศ.2519 (โดยในขณะนั้นยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด) ในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับแม่น้ำสายนี้ ซึ่งต่อมาถูกค้นพบว่าเกิดจากเชื้อไวรัส จึงตั้งชื่อว่า เชื้อไวรัสอีโบล่า ซึ่งอาการของโรคอีโบล่า จะเริ่มในสองวันถึงสามสัปดาห์หลังสัมผัสไวรัส โดยจะมีไข้ เจ็บคอ ปวดกล้ามเนื้อ และปวดศีรษะ จากนั้นมีอาการคลื่นไส้ อาเจียนและท้องร่วงร่วมกับการทำหน้าที่ของตับ และไตลดลงตามมา เมื่อถึงจุดนี้บางคนเริ่มมีปัญหาเลือดออก เช่น เลือดออกภายใน และใต้หนังผ่านตาแดง อาเจียนเป็นเลือด ผู้ป่วยทุกรายมีอาการบางอย่างของระบบไหลเวียน รวมถึงเลือดจับลิ่มบวมพร่อง โดยโรคนี้มีอัตราการตายสูง ถึงระหว่าง 50 – 90 เปอร์เซ็นต์ การระบาดครั้งใหญ่ที่สุด กินเวลาถึง 2 ปี (พ.ศ. 2557 – พ.ศ.2559) มีผู้ป่วยรวมกันถึง 28,646 คน เสียชีวิตถึง 11,323 คน

12. โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome : SARS)(พ.ศ. 2546) เป็นโรกระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรงที่อยู่ในตระกูลเดียวกับ "โคโรนาไวรัส" โดยพบเชื้อครั้งแรกที่มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน ก่อนข้ามไปยังเกาะฮ่องกง เวียดนาม สิงคโปร์ แคนาดา และหลังจากนั้นก็แพร่ระบาดไปทั่วโลก นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ขององค์การอนามัยโลกระบุว่า ชนิดของเชื้อไวรัสนี้ น่าจะมีต้นกำเนิดจากสัตว์มากกว่าคน อาการของผู้ติดเชื้อไวรัส จนเป็นโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรงจะมีอาการไข้ขึ้นสูง 38-40 องศาเซลเซียส ไอแห้งแห้ง หายใจขัดเป็นช่วงสั้นๆ เมื่อนำตัวผู้ป่วยไปเอกซเรย์ จะพบความผิดปกติที่ปอด ซึ่งคล้ายเป็นปอดบวม นอกจากนั้นยังปวดศีรษะ หนาวสั่น กล้ามเนื้อตึง เบื่ออาหาร มึนงง และท้องร่วง แต่อาการต่างๆ เหล่านี้ จะเกิดขึ้นหลังจากการฝังตัวของเชื้อแล้ว 2-7 วัน และ 3-5 วัน เป็นส่วนใหญ่ ก่อนผู้ป่วยจะรู้สึกตัวเหมือนมีอาการของไข้หวัดใหญ่ ซึ่งการแพร่ระบาดของโรคซาร์สทำให้มีผู้เสียชีวิตในจีนประมาณ 349 ราย คร่าชีวิตผู้ป่วยทั่วโลก 774 ราย ป่วยกว่า 8,098 คน

13. เอชไอวี/เอดส์ HIV / AIDS (ระบาดสูงสุด พ.ศ.2548 – พ.ศ.2555)

โดยหลังจากถูกพบครั้งแรกในสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโกเมื่อปี พ.ศ.2519 โรคเอชไอวี/เอดส์ ได้วิวัฒนาการตัวเองอย่างมากจนระบาดไปทั่วโลก และคร่าชีวิตผู้ป่วยกว่า 36 ล้านคนนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2524

ปัจจุบันในจำนวนผู้ที่ใช้ชีวิตร่วมกับไวรัสเอชไอวี 31 - 35 ล้านคนทั่วโลก ส่วนใหญ่อยู่ในแถบซบซาราของแอฟริกา หรือประมาณ 21 ล้านคน หลังเกิดการตื่นตัวต่อโรคเอดส์มากขึ้น วงการแพทย์ทั่วโลกก็พัฒนาวิธีการที่ช่วยให้ไวรัสเอชไอวีสามารถควบคุมได้ และทำให้หลายคนที่ติดเชื้อนี้ใช้ชีวิตอย่างปกติสุขมากขึ้น ระหว่างปี พ.ศ.2548 – พ.ศ.2555 จำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์/เอชไอวีทั่วโลก ลดลงจาก 2.2 ล้านคน มาอยู่ที่ 1.6 ล้านคนต่อปี

14. ไข้หวัดใหญ่ 2009 (พ.ศ.2552) เป็นเชื้อไข้หวัดใหญ่กลุ่ม เอ (H1 N1) ที่มีรายงานพบเชื้อในคนครั้งแรกเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2552 และเริ่มแพร่ระบาดในเม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา ก่อนจะแพร่ระบาดไปหลายประเทศทั่วโลก โดยเชื้อสายพันธุ์นี้มีองค์ประกอบพันธุกรรมที่เป็นผลรวมจากไข้หวัดใหญ่ในมนุษย์ ไข้หวัดนกที่พบในทวีปอเมริกาเหนือ และไข้หวัดหมูที่พบในทวีปเอเชีย และยุโรป ทำให้องค์การอนามัยโลก (WHO) ต้องเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ 2009 เนื่องจากหวั่นวิตกว่า เชื้อ H1 N1 อาจจะกลายเป็นสายพันธุ์ที่อันตรายยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีใครทราบว่าเชื้อดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร ที่ไหน และแพร่จากสัตว์มาสู่คนครั้งแรกเมื่อไหร่ และเนื่องด้วยโรคดังกล่าวสามารถติดต่อจากคนสู่คนได้อย่างรวดเร็ว จึงจัดเป็นโรคติดเชื้ออุบัติใหม่ที่สำคัญในช่วงเวลานั้น โดยสำนักงานควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกา (CDC) คาดการณ์ว่า โรคไข้หวัดใหญ่ 2009 คร่าชีวิตประชากรโลกรวมกว่า 280,000 คน ส่วนจำนวนผู้เสียชีวิตที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ยืนยันอยู่ที่ไม่ถึง 20,000 คนทั่วโลก

15. ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) (ธันวาคม พ.ศ.2562 - ปัจจุบัน)

โดยเริ่มระบาดในจีน ที่เมืองอู่ฮั่น ซึ่งมีประชากรกว่า 11 ล้านคน หลังจากเก็บตัวอย่างไวรัสจากคนไข้กลุ่มแรกไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ จีนและองค์การอนามัยโลก (WHO) ระบุตรงกันว่า ไวรัสชนิดนี้คือ “เชื้อไวรัสโคโรนา” ซึ่งถือเป็นสายพันธุ์ใหม่ หลังจากก่อนหน้านี้พบไวรัสโคโรนามาแล้ว 6 สายพันธุ์ ที่เคยมีการระบาดในมนุษย์ ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดจึงเป็นสายพันธุ์ที่ 7 จนขณะนี้ยังไม่มีใครทราบแน่ชัดถึงแหล่งกำเนิดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ต้นตอไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)

ปัจจุบัน สถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ลุกลามอย่างรวดเร็วไปยังกว่า 120 ประเทศทั่วโลก มีผู้ป่วยรวมกันถึง 142,695,259 คน และมีผู้เสียชีวิตไปแล้ว 3,043,009 คน (นับถึงวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2564) ตัวเลขผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในสหรัฐอเมริกา, อินเดีย, บราซิล, ฝรั่งเศส และ รัสเซีย ตามลำดับ

ตารางที่ 3-1 แสดงสถานการณ์โรคระบาดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ.	ชื่อโรคระบาด	ผู้เสียชีวิต (ราย)	หมายเหตุ
พ.ศ.708	อันโทนีน Antonine Plague	5 ล้าน	
พ.ศ.1889-1896	กาฬโรค The Black Death	75 – 200 ล้าน	
พ.ศ.2053	The Columbian Exchange	90 เปอร์เซ็นต์ของประชากรบริเวณหมู่เกาะทางใต้ของเม็กซิโก	
พ.ศ.2208	The Great Plague of London	20 เปอร์เซ็นต์ของประชากรในกรุงลอนดอน พ.ศ.1891	
พ.ศ.2396	การแพร่ระบาดของกาฬโรค ครั้งที่ 3 The Third Plague Pandemic	15 ล้าน	
พ.ศ.2432	ไข้หวัดใหญ่รัสเซีย Russian Flu	360,000	
พ.ศ.2453-2454	อหิวาตกโรค ครั้งที่ 6 The six th Cholera Pandemic	800,000	
พ.ศ.2461	ไข้หวัดใหญ่สเปน Spanish Flu	20 -50 ล้าน	
พ.ศ.2499-2501	ไข้หวัดใหญ่เอเชีย Asian flu	2 ล้าน	
พ.ศ.2511	ไข้หวัดใหญ่ฮ่องกง Hong Kong Flu	1 ล้าน	
พ.ศ.2519	เชื้อไวรัสอีโบล่า Ebola	11,323	
พ.ศ.2546	โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome : SARS)	774	
พ.ศ.2548 –2555	เอชไอวี/เอดส์ HIV / AIDS (ระบาดสูงสุด)	36 ล้าน	พบครั้งแรก พ.ศ.2519
พ.ศ.2552	ไข้หวัดใหญ่ 2009 H1N1	280,000	
ธันวาคม พ.ศ.2562 - ปัจจุบัน	ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)	3,043,015	ข้อมูล ณ 20 เม.ย. 2564
รวม	15 ชนิด		

ที่มา : กรุงเทพมหานคร, ออนไลน์. 2564. และ มิติชน, ออนไลน์. 2563.

สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า เกิดการระบาดใหญ่ทั้งสิ้น 6 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตกว่า 40,000 ราย ดังนี้

ตารางที่ 3-2 แสดงสถานการณ์โรคระบาดในประเทศไทย

ปี พ.ศ.	ชื่อโรคระบาด	ผู้เสียชีวิต (ราย)	หมายเหตุ
พ.ศ.1893	กาฬโรค Plague	ไม่มีการบันทึกข้อมูล	
พ.ศ.2363	อหิวาตกโรค Cholera Pandemic	42,119 ราย	
พ.ศ.2482	วัณโรค Tuberculosis หรือโรคทึบ	217	
พ.ศ.2489	โรคเรื้อน Leprosy	ไม่มีผู้เสียชีวิต	
ธันวาคม พ.ศ.2562 - ปัจจุบัน	ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19)	108	ข้อมูล ณ 20 เม.ย. 2564
รวม	6 ชนิด		

ที่มา : มิติชน, ออนไลน์. 2563, สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ออนไลน์. 2563. และวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ออนไลน์. 2563.

ผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง

โรคระบาดร้ายแรงนอกจากทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในมิติต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลกระทบจาก โรคโควิด-19 เป็นหลักเนื่องจากได้ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อทุกด้านในชีวิตสังคมของประเทศต่างๆ ได้อย่างชัดเจน โดยแบ่งเป็นผลกระทบระยะสั้นและผลกระทบระยะยาว ดังนี้

1. ผลกระทบระยะสั้น

1.1 ผลกระทบต่อการเจ็บไข้ได้ป่วยและการเสียชีวิต (Direct Costs from Sickness and Mortality) เป็นผลกระทบทางตรง (Direct Effects) ของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งผลกระทบนี้จะเริ่มตั้งแต่ การที่มีผู้เจ็บป่วยจากการติดเชื้อจำนวนมาก อันนำมาสู่ค่าใช้จ่ายในการรักษา และร้ายที่สุดก็คือการเสียชีวิต ซึ่งการที่มีผู้เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นจำนวนมากนี้เองย่อมกระทบไปถึงข้อจำกัดในการจัดสรรทรัพยากรด้านสาธารณสุขของประเทศ ทั้งทางด้านกำลังคน งบประมาณ สถานที่ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ต่าง ๆ ที่หลายประเทศต้องประสบปัญหาข้อจำกัดในด้านนี้ และด้วยข้อจำกัดนี้เองจึงส่งผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบสาธารณสุข โดยเฉพาะกับคนจนที่จะต้องเป็นผู้แบกรับปัญหาดังกล่าว

1.2 ผลกระทบต่อการจ้างงาน ค่าจ้าง ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ เมื่อมีผู้เจ็บป่วยจากการติดเชื้อเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลไปสู่การสูญเสียรายได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ

ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งจะมีแนวโน้มของการติดเชื้อไวรัสนี้มากที่สุด โดยการสูญเสียงานหรือเสีयरายได้นี้จะมีโอกาสเกิดขึ้นกับคนที่มีฐานะยากจนที่เป็นแรงงานนอกระบบ (Informal Worker) มากกว่าคนที่มียายได้แน่นอนจากงานประจำ และมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นในประเทศด้อยพัฒนา/กำลังพัฒนามากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จะส่งผลกระทบต่อระดับความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่จะเพิ่มสูงขึ้นได้

1.3 ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการผลิต – ในภาคอุตสาหกรรมการผลิตเองก็ต้องประสบปัญหาการชะงักงันในการผลิต โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมที่จะต้องพึ่งพาการนำเข้าจากประเทศจีน ซึ่งได้รับฉายาว่าเป็นโรงงานการผลิตของโลก (The World's Factory) ซึ่งเมื่อภาคอุตสาหกรรมในประเทศจีนจำเป็นต้องหยุดการผลิตในโรงงานแล้ว ย่อมกระทบกับยอดการผลิตและการส่งออกจากภาคอุตสาหกรรมทั่วโลก โดยเฉพาะกับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยที่ระบบเศรษฐกิจจำเป็นต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

1.4 ผลกระทบจากพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยง (Aversion Behavior) เพื่อให้ห่างไกลจากโอกาสในการติดเชื้อไวรัส ประชาชน (รวมไปถึงรัฐบาลของหลายประเทศ) ได้ตัดสินใจที่จะยกเลิกกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อแพร่กระจายของเชื้อไวรัส ตั้งแต่ 1) การที่ภาครัฐในหลายประเทศที่ตัดสินใจปิดประเทศ/ปิดเมืองและห้ามให้เกิดการเดินทางระหว่างกัน 2) การประกาศให้ธุรกิจหรือสถานบริการที่โดยปกติจะต้องรับคนเป็นจำนวนมากต้องปิดทำการชั่วคราว 3) สถาบันการศึกษาที่จำเป็นต้องหยุดการเรียนการสอน (ถึงแม้ว่าจะมีการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามาช่วยก็ตาม) และ 4) ประชาชนที่ต้องกักตัวเองอยู่กับบ้านด้วยสาเหตุต่าง ๆ เพื่อพยายามที่จะควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ ซึ่งการหยุดกิจกรรมต่าง ๆ นี้ จะกระทบไปสู่ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การขนส่ง และธุรกิจด้านการค้าปลีกต่าง ๆ และกระทบต่อยอดไปสู่ทั้งอุตสาหกรรมต้นน้ำ (Upstream) ของภาคบริการเหล่านี้ที่จะต้องเกิดปัญหาการชะงักงันตามมา

1.5 ผลกระทบต่อผู้บริโภค เมื่อกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้นเกิดการชะงักงัน สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การเกิดผลกระทบทางลบด้านอุปทานการผลิต (Adverse Supply Shock) อันจะส่งผลกระทบต่อสถานะการเงินเพื่อในสินค้าที่จำเป็นบางประเภทได้ เช่น หน้ากากอนามัย หรือเจลล้างมือ เกิดสินค้าขาดแคลนและผู้ขายเห็นช่องทางในการเก็งกำไร

ผลกระทบในระยะสั้นเหล่านี้อาจส่งผลไปสู่ผลกระทบระยะยาวได้ เช่น การที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Long-Term Economic Growth) เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการป้องกันและรักษาเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จนขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น นอกจากนี้ยังเกิดการสูญเสียทางด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ของประเทศ ที่จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรัง (เช่น โรคที่เกี่ยวข้องกับปอด) หรือการที่เด็กนักเรียนนักศึกษาจะต้องหยุดเรียน โดยเฉพาะในประเทศที่มี

ฐานะยากจนที่ระบบการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างระบบสาธารณสุขและระบบการศึกษายังไม่ครอบคลุมทั่วถึงนัก

สำหรับผลกระทบในประเทศต่าง ๆ งานศึกษาของ Baker-McKenzie ได้พยากรณ์ว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจนี้จะกระจายไปถึงประเทศในกลุ่มประเทศแอฟริกา เนื่องจากประเทศเหล่านี้ทำหน้าที่ในการป้อนวัตถุดิบไปยังประเทศจีนและยุโรป โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมพลังงาน ถ่านหิน นอกจากนี้ ยังกระทบไปถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในขณะที่งานศึกษาของ Asian Development Bank ได้พยากรณ์ในเดือนมีนาคมที่ผ่านมาถึงผลกระทบต่อประเทศในกลุ่มเอเชีย โดยพยากรณ์ว่า ประเทศที่จะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมากที่สุดจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีน จากไวรัสโควิด-19 นี้ก็คือ ประเทศมัลดีฟ กัมพูชา และไทย

2. ผลกระทบระยะยาว

2.1 ทำให้เศรษฐกิจโลกถดถอย ด้วยผลกระทบที่ร้ายแรง การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ถือเป็นหนึ่งในเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ตามการคาดการณ์ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟเมื่อเดือนมิถุนายนปี 2020 จนถึงปลายปี 2020 การขยายตัวจีดีพีของโลกจะลดลงต่ำกว่าร้อยละ 8 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนเกิดการแพร่ระบาด โดยแทนที่จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 การขยายตัวจีดีพีของโลกจะลดลงประมาณร้อยละ 5 ซึ่งเป็นการลดลงครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อเทียบกับวิกฤตการเงินโลกในช่วงปี 2008-2009 ซึ่งทำให้การขยายตัวจีดีพีของโลกลดลงเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น แต่ผลกระทบจากการแพร่ระบาดครั้งนี้ได้สูงกว่าหลายเท่า

2.2 ผลกระทบที่เป็นอันตรายอื่นๆ ในรายงานสรุปปี 2020 นายอันโตนิโอ กูเตอร์เรส เลขาธิการสหประชาชาติได้ยอมรับว่า มีประชาชนอีกประมาณ 100 ล้านคนกลับไปสู่ภาวะยากจนและเป็นครั้งแรกที่ดัชนีความยากจนทั่วโลกเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากนับตั้งแต่ปี 1998 ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจทำให้วิกฤตการณ์ด้านอาหารเกิดขึ้นในหลายภูมิภาคที่การปะทะและมีความเสี่ยงเกิดภัยวิกฤตด้านมนุษยธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น ก่อนหน้านั้น ผลการวิจัยของสหประชาชาติยังระบุว่า การชะลอตัวทางเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด -19 สามารถทำให้ชาวโลก 130 ล้านคน ตกเข้าสู่ภาวะอดอยากเพราะโควิด-19 ได้ทำลายห่วงโซ่อุปทานด้านอาหาร

ไม่เพียงแค่นั้น การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังก่อให้เกิดความวุ่นวายในหลายด้าน เช่น การท่องเที่ยว การบิน การศึกษา สาธารณสุขและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การแพร่ระบาดได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ ทวีความตึงเครียด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับจีน โดยได้เกิดการโต้เถียงระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาเกี่ยวกับต้นตอของการแพร่ระบาด ตามความเห็นของบรรดา

นักวิเคราะห์ การแพร่ระบาดได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับจีนลดลงสู่ในระดับต่ำที่สุดในรอบหลายทศวรรษที่ผ่านมา

นอกจากนั้น การแพร่ระบาดยังทำให้ระบบการศึกษาหยุดชะงักที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ซึ่งส่งผลกระทบต่อนักเรียนเกือบ 1.6 พันล้านคนในกว่า 100 ประเทศทั่วโลก

ในด้านสาธารณสุข องค์การอนามัยโลกหรือ WHO มีความวิตกกังวลว่า ความสำเร็จของมนุษย์มีความเสี่ยงที่จะถูกทำลายเมื่อประเทศต่างๆเกือบร้อยละ 90 ได้รับผลกระทบด้านสาธารณสุขจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รายงานที่เผยแพร่เมื่อเดือนสิงหาคมปี 2020 ของ WHO ได้เตือนว่า "ความสำเร็จที่ได้บรรลุในด้านสาธารณสุขในสองทศวรรษที่ผ่านมาสามารถถูกทำลายในเวลาอันสั้น"

ตารางที่ 3-3 สรุปผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง

ระยะสั้น	ระยะยาว
การเจ็บไข้ได้ป่วยและการเสียชีวิต	ทำให้เศรษฐกิจโลกถดถอย
ผลกระทบต่อการจ้างงาน ค่าจ้าง ความยากจน และ ความเหลื่อมล้ำ	ภาวะหนี้สินของหลายประเทศอยู่ในระดับสูง
ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการผลิต	ยอดหนี้ทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นสูงสุดเป็นประวัติการณ์
ผลกระทบจากพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยง เพื่อให้ห่างไกลจากโอกาสในการติดเชื้อไวรัส	เกิดวิกฤตการณ์ด้านอาหารในหลายภูมิภาค
ผลกระทบต่อผู้บริโภค	มีความเสี่ยงเกิดภัยวิกฤตด้านมนุษยธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น
	ชาวโลก 130 ล้านคนตกเข้าสู่ภาวะอดอยากเพราะโควิด-19 ได้ทำลายห่วงโซ่อุปทานด้านอาหาร
	ก่อให้เกิดความวุ่นวายในหลายด้าน เช่น การท่องเที่ยว การบิน การศึกษา สาธารณสุขและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
	ระบบการศึกษาหยุดชะงัก (ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์)

ที่มา : โปสต์ทูเดย์, ออนไลน์. 2563. และ ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศ วีไอวี5 สถานี

วิทยุกระจายเสียงเวียดนาม, ออนไลน์. 2563.

การดำเนินการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรคระบาด ดังนี้

1. การสร้างหมู่บ้านโรคเรื้อน พ.ศ.2430 นพ.เจมส์ ดับบลิว แม็คเคน คณะแพทย์มิชชันนารีอเมริกัน สร้างหมู่บ้านโรคเรื้อนให้ผู้ป่วยอาศัย และรักษาด้วยวิทยาการสมัยใหม่โดยใช้ยาปฏิชีวนะอันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการขจัดโรคเรื้อนในไทย ซึ่งยุคก่อนหน้าเน้นรักษาด้วยสมุนไพรและไสยศาสตร์ คนป่วยถูกเนรเทศ ต้องไปขอทาน เร่ร่อนนำเวทนา

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงของบประมาณจากรัฐบาลปีละ 10,000 บาท มอบให้เป็นค่าใช้จ่ายในสถาบันโรคเรื้อนแม็คเคน สมัยรัชกาลที่ 6 มีรายงานกราบบังคมทูลจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อน 10,000 ราย สมเด็จพระศรีสุวรินทราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมกับเงินบริจาคของพระบรมวงศานุวงศ์ พ่อค้า ประชาชน จัดสร้าง “สำนักคนเป็นโรคเรื้อน” ที่สมุทพรปราการ หลังจากนั้นมีการพัฒนาการเรื่อยมา กระทั่งโรคเรื้อนแทบหมดสิ้นจากประเทศไทย

2. การกักกันและตรวจโรคที่เกาะไผ่ สมัยรัชกาลที่ 5 ราว พ.ศ.2437 เกิดการระบาดของ “กาฬโรค” ตามเมืองท่าของประเทศจีนและเกาะฮ่องกง เส้นทางกระบาดเคลื่อนตัวไปยังอินเดีย แอฟริกา รัสเซีย ยุโรป สิงคโปร์ ไทย และออสเตรเลีย ซึ่งวิธีการที่ตรงไปตรงมาที่สุดในการป้องกันกาฬโรคระบาดเข้าสู่สยามคือการบังคับให้เรือที่มาจากดินแดนเกิดกาฬโรคและใกล้เคียงต้องจอดให้เจ้าหน้าที่ตรวจโรคทุกคนบนเรือเสียก่อนรัฐบาลจึงตั้งด่านตรวจโรคขึ้นที่ “เกาะไผ่” (ปัจจุบันอยู่ห่างจากเมืองพัทยาราว 9 กิโลเมตร) โดยมีพระบำบัดสรรพรโรค หรือ หมออะดัมสัน เป็นนายแพทย์ประจำด่าน นับเป็นครั้งแรกที่มีการป้องกันโรคติดต่อ เช่น กาฬโรค จากต่างประเทศไม่ให้แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศไทย และถือว่าเขาเป็นแพทย์ประจำด่านตรวจโรคคนแรกในประเทศไทย

ในเวลานั้น หมอฮันส์ ออกประกาศจัดการป้องกันกาฬโรคลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2441 สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การบังคับเรือที่มาจากเกาะฮ่องกงให้จอดที่เกาะไผ่จนกว่าจะครบ 9 วัน ต่อเมื่อมีการตรวจโรคทุกคนและออกไปรับรองว่าไม่มีใครเป็นกาฬโรค จึงจะอนุญาตให้เดินทางเข้ามากรุงเทพฯ และบังคับให้เรือจากเมืองท่าในประเทศจีนต้องจอดเพื่อตรวจโรคทุกคนบนเรือก่อนโดยที่กรณีหลังจะไม่มีการกักเรือไว้ ด่านตรวจโรคที่ “เกาะไผ่” ดำเนินงานไป 2 ปี ก็ย้ายมาตั้งที่ฝั่งตรงข้ามกับสถานสุลกากรเมืองสมุทพรปราการ แล้วจึงย้ายไปตั้งที่ “เกาะพระ” อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี (ปัจจุบันเป็นหน่วยสงครามพิเศษทางเรือ ในความดูแลของฐานทัพเรือสัตหีบ) ด้วยเหตุผลเรื่องความคล่องตัวในการทำงาน โดยที่บทบาทขณะนั้น เป็นการตรวจเรือเฉพาะช่วงที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น และเลิกตรวจเมื่อเหตุการณ์สงบลง

กว่าที่การระบาดของ “กาฬโรค” ครั้งนั้นจะหมดไป ต้องผ่านเวลามาหลายสิบปี โดยพบผู้ป่วยรายสุดท้ายที่จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อ พ.ศ.2495 และจวบจนปัจจุบันก็ยังไม่พบอีกเลยการเกิดขึ้นของ “เกาะไผ่” นับเป็นจุดกำเนิดของด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศแห่งแรกของประเทศไทย ก่อนที่บทบาทของด้านฯ จะปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอีกหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละยุคสมัย ที่การสัญจรข้ามประเทศมีรูปแบบหลากหลายกว่าในอดีต

3. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระราชดำริที่จะจัดหาที่สร้างโรงพยาบาลโรคติดต่อขึ้น บริเวณตำบลปากคลองสาน อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่เศษ นับเป็นโรงพยาบาลโรคติดต่อแห่งแรกที่ได้สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2448

ด้านการดำเนินงาน ช่วงแรกโรงพยาบาลโรคติดต่อขึ้นกับกรมพยาบาล กระทรวงนครบาล โดยมีนายแพทย์คาร์ทิว (พระยาอายุรเวทวิจักขณ์) เป็นผู้ดำเนินงาน ต่อมาในพ.ศ. 2465 ได้รวมกระทรวงนครบาลกับกระทรวงมหาดไทยทำให้เกิดการโอนย้ายมาสังกัดกรมสาธารณสุขในเวลาต่อมา และในปีพ.ศ. 2480 ได้โอนกิจการของโรงพยาบาลให้เทศบาลนครกรุงเทพดำเนินการ โดยขึ้นกับกองสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพ และเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงพยาบาลเทศบาล” นับแต่นั้นมา

แรกตั้งโรงพยาบาลโรคติดต่อ มุ่งหวังจะรับผู้ป่วยด้วยโรคติดต่ออันตราย แต่กลับปรากฏว่ายามเกิดโรคระบาดทั้งอหิวาต์และไข้ทรพิษระบาดขึ้นในพระนครและธนบุรี โรงพยาบาลแห่งนี้ก็รับได้ไม่หมดประกอบกับการคมนาคมก่อนพ.ศ. 2475 ลำบากมาก เมื่อมีโรคระบาดขึ้นจึงจำเป็นต้องตั้งโรงพยาบาลพิเศษขึ้นตามสถานที่ต่างๆ เช่น ที่วัดเทพศิรินทร์ วัดสุทัศน์ วัดเสด็จในกรมขุนชัยนาทนเรนทร สุขศาลาบางรัก และในการระบาดของอหิวาต์โรคในพ.ศ. 2501 -2502 โรงพยาบาลต่างๆ ก็ยังคงช่วยรับผู้ป่วยอยู่ด้วย เพราะโรงพยาบาลโรคติดต่อบรรจุเต็มที่ได้เพียง 200 คนเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่ไม่มีการระบาดของอันตรายโรคติดต่อ โรงพยาบาลแห่งนี้ก็รับผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงเป็นประจำ หรือบางครั้งต้องรับผู้สัมผัสโรคหรือพาหะของโรคที่มาจากต่างประเทศมาคุมไว้สังเกต ดังเช่น ในพ.ศ. 2489 ได้กักผู้โดยสารที่ตรวจพบพาหะโรคมากับเรือจากประเทศจีนไว้ 95 คน เป็นต้น และด้วยข้อจำกัดของการรับผู้ป่วยในยามเกิดโรคระบาดหนักอย่างไข้ทรพิษ อหิวาต์โรค ที่ระบาดในพ.ศ. 2487 ทำให้ในเวลาต่อมาได้มีการก่อสร้างโรงพยาบาลโรคติดต่อขึ้นแห่งใหม่ บริเวณถนนดินแดง ตำบลสามเสนใน อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร เรียกว่า “โรงพยาบาลโรคติดต่อ พญาไท” เปิดดำเนินงานเมื่อ 29 กันยายน 2492 และต่อมาได้ย้ายไปตั้งที่ตำบลตลาดขวัญ จังหวัดนนทบุรี เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงพยาบาลบาราศนราดรุ”

4. หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการระบาดของโรคติดต่อสำคัญอันเป็นสาเหตุการตายอันดับ 2 รองจากไข้มาลาเรีย นั่นคือ “วัณโรค” หรือ “ทูเบอร์คูลอสิส” (TB) หลวงพยุ่งเวชศาสตร์ อธิบดีกรมอนามัยจึงก่อตั้ง “สถานตรวจโรคปอด” ย่านยศเส เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2492

5. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อนุมัติสร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาวัณโรคเป็นแห่งแรกในไทยที่นนทบุรี ต่อมาได้ชื่อว่า “โรงพยาบาลวัณโรคกลาง” พ.ศ.2495 องค์การอนามัยโลก (WHO) และยูนิเซฟ เข้าช่วยเหลือไทยในการต้านวัณโรค มีการชันสูตร และเพาะเชื้อวัณโรคเป็นครั้งแรกของไทย ต่อมาพัฒนาความสามารถให้ตรวจความไวต่อยาของเชื้อวัณโรค โดยเริ่มมีการใช้ยารักษาวัณโรคโดยเฉพาะขึ้นแล้ว นับแต่นั้น มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสำรวจข้อมูลด้านระบาดวิทยา มีการรักษาทดลองและป้องกันในพื้นที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ทำให้ได้ผลแน่นอนเกี่ยวกับการระบาดของวัณโรคเป็นครั้งแรก กระทั่งมียารักษา “ขนานใหม่” ที่ให้ผลการรักษาโดยไม่ต้องรอเข้ารับรักษาในโรงพยาบาล มีการตั้งศูนย์วัณโรคภาคเหนือ อีสาน และใต้ รณรงค์ฉีดวัคซินโดยหน่วยเคลื่อนที่ และอีกมากมาย กระทั่งในวันนี้ “วัณโรค” ไม่เท่ากับ “ตาย” หากแต่รักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ย้อนกลับไปก่อนหน้านั้น มีการตั้ง “กองการปราบวัณโรค” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแพทยสมาคม สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีบทบาทอย่างยิ่งในการริเริ่มต่อต้านวัณโรคในประเทศไทย โดยทรงเรียบเรียงความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับวัณโรค สาเหตุ อาการ วิธีรักษา และแนวทางป้องกัน เผยแพร่เป็นบทความด้วยภาษาเข้าใจง่าย ต่อมา เอกสารชุดนี้ มีการพิมพ์แจกจ่ายแก่ประชาชนทั่วไปอีกหลายต่อหลายครั้ง ทั้งยังมีพระราชปรารภเกี่ยวกับวัณโรคที่สร้างแรงบันดาลใจแก่ คณะกรรมการแพทยสมาคมแห่งกรุงสยาม อย่างมาก ส่งผลให้มีการก่อตั้งหน่วยงานต่างๆ อันมีคุณูปการในการต่อต้านวัณโรค

6. วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2563 รัฐบาลประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2563 – 30 เมษายน พ.ศ.2563 โดยมีระบุงสิ่งห้ามทำและให้ทำ เช่น ห้ามเข้าพื้นที่เขตกำหนดตามคำสั่งผู้ว่าฯ ห้ามคนทั้งหลายเดินทางเข้าราชอาณาจักรไทย (มีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลต่าง ๆ) ห้ามชุมนุมมั่วสุม ห้ามแพร่ข่าวเท็จ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง "ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019" (ศบค.) เป็นหน่วยงานพิเศษเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการ

ตารางที่ 3-4 แสดงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน

ปี พ.ศ.	การดำเนินงาน	หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ
พ.ศ.2430	การสร้างหมู่บ้านโรคเรื้อน	นายแพทย์ เจมส์ ดับบลิว แม็คเคน
พ.ศ.2441	การกักกันและตรวจโรคที่เกาะไผ่	นายแพทย์ ฮันส์ อะดัมสัน
พ.ศ.2448	โรงพยาบาลโรคติดต่อ ชื่อปัจจุบัน “โรงพยาบาล บำราศนราดูล”	นายแพทย์ คาร์ทิว
พ.ศ.2484	โรงพยาบาลวัณโรคกลาง	กองแพทย์ สังคม กรมสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ.2492	การตั้งสถานตรวจโรคปอด	กรมอนามัย

ตารางที่ 3-4 แสดงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน (ต่อ)

ปี พ.ศ.	การดำเนินงาน	หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ
พ.ศ.2563	ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019" (ศบค.)	นายกรัฐมนตรี

ที่มา : ศิลปวัฒนธรรม, ออนไลน์. 2561., สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, ออนไลน์. 2563. และ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, ออนไลน์. 2563.

สรุปปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารจากวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความไม่มั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นมาก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่มีการศึกษาในปี พ.ศ.2556 – 2559 เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานสถิติแห่งชาติได้คาดการณ์ว่าในประเทศไทยมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างฉับพลันถึงประมาณ 9.88 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานที่อยู่ในภาคบริการในร้านค้าและตลาด กลุ่มแรงงานผู้ได้รับค่าจ้างรายวันและกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ในขณะที่มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐที่จะโอบอุ้มผู้ได้รับผลกระทบในขณะนี้รองรับแรงงานนอกระบบเพียงแค่ 3 ล้านคนเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงแรงงานในระบบที่ได้รับผลกระทบจากการเลิกจ้างหรือการปรับอัตราเงินเดือน

จากการสำรวจราคาสินค้าทางการเกษตรห้วงเดือนเมษายน 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการกักตุน ราคาข้าวสารอยู่ที่ 16,500 – 17,000 บาทต่อตัน (ประชาชาติธุรกิจ, ออนไลน์, 2563), ราคาผัก อาทิ ผักคะน้า ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง อยู่ที่กิโลกรัมละ 20 บาท (พิษณุโลกฮอตนิวส์, ออนไลน์, 2563) และราคาไข่อยู่ที่ 130 – 155 บาท/แผง (หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ, ออนไลน์, 2563) ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ที่ขาดรายได้เนื่องจากการเลิกจ้างหรือปรับอัตราเงินเดือน ทำให้เกิดความยากลำบากในการเข้าถึงอาหาร (Food Access) เนื่องจากขาดกำลังซื้อซึ่งซ้ำเติมภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารในกลุ่มคนเหล่านี้

สรุป

จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยการค้นคว้าข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อสรุป ดังนี้

1. ประเด็นสถานการณ์โรคระบาดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่าสามารถสืบค้นข้อมูลได้ถึงยุคโรมัน (พ.ศ.708) โดยมีการระบาดใหญ่ (Pandemic) นับถึงปัจจุบันอย่างน้อย 15 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 300 ล้านคน โดยมีโรคระบาดที่ทำให้มีผู้เสียชีวิต 3 ลำดับแรก ได้แก่ กาฬโรค The Black

Death (พ.ศ.1889-1896) 75 – 200 ล้านคน, ไข้หวัดใหญ่สเปน Spanish Flu (พ.ศ.2461) 20 -50 ล้าน และ เอชไอวี/เอดส์ HIV / AIDS (ระบาดสูงสุด)(พ.ศ.2548 –2555) 36 ล้านคน

2. ประเด็นผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง พบว่า มีผลกระทบทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นยังมีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เนื่องจากมีความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ, การเมือง และสังคมจิตวิทยาระหว่างประเทศมากกว่าในอดีต จึงกล่าวได้ว่า โรคระบาดร้ายแรง เป็นภัยคุกคามของมนุษยชาติทุกเชื้อชาติ โดยมีระดับความรุนแรงของผลกระทบตามอัตราการแพร่ระบาด, พื้นที่ระบาด และความรุนแรงของเชื้อโรค ดังเช่น การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบัน

3. ประเด็นการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย พบว่า มีหลักฐานในการดำเนินงานที่ตรวจสอบได้ชัดเจน ตั้งแต่ พ.ศ.2430 โดยในยุคเริ่มแรกเป็นการมอบหมายให้ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเป็นรับผิดชอบและล่าสุดได้มีการจัดตั้ง "ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019" (ศบค.) ซึ่งยังคงมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จนกระทั่งปัจจุบัน

4. ประเด็นสภาพปัญหาความมั่นคงทางอาหารจากวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงพบว่าการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ขาดรายได้เนื่องจากการเลิกจ้างหรือปรับอัตราเงินเดือนราว 10 ล้านคน โดยเฉพาะในห่วงโซ่ที่มีการกักตุนสินค้า ซึ่งส่งผลให้สินค้าอุปโภคมีราคาสูงขึ้นมากกว่าปกติ ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวขาดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อ เผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3

บทนี้เป็นผลการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหา
2. แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร
3. ตัวแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 (กรณีศึกษาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ)
4. สรุป

วิเคราะห์ปัญหา

จากการศึกษาข้อมูล และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants : KIS) ซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง สามารถวิเคราะห์ปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติ ดังนี้

1. พื้นที่และแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ค่าอาหารบางแห่งจำกัดด้วยพื้นที่ หรือมีพื้นที่ว่างเปล่าเพียงเล็กน้อย ไม่สามารถใช้เป็นแหล่งผลิตขนาดใหญ่ได้ เช่น ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก แต่สามารถใช้พื้นที่ว่างเปล่าบริเวณสำนักงานและบ้านพัก ทำแปลงเกษตรขนาดเล็กเพื่อนำผลผลิตไปเสริมเมนูอาหารสำหรับทหารกองประจำการ และบริโภคภายในครัวเรือนกำลังพลได้
2. อุปกรณ์/เครื่องมือการเกษตร เช่น รถไถนา, รถแทรกเตอร์, เครื่องปักดำ, เครื่องสูบน้ำ และ รถเกี่ยวนวดข้าว นับเป็นเครื่องทุ่นแรงสำคัญในการช่วยลดระยะเวลาดำเนินการ โดยเฉพาะการทำนา, การปลูกผักแปลงใหญ่ นอกจากนี้โรงเรือนสำหรับเลี้ยงสัตว์ พร้อมอุปกรณ์และบ่อเลี้ยงปลา ยังมีความจำเป็นต้องมีการจัดหา หรือขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการ, ภาคเอกชน จึงเป็นปัญหาสำหรับหน่วยที่เริ่มดำเนินการ
3. งบประมาณ ถึงแม้ว่าหน่วยทหารสามารถลดต้นทุนการผลิตที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงาน แต่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณบางส่วนในการจัดเตรียมพื้นที่,

แหล่งน้ำ, อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการกำจัดศัตรูพืช, ยาและเวชภัณฑ์ สำหรับสัตว์ และอาหารสัตว์ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการ, ภาคเอกชน หรือ สถาบันการศึกษา จะทำให้เกิดข้อจำกัดในการขับเคลื่อนกระบวนการผลิตเป็นอย่างมาก

4. องค์กรความรู้และทัศนคติของกำลังพล โดยเฉพาะนายทหารชั้นสัญญาบัตรและ ชั้นประทวนส่วนใหญ่ ขาดประสบการณ์ในการทำการเกษตร บางส่วนอาจมีทัศนคติว่าตนเป็น ข้าราชการ และมีภารกิจหลักในการเป็นทหารอาชีพ นับเป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับตัวให้ยอมรับ และมีใจรักและทุ่มเทการทำงาน จึงต้องมีการคัดเลือกกำลังพลที่มีความพร้อมมาขับเคลื่อนงาน รวมทั้งต้องเข้ารับการฝึกอบรมให้มีความรู้ที่เพียงพอก่อนดำเนินงาน

5. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตลาด ในกรณีที่มีการนำผลผลิตทางการเกษตรไป จำหน่ายในราคาถูกลงกว่าท้องตลาด อาจส่งผลกระทบต่อเกษตรกรที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกันกับหน่วย และส่งผลเสียต่องานมวลชน จำเป็นต้องมีการประสานงานและวิเคราะห์ตลาดให้ชัดเจนว่า หน่วยจะ นำผลผลิตไปจำหน่ายที่ใดบ้าง จึงจะไม่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในพื้นที่

แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร

จากการศึกษา สามารถกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร โดยวิเคราะห์ จากประสบการณ์ และวิธีการปฏิบัติของหน่วยต่างๆ ในพื้นที่ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key InformantS : KIS) ซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและหัวหน้า ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร โดยมี องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. ผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย
2. กำลังพล/ผู้ปฏิบัติงาน
3. งบประมาณ
4. พื้นที่และแหล่งน้ำ
5. องค์กรความรู้
6. อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร
7. ส่วนราชการ, สถาบันการศึกษา
8. ภาคประชาสังคม/เครือข่ายเกษตรกร
9. การบริหารจัดการ

1. ผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย

เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการมอบนโยบาย, สั่งการ, กำกับดูแลให้การเตรียมความพร้อมด้านอาหารบรรลุดัตถุประสงค์ที่วางไว้ เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการ และนำหน่วยไปในทิศทางที่ถูกต้อง เป็นผู้นำในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กำลังพลทุกระดับมีอุดมการณ์และความมุ่งมั่นที่จะทำภารกิจให้สำเร็จตามห้วงระยะเวลาที่กำหนด จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเตรียมความพร้อมด้านอาหารขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาและผู้บังคับหน่วยทุกระดับชั้น ว่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากน้อยเพียงใด “ถ้าผู้บังคับหน่วยไม่เล่น ทุกอย่างก็ล้มเหลว” โดยการใช้คุณลักษณะของผู้นำ จำนวน 14 ประการ ได้แก่ (คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางทหาร 14 ประการ, ออนไลน์, 2561)

- 1.1 การวางท่าทาง (BEARING)
- 1.2 ความกล้าหาญ (ทางกาย และทางใจ) (COURAGE)
- 1.3 ความเด็ดขาด (DECISIVENESS)
- 1.4 ความเป็นผู้เชื่อถือได้ (DEPENDABILITY)
- 1.5 ความอดทน (ENDURANCE)
- 1.6 ความกระตือรือร้น (ENTHUSIASM)
- 1.7 ความริเริ่ม (INITIATE)
- 1.8 ความซื่อสัตย์ (INTEGRITY)
- 1.9 วิจารณ์ญาณ (JUDGEMENT)
- 1.10 ความยุติธรรม (JUSTICE)
- 1.11 ความรู้ (KNOWLEDGE)
- 1.12 ความจงรักภักดี (ROYALTY)
- 1.13 กาลเทศะ (TACT)
- 1.14 ความไม่เห็นแก่ตัว (INSELFISHNESS)

2. กำลังพล/ผู้ปฏิบัติงาน

เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานทั้งปวงให้เป็นตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ โดยในระดับผู้ปฏิบัติงานประกอบด้วย กำลังพลทุกระดับที่ได้รับมอบหมายงานและความรับผิดชอบ โดยมีผู้บังคับบัญชากำกับดูแลไปตามลำดับชั้น ผลผลิตทั้งด้านการเกษตร, ปศุสัตว์ และประมง ล้วนเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของกำลังพลที่ปฏิบัติงานในแต่ละส่วน และที่ขาดไม่ได้เลยคือกำลังพลที่ปฏิบัติงานด้านการเกษตรนั้นต้องเป็นคน “หัวไว ใจสู้ และมีใจมุ่งมั่นทุ่มเททำเพื่อประชาชน” (พล.อ.วิจักขฐ์ สิริบรรสพ ที่ปรึกษาพิเศษประจำสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา)

3. งบประมาณ

การเตรียมความพร้อมด้านอาหารโดยเฉพาะการผลิตแบบเกษตรแปลงใหญ่ จำเป็นต้องใช้งบประมาณดำเนินงาน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหน่วยทหารสามารถลดต้นทุนการผลิตได้หลายส่วน เนื่องจากสามารถขอรับการสนับสนุนการปรับปรุงพื้นที่และปัจจัยการผลิตบางส่วนจากส่วนราชการ, สถาบันการศึกษา, ภาคเอกชน ตลอดจนภาคประชาสังคม รวมทั้งไม่ต้องจ่ายค่าแรงงาน โดยใช้การบริหารจัดการให้กำลังพลได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานในรูปแบบของการนำผลผลิตไปบริโภคหรือจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เพิ่มเติมสำหรับครอบครัว ทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าทั่วไป หากได้รับการพิจารณาจัดสรรงบประมาณดำเนินงานประจำปีจากหน่วยเหนืออย่างต่อเนื่อง จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนยิ่งขึ้น

4. พื้นที่และแหล่งน้ำ

งานด้านการเกษตรจำเป็นต้องมีพื้นที่และแหล่งน้ำที่เหมาะสม เพียงพอ หน่วยที่จะผลิตและเตรียมความพร้อมด้านอาหารได้จำเป็นต้องมีทั้ง 2 สิ่งนี้ จากการศึกษาข้อมูลพบว่า พื้นที่และแหล่งน้ำที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรเพื่อสร้างผลผลิต มีดังนี้

4.1 ด้านการเกษตร

4.1.1 จากข้อมูลสำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน จะเห็นได้ว่าการปลูกข้าวบนพื้นที่ 1 ไร่ ต้องใช้น้ำประมาณ 1,200 ลูกบาศก์เมตรตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว (ข้อมูลการใช้น้ำของพืชในภาคเหนือ, ออนไลน์, 2564)

ปัจจุบันผลผลิตข้าวปทุมธานี 1 เฉลี่ยในพื้นที่ 1 ไร่ ได้ข้าวเปลือก 650 – 774 กิโลกรัม (องค์ความรู้เรื่องข้าว, ออนไลน์, 2559) ถ้านำไปสีเป็นข้าวสารขาวจะประมาณ 520 – 620 กิโลกรัม

ถ้าอัตราการบริโภคข้าวของคนไทยอยู่ที่ 90 – 100 กิโลกรัมต่อปี (คนไทยกินข้าวน้อยลง เฉลี่ยแค่ปีละ 90-100 กก, ออนไลน์, 2561) เรานำมาเปรียบเทียบกับจำนวนข้าวที่ผลิตได้ใน 1 ไร่ คนจะสามารถบริโภคได้ประมาณ 7 คนต่อปีเท่านั้น

4.1.2 การปลูกพืชผัก 1 ไร่ ต้องให้น้ำพืชผักวันละ 4.8 – 8 ลูกบาศก์เมตร (เกษตรแถวหน้า, 2559 : 21) จากผลการผลิตผักปลอดสารพิษในพื้นที่ดินทรายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการปลูกพืชผักสวนครัวที่มีความต้องการของตลาด เช่น กวางตุ้งใบ, ผักบุ้ง, ฮ่อเต้, ค่ะน้าแตงกวา และ ถั่วฝักยาว บนพื้นที่ 1 ไร่ จะได้ผลผลิตอยู่ที่ 4,200 กิโลกรัม, 3,000 กิโลกรัม, 3,600 กิโลกรัม, 3,600 กิโลกรัม, 2,058 กิโลกรัม และ 1,177 กิโลกรัม ตามลำดับ (องค์ความรู้ การผลิตผักปลอดสารพิษในพื้นที่ดินทราย, ออนไลน์, 2556) เมื่อนำ

ผลผลิตที่ได้มาเปรียบกับอัตราการบริโภคผักของคนไทยที่อยู่ประมาณ 400 กรัมต่อวัน (กินผักตาม ฤดู, ออนไลน์, 2563) จะเห็นได้ว่าการปลูกผัก 1 ไร่ สามารถผลิตให้คนบริโภคได้เป็นหลักพันคนต่อ การปลูก 1 ไร่รอบการผลิต

4.2 ด้านการปลูกสัตว์

4.2.1 การเลี้ยงเป็ดไข่ 100 ตัว จะให้ไข่ วันละประมาณ 85 ฟอง/วัน หรือ 2,550 ฟอง/เดือน) (85 เปอร์เซ็นต์) (การเลี้ยงเป็ดไข่แบบลดต้นทุน, ออนไลน์, 2558)

4.2.2 ไก่สาวเริ่มออกไข่ คิดค่าเฉลี่ยขั้นต่ำที่ 85 เปอร์เซ็นต์ ของแม่ไก่ทั้งหมด (“ไก่ไข่” ไม่เกิน 500 ตัว ต้องใช้ทุนเท่าไร?, ออนไลน์, 2561) หรือถ้าเลี้ยงไก่ไข่ 100 ตัว จะได้ไข่ วันละ 85 ฟอง

ปัจจุบันคนไทยมีปริมาณการรับประทานไข่อยู่ที่ 220 ฟองต่อคนต่อปี ซึ่งถ้านำมาเฉลี่ยเป็นรายวันต่อการเลี้ยงเป็ดไข่ และไก่ไข่อย่างละ 100 ตัว จะสามารถผลิตไข่ได้ ทั้งหมดประมาณ 170 ฟองต่อวัน ซึ่งในปริมาณนี้คนสามารถบริโภคได้ราว 283 คน/วัน

4.3 ด้านการประมง จากงานวิจัยต้นทุน ผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิล (*Oreochromis niloticus*) ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ในการเลี้ยงปลานิลบนพื้นที่ 1 ไร่ ด้วยลูกปลา 5,070 ตัว เมื่อนำขึ้นมาจำหน่ายจะได้ผลผลิตอยู่ที่ 1,775 กิโลกรัมต่อไร่ (สิทธิชัย สะทะโชติ และคณะ, 2563)

เมื่อนำมาทำการเปรียบเทียบกับอัตราการบริโภคปลาน้ำของคนไทยที่อยู่ 10 กิโลกรัมต่อปีต่อคน ปลาในบ่อที่ทำการวิจัยจะสามารถบริโภคได้ราว 177 คนต่อปี

ทั้งนี้การทำการเกษตรในทัศนะของพล.อ.วิจักขฐ์ สิริบรรสพ ที่ปรึกษาพิเศษประจำ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา ต้องมีสภาพแวดล้อม ดังนี้ 1) ดิน ต้องทดสอบดิน ปรับปรุงดิน ให้มีธาตุอาหารสมบูรณ์ตามแนวพระราชดำริก่อนการปลูกพืช, 2) น้ำ มีน้ำที่เพียงพอ วัด และควบคุมคุณภาพของน้ำ และ 3) อากาศ เหมาะสมสำหรับปลูกพืชตามฤดูกาล

5. องค์ความรู้

การดำเนินงานด้านการเกษตร จำเป็นต้องมีองค์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต การส่งกำลังพล/ผู้ปฏิบัติงานเข้ารับการศึกษาอบรมจากส่วนราชการ/สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยสิ่งที่จำเป็นต้องมี คือ

5.1 ต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง จึงจะสามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตได้ สามารถพัฒนาต่อ ยอดได้ ถ้าไม่มีองค์ความรู้จะพัฒนาได้ยาก

5.2 ด้านประสบการณ์ การทำเกษตรต้องลงมือทำจริง ต้องใช้เวลา พุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจเข้าแลก ต้องรู้จักเรียนรู้ ช่างสังเกต จึงจะเกิดประสบการณ์ขึ้นมา (คิดจะเป็นเกษตรกรต้องมี และรู้ไว้, ออนไลน์, 2559)

6. อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร

การทำเกษตรแปลงใหญ่เพื่อผลิตอาหารสำหรับคนจำนวนมาก จำเป็นต้องมีอุปกรณ์และเครื่องมือทางการเกษตรที่เหมาะสม เพียงพอต่อจำนวนพื้นที่ เนื่องจากจะช่วยลดระยะเวลาและเพิ่มวงรอบในการผลิตได้เป็นอย่างดี โดยมีอุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตรที่สำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

ตารางที่ 4-1 อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตรที่มีความจำเป็นต่อการผลิตอาหาร

ลำดับ	กิจกรรม	อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร	หมายเหตุ
1	การทำนา	1) รถไถนา ใช้ไถทั้งเตรียมดินนาหว่านและนาดำและคราด 2) รถแทรกเตอร์ เครื่องเตรียมดิน ทำนา ทำสวน ทำไร่ หรือหักร้างทางพง 3) เครื่องปักดำ ใช้แทนการปักดำด้วยแรงงานคน เครื่องมือชนิดนี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก 4) เครื่องสูบน้ำ เครื่องสูบน้ำเข้านาโดยใช้เครื่องยนต์หรือไฟฟ้าเป็นแรงหมุนมอเตอร์สูบน้ำจากแม่น้ำ คลองชลประทานมาใช้ในนา 5) เครื่องมือเครื่องใช้ในการเกี่ยวข้าว รถเกี่ยวและนวดข้าว 6) เครื่องมือเครื่องใช้ในการแปรรูปข้าว เครื่องสีข้าวใช้สำหรับสีข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารและออกมาเป็นแกลบและรำ	
2	การปลูกผัก	1) เครื่องสูบน้ำ 2) ไถสูบน้ำ 3) เครื่องพ่นสารชีวภาพด้วยมือ 4) บ่อบาดาล 5) รถกระบะ 6) โรงเก็บผลผลิต 7) รถไถเดินตาม 8) จอบ 9) ระบบสปริงเกลส 10) ถังน้ำพลาสติก	

ตารางที่ 4-1 อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตรที่มีความจำเป็นต่อการผลิตอาหาร (ต่อ)

ลำดับ	กิจกรรม	อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร	หมายเหตุ
		11) ตะกล้าใส่ฝัก 12) มีดตัดฝัก 13) ตราชั่ง	
3	การเลี้ยงเปิดไข่	1) โรงเรือนสำหรับเลี้ยงเปิด ลักษณะทั่วไปของโรงเรือนเปิดที่ดี กันลม แดด ฝน ได้, อากาศภายในโรงเรือนสามารถระบายถ่ายเทอากาศได้ดี, สามารถรักษาความสะอาดได้ง่ายไม่มีน้ำขัง, พื้นควรเป็นพื้นทราย หรือพื้นซีเมนต์ จะทำให้ทำความสะอาดได้ง่าย และควรปูเปลือกข้าวหรือแกลบเป็นวัสดุรองพื้น, บริเวณที่วางอุปกรณ์ให้น้ำควรมีจะการระบายน้ำที่ดีพื้นโรงเรือนบริเวณที่ให้น้ำควรใช้พื้นไม้ระแนง หรือพื้นสแลทจะสามารถระบายน้ำได้ดี หรืออาจจะทำเป็นแท่นตะแกรงลวดสำหรับวางอุปกรณ์ให้น้ำ, สร้างง่าย ราคาถูก และใช้วัสดุก่อสร้างที่มีในท้องถิ่น และไม่ควรถึงแน่นจนเกินไป 2) เครื่องกกลูกเปิด ลูกเปิดเมื่อยังเล็กอยู่ไม่สามารถสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกายได้เพียงพอ 3) อุปกรณ์ให้อาหาร ควรทำเป็นรางจะได้ผลดีกว่าการใช้ถังอาหารเช่นเดียวกับที่ใช้ในการเลี้ยงไก่ 4) อุปกรณ์ให้น้ำ ส่วนใหญ่การเลี้ยงเปิดจึงนิยมใช้อุปกรณ์ให้น้ำแบบรางอัตโนมัติ	
4	การเลี้ยงไก่ไข่	1) โรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่ไข่ 2) อุปกรณ์การให้อาหาร มีหลายแบบ เช่น ถาดอาหาร รางอาหาร ถังอาหาร เป็นต้น 3) อุปกรณ์ให้น้ำ มีหลายแบบขึ้นอยู่กับอายุไก่ เช่น แบบรางยาว แบบขวดมีฝาครอบ 4) เครื่องกกลูกไก่ ทำหน้าที่ให้ความอบอุ่นแทนแม่ไก่ในตอนที่ถูกไก่อังเล็กอยู่	

ตารางที่ 4-1 อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตรที่มีความจำเป็นต่อการผลิตอาหาร (ต่อ)

ลำดับ	กิจกรรม	อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร	หมายเหตุ
		<p>5) รังไข่ โดยปกติรังไข่จะควรมีความมืดพอสมควร และมีอุณหภูมิที่เย็น ซึ่งถ้าหากเลี้ยงแบบโรงเรือนก็จะเป็นรางที่ควรทำความสะอาดง่าย หรือถ้าใครเลี้ยงแบบปล่อย ก็ควรมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการออกไข่ อย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้น</p> <p>6) วัสดุรองพื้น จำพวก ฟางข้าว ชังข้าวโพด แกลบ เป็นต้น เพื่อความสะดวกและความสบายของตัวไก่</p> <p>7) อุปกรณ์การให้แสง ทั้งแสงจากธรรมชาติ และแสงจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์</p>	
5	การเลี้ยงสัตว์น้ำ	<p>1) บ่อเลี้ยง</p> <p>2) เครื่องสูบน้ำ</p> <p>3) ท่อสูบน้ำ</p> <p>4) อวน</p> <p>5) ตาข่าย</p> <p>5) สวิง</p> <p>6) เข่ง (เหล็ก)</p> <p>7) ถังน้ำ</p> <p>8) รถเข็น</p> <p>9) เครื่องตีน้ำ</p>	

ที่มา : โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

7. ส่วนราชการ/สถาบันการศึกษา

การดำเนินงานต่างๆ จำต้องอาศัยความร่วมมือจากส่วนราชการ/สถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ, องค์ความรู้, อุปกรณ์/เครื่องมือ และวัสดุทางการเกษตร โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

7.1 กรมวิชาการเกษตร

7.2 กรมประมง

7.3 กรมปศุสัตว์

7.4 กรมชลประทาน

- 7.5 กรมพัฒนาที่ดิน
- 7.6 กรมส่งเสริมการเกษตร
- 6.7 กรมส่งเสริมสหกรณ์
- 7.8 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- 7.9 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
- 7.10 สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
- 7.11 กรมฝนหลวงและการบินเกษตร
- 7.12 กรมการข้าว
- 7.13 สถาบันการศึกษาด้านการเกษตร

8. ภาคประชาสังคม

เครือข่ายเกษตรกรรมมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผลผลิตต่างๆ กระจายกลับไปสู่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เป็นการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด โดยยุทธศาสตร์สังคมไทยที่ยั่งยืนโดยภาคประชาสังคมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มีข้อเสนอภาคประชาสังคม ซึ่งวิสัยทัศน์/เป้าหมาย คือ

- 8.1 เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 100%
- 8.2 คนไทยทุกคนเข้าถึงฐานทรัพยากรอาหารที่หลากหลายตามระบบนิเวศวัฒนธรรมเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยไร้สารพิษ
- 8.3 50% ของพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์และเกษตรเชิงนิเวศ
- 8.4 เพิ่มพื้นที่เกษตรกรรมไร้สารพิษในเมืองโดยจัดสรรพื้นที่แก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย
- 8.5 ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเกษตรอินทรีย์ของเอเชีย
- 8.6 ความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคเกษตรกับภาคอื่นๆไม่เกิน 2 เท่า
- 8.7 สารพิษตกค้างในอาหารลดเหลือ 0 %
- 8.8 ไร้คนอดอยาก เกษตรกรและผู้บริโภคแข็งแรง (ยุทธศาสตร์สังคมไทยที่ยั่งยืนโดยภาคประชาสังคมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs), ออนไลน์, 2560)

9. การบริหารจัดการ

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการบริหารจัดการตั้งแต่กระบวนการผลิตกระทั่งผลผลิตไปถึงผู้บริโภค มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกษตร, ออนไลน์, ม.ป.ป.)

- 9.1 การกำหนดชนิดพืช และสัตว์ที่จะดำเนินการผลิต รวมถึงแนวทางการใช้ประโยชน์
- 9.2 กำหนดพื้นที่เพาะปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์
- 9.3 การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน
- 9.4 การเตรียมทุนและแรงงานที่ใช้ในการผลิต

9.5 การเตรียมพันธุ์พืช, พันธุ์สัตว์ และวัสดุอุปกรณ์การผลิต

9.6 การบริหารจัดการเครื่องมือทางการเกษตรที่ใช้ในการผลิต

9.7 การวางแผนกระจายผลผลิตให้ทั่วถึงและทำให้ผลผลิตที่ได้เกิดความเสียหายน้อยที่สุดก่อนถึงมือผู้บริโภค

ตัวแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาด ร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 (กรณีศึกษาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ)

1. สภาพพื้นฐานในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

1.1 สภาพดิน ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวซึ่งเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว สำหรับการปลูกผักต้องปรับปรุงดินให้มีความเหมาะสมในการปลูกพืชผักเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ทุกครั้งที่เริ่มวงรอบการปลูก

1.2 สภาพอากาศ จังหวัดพิษณุโลกอยู่ในภูมิภาคเขตร้อนชื้น จึงมีอากาศค่อนข้างร้อนตลอดปี และมีปริมาณน้ำฝนที่ค่อนข้างมากในฤดูฝน ภูมิภาคแบ่งเป็น 3 ฤดูคือ ฤดูฝน จะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยประมาณปีละ 1,375 มิลลิเมตร, ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 19 องศาเซลเซียส และ ฤดูร้อน ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยของฤดูร้อน เฉลี่ยประมาณ 32 องศาเซลเซียส ซึ่งเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ และการทำนาได้ทั้งนาปี และนาปรัง โดยพืชส่วนใหญ่ที่นิยมปลูก ในส่วนของพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ถั่วเหลือง ถั่วเขียวถั่วลิสง ถั่วลิสง ฯลฯ ส่วนของไม้ผลและไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ลำไย มะขามหวาน กล้วยน้ำว่า สับปะรด ฯลฯ สำหรับพืชผักที่นิยมปลูกกันมาก ได้แก่ มันเทศ พริกชี้หนู กระบี่ ขิง ข้าวโพดรับประทาน เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก, ออนไลน์, 2556)

1.3 สภาพแหล่งน้ำ ซึ่งมีแหล่งน้ำเดิมเป็นสระน้ำ 2 แห่ง พื้นที่ 81 ไร่ และได้รับการสนับสนุนจากกรมชลประทาน, กรมทรัพยากรน้ำ และสำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 7 กำแพงเพชร ในการขุดบ่อกักเก็บ 3 แห่ง พื้นที่รวม 70 ไร่ พร้อมระบบการกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ 2 ระบบ เพื่อให้สามารถใช้น้ำในการดำเนินโครงการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และเพียงพอต่อการใช้ตลอดทั้งปี

2. การบริหารจัดการ

ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถได้บริหารจัดการพื้นที่ว่างเปล่าภายในค่าย เพื่อแบ่งมอบความรับผิดชอบให้หน่วยต่างๆ ดำเนินการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร ดังนี้

ตารางที่ 4-2 การบริหารจัดการพื้นที่ว่างเปล่าภายในค่าย

ลำดับ	หน่วย	กำลังพลผู้ปฏิบัติงาน				กิจกรรมที่ดำเนินการ	จำนวน		ผลผลิต (เฉลี่ย)	รวม
		นายทหาร	นายสิบ	พลฯ	รวม		ไร่	ตัว		
1	กองพันน้อยที่ 3	-	1	-	1	- ปลูกผัก	1.5	-	2 กก./วัน	ผัก 82 กก./วัน ไข่ 930 ฟอง/วัน ข้าว 84,870 กก./ปี เมื่อนำมาสีจะได้ ข้าวสาร 56,014.2 กก./ปี
2	กองบัญชาการช่วยรบที่ 3	2	2	5	9	- ปลูกผัก - เลี้ยงไก่ไข่	1 -	- 274	2 กก./วัน 140 ฟอง/วัน	
3	กองพันทหารม้าที่ 9 กองพล ทหารราบที่ 4	1	8	10	19	- ปลูกผัก - ปลูกข้าว	2 100	-	8 กก./วัน 47,100 กก./ปี	
4	กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 104 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 4	2	8	6	16	- ปลูกผัก - ปลูกข้าว - เลี้ยงไก่ไข่	2 50 -	- - 400	8 กก./วัน 18,510 กก./ปี 320 ฟอง/วัน	
5	กองพันทหารขนส่งที่ 23 กองบัญชาการช่วยรบที่ 3	4	11	4	19	- ปลูกผัก	10	-	40 กก./วัน	
6	กองพันซ่อมบำรุงที่ 23 กองบัญชาการช่วยรบที่ 3	4	8	8	20	- ปลูกผัก	5	-	20 กก./วัน	
7	กองพันสรรพาวุธกระสุนที่ 23 กองบัญชาการช่วยรบที่ 3	1	3	8	12	- ปลูกผัก - ปลูกข้าว - เลี้ยงเป็ดไข่	1.5 50 -	- - 280	2 กก./วัน 19,260 กก./ปี 170 ฟอง/วัน	
8	กองพันทหารสื่อสารที่ 23 กองทัพอากาศที่ 3	1	4	6	11	- เลี้ยงเป็ดไข่	-	500	300 ฟอง/วัน	
รวม		15	45	47	107		223	1,454		

*** กำลังพลส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างจากเวลาราชการมาดำเนินการกิจกรรม

ที่มา : โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

นอกจากนี้ยังได้ดำเนินโครงการทหารพันธุ์ดีอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยจัดตั้งศูนย์ผลิตพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ พระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

ตารางที่ 4-3 ผลผลิตจากศูนย์ผลิตพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ พระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ลำดับ	โครงการ	ผลผลิต
1	โครงการปลูกข้าวอินทรีย์ กองทัพอากาศที่ ๓	ข้าวเปลือก 84,870 กก.
2	ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชพระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง	เมล็ดพันธุ์พืช 477.14 กก.
3	โครงการเลี้ยงแพะพระราชทาน พันธุ์แบล็คเบงกอล	พันธุ์แพะ 208 ตัว
4	ศูนย์เพาะพันธุ์สัตว์ปีกพระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง	พันธุ์เป็ด 6,300 ตัว
5	ศูนย์เพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดพระราชทาน “เพื่อนช่วยเพื่อน” พื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง	พันธุ์ปลา 734,000 ตัว

ที่มา : โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

3. องค์ความรู้

จากการดำเนินงานที่ผ่านมากำลังพล/ผู้ปฏิบัติภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วทั้งสิ้น 110 นาย ดังนี้

3.1 ด้านการเกษตร

3.1.1 ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืช จักรพันธ์เพ็ญศิริ จังหวัดเชียงราย จำนวน 40 นาย

3.1.2 ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืช จักรพันธ์เพ็ญศิริ จังหวัดสระบุรี จำนวน 20 นาย

3.1.3 ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชจังหวัดพิษณุโลก

จำนวน 6 นาย

3.1.4 อบรมการใช้เครื่องทำปุ๋ยหมัก จังหวัดตาก จำนวน 3 นาย

3.1.5 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 นาย

3.1.6 บริษัทกล้าแกร่ง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 15 นาย

3.2 ด้านการประมง

3.2.1 ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด พิษณุโลก จำนวน 14 นาย

3.2.2 โครงการฟาร์มทะเลตัวอย่างตามพระราชดำรินในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถ ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 นาย

3.3 ด้านปศุสัตว์

กิตติพันธ์ฟาร์ม โรงเพาะลูกเป็ด ตำบล สนามคลี อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
สุพรรณบุรี จำนวน 2 นาย

4. อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร

ปัจจุบันค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถมีอุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร ที่ใช้ในการ
เตรียมความพร้อมด้านอาหารจำนวนทั้งสิ้น 19 รายการ

ตารางที่ 4-4 อุปกรณ์/เครื่องมือทางการเกษตร

ลำดับ	รายการ	จำนวน	หมายเหตุ
1	รถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่	2 คัน	
2	รถแทรกเตอร์ขนาดกลาง	2 คัน	
3	รถดำนานา 6 แถว	1 คัน	
4	ระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์จากหอสูง	2 ระบบ	
5	เครื่องผสมปุ๋ย	1 เครื่อง	
6	เครื่องสูบน้ำ 5 แรงม้า ขนาด 2 นิ้ว	2 เครื่อง	
7	จอบหมุนยกร่องฝัก สำหรับต่อพ่วงท้ายแทรกเตอร์	1 ชุด	
8	ผานไถชนิด 7 จาน	1 ผาน	
9	ผานโรตารี 1.2 เมตร	1 ผาน	
10	ตู้ฟักไข่ ขนาด 1,000 ฟอง	4 ตู้	
11	เครื่องบดอาหารสัตว์	1 เครื่อง	
12	เครื่องอัดเม็ดอาหารสัตว์	1 เครื่อง	
รวมทั้งสิ้น		19 รายการ	

ที่มา : โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

5. ส่วนราชการ, สถาบันการศึกษา

ในห้วงที่ผ่านมาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถได้ขอความร่วมมือจากส่วนราชการ/
สถาบันการศึกษา ดังนี้

5.1 ด้านการเกษตร

5.1.1 ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชจังหวัดพิษณุโลก

5.1.2 ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิษณุโลก

5.1.3 สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 8 กรมพัฒนาที่ดิน

5.1.4 กรมชลประทาน

5.1.5 กรมทรัพยากรน้ำ

5.1.6 สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 7 กำแพงเพชร

5.1.7 มหาวิทยาลัยนเรศวร

5.1.8 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

5.2 ด้านประมง

5.2.1 ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด พิษณุโลก

5.2.2 สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 7 กำแพงเพชร

5.2.3 มหาวิทยาลัยนเรศวร

5.2.4 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

5.3 ด้านปศุสัตว์

5.3.1 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก

5.3.2 มหาวิทยาลัยนเรศวร

จากความร่วมมือดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินงานตั้งแต่ปี 2560 เป็นต้นมา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยปัจจุบันกองทัพภาคที่ 3 ได้ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับมหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อ ส่งเสริมกิจกรรม สนับสนุน และพัฒนาบุคลากร โดยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมการทำวิจัยร่วมกัน เพื่อพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่, ร่วมกันพัฒนาบุคลากรทั้งสองฝ่าย โดยการแลกเปลี่ยน และเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ในรูปแบบต่างๆ และส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคล ส่งผลให้การเตรียมความพร้อมด้านอาหารของค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. ภาคประชาสัมพันธ์/เครือข่ายเกษตรกร ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถได้ขยายเครือข่ายไปยังเกษตรกร และชุมชนรอบค่าย ดังนี้

6.1 ผลิตเมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และพันธุ์ปลา ที่ไม่เป็นหมัน เมื่อราษฎรที่ได้รับพระราชทานแล้ว สามารถขยายพันธุ์ในรุ่นต่อไป เพื่อลดต้นทุน

6.2 หน่วยได้มีการขยายเครือข่ายและนำองค์ความรู้ในการถ่ายทอดให้กับประชาชนนอกค่าย โดยชักชวนประชาชนให้มาร่วมเป็นเครือข่ายฝึกปลอดภัยค่ายเอกา โดยเปลี่ยนการปลูกผักแบบใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นเป็นการปลูกผักปลอดภัย เพื่อนำผลผลิตส่งโรงคัดบรรจุสินค้าทางการเกษตรกองทัพภาคที่ 3 แล้วนำไปจำหน่ายในราคาต่ำกว่าท้องตลาด

จากการดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

ผลผลิตภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร ดังนี้

ตารางที่ 4-5 ผลผลิตภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

ลำดับ	กิจกรรม	ผลผลิต	อัตราการบริโภค (คน)	เลี้ยงประชากรได้
1	ปลูกข้าว	56,014.2 กก./ปี	90-100 กก./ปี	ปีละ 590 คน
2	ปลูกผัก	82 กก./วัน	400 กรัม/วัน	วันละ 205 คน
3	เลี้ยงเป็ด	470 ฟอง/วัน	220 ฟอง/ปี	วันละ 746 คน
4	เลี้ยงไก่	460 ฟอง/วัน	220 ฟอง/ปี	วันละ 763 คน

ที่มา : โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ พบว่า ผลผลิตทางการเกษตรในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถสามารถนำมาประกอบเลี้ยงให้ทหารกองประจำการของกองบัญชาการช่วยรบที่ 3 และหน่วยขึ้นตรง ซึ่งมียอดบรรจุรวม 1,032 นาย ได้ดังนี้

1. ข้าวสาร ประกอบเลี้ยงทหารกองประจำการได้ปีละ 590 นาย (คิดเป็นร้อยละ 57.17 ของยอดกำลังพล)

2. ผัก ประกอบเลี้ยงทหารกองประจำการได้วันละ 205 นาย (คิดเป็นร้อยละ 19.86 ของยอดกำลังพล)

3. ไข่ ประกอบเลี้ยงทหารกองประจำการได้วันละ 1,509 นาย (เพียงพอต่อยอดกำลังพล) จึงนับได้ว่าผลผลิตที่เกิดขึ้นสามารถนำมาใช้ประกอบเลี้ยงเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับทหารกองประจำการได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะไข่ที่มีปริมาณมากกว่าอัตราการบริโภคของกำลังพล

การช่วยเหลือประชาชนในช่วงที่มีการกักตุนสินค้าบริโภคมีราคาแพง ตั้งแต่ 20 เมษายน - 30 พฤษภาคม 2563 โดยนำผลผลิตในโครงการ โดยเฉพาะผักปลอดภัยที่มีเป็นจำนวนมากไปจำหน่ายในราคาถูกกว่าท้องตลาด เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ทั้งการจำหน่าย ณ ที่ตั้งหน่วย และนำไปกระจายในชุมชนรอบค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี โดยจำหน่ายผัก จำนวน 1960 กิโลกรัม ไข่เป็ด, ไข่ไก่ 23,112 ฟอง ซึ่งช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับผู้ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก

จากการดำเนินงานของค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ จะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมด้านอาหารโดยการบริหารจัดการพื้นที่ว่างเปล่าภายในค่ายเพื่อผลิตอาหาร สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารได้ทั้งในด้านสวัสดิการกำลังพล และการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง จึงนับได้ว่าหน่วยทหารสามารถใช้ศักยภาพของหน่วยในการช่วยเหลือ

ประชาชน ตลอดจนกำลังพลและครอบครัว เพื่อคลี่คลายผลกระทบที่เกิดจากสภาวะสินค้าบริโภค ราคาแพงได้

สรุป

จากการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ได้ข้อสรุป ดังนี้

1. ประเด็นแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย, กำลังพล/ผู้ปฏิบัติงาน, งบประมาณ, พื้นที่และแหล่งน้ำ, องค์ความรู้, อุปกรณ์/เครื่องมือทางการแพทย์, ส่วนราชการ, สถาบันการศึกษา, ภาคประชาสังคม/เครือข่ายเกษตรกร และ การบริหารจัดการ โดยองค์ประกอบทั้งหมดล้วนมีความสำคัญที่สามารถบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหน่วยทหารมีลักษณะพิเศษที่สำคัญ คือ การปกครองบังคับบัญชาที่เน้นเรื่องเอกภาพ และสายการบังคับบัญชา ทำให้ตัวผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการเตรียมความพร้อมด้านอาหารให้ประสบความสำเร็จ

2. ประเด็นตัวแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 (กรณีศึกษาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ) พบว่า ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร เพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับทหารกองประจำการ, กำลังพลและครอบครัว อีกทั้งยังมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือประชาชนในช่วงสินค้าบริโภคมีราคาแพง ตั้งแต่ 20 เมษายน - 30 พฤษภาคม 2563 ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี จึงนับได้ว่า สามารถนำมาถอดบทเรียน และสร้างตัวแบบในการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3” โดยการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 2 ข้อ คือ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยเมื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดระเบียบแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งได้แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ซึ่งในบทที่ 5 จะนำเสนอ 2 ประเด็น คือ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

จากผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อดังกล่าวข้างต้น โดยมีรายละเอียดข้อสรุป ดังนี้

1. ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 มีรายละเอียดผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

1.1 โรคระบาดร้ายแรง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security) ที่ไร้พรมแดน โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การเดินทางและระบบโลจิสติกส์เป็นไปอย่างรวดเร็ว ยิ่งทำให้อัตราการแพร่ระบาดกระจายไปได้อย่างกว้างขวาง

1.2 ผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรง มีได้จำกัดอยู่เพียงแคภายในประเทศ, ภูมิภาค แต่กระทบต่อวิถีชีวิตของคนทั่วโลก ทั้งด้านสุขภาพอนามัย, เศรษฐกิจ, สังคม ตลอดจนการเมืองระหว่างประเทศ

1.3 กระบวนการแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรคระบาดร้ายแรง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ตั้งแต่ระดับปัจเจก, ครอบครัว, ชุมชน, ประเทศ, ภูมิภาค และระดับโลก ตามหลักการความมั่นคงแบบสมประโยชน์ร่วมกัน (Multi-sum Security Principle) ของนายเยฟ อัลรอดฮัน

1.4 ผลกระทบต่อผู้บริโภคที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง เป็นทั้งผลกระทบระยะสั้นอันเกิดจากผลกระทบทางลบด้านอุปทานการผลิต (Adverse Supply Shock) และผลกระทบระยะยาวที่ทำให้ชาวโลก 130 ล้านคน ตกสู่ภาวะอดอยาก และขาดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

1.5 การเตรียมความพร้อมด้านอาหาร จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำหรับรองรับสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อสร้างหลักประกันให้ทุกคนได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายภาพ ซึ่งเป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิตอยู่รอด (Maslow, 1954)

2. ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 มีรายละเอียดผลการศึกษาโดยสรุป ดังนี้

2.1 องค์ประกอบสำคัญของหน่วยที่มีขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร มีดังนี้

2.1.1 ผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย ต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่ดี โดยเฉพาะในด้านความกล้าหาญ (ทางใจ) (COURAGE), ความเด็ดขาด (DECISIVENESS), ความกระตือรือร้น (ENTHUSIASM), ความริเริ่ม (INITIATE), ความรู้ (KNOWLEDGE) และความไม่เห็นแก่ตัว (INSELFISHNESS)

2.1.2 กำลังพล/ผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีจำนวนที่เหมาะสมกับปริมาณงาน และไม่กระทบต่อการปฏิบัติภารกิจหลัก มีความรอบรู้ในงานด้านการเกษตร, ขยันหมั่นเพียร และมีอุดมการณ์มุ่งมั่นเสียสละเพื่อส่วนรวม

2.1.3 งบประมาณ โดยเฉพาะการผลิตแบบเกษตรแปลงใหญ่ จำเป็นต้องใช้งบประมาณดำเนินงาน หากได้รับการพิจารณาจัดสรรงบประมาณดำเนินงานประจำปีจากหน่วยเหนืออย่างต่อเนื่อง จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนยิ่งขึ้น

2.1.4 พื้นทีและแหล่งน้ำ เป็นจุดแข็งของหน่วยทหาร เนื่องจากส่วนใหญ่หน่วยจะมีพื้นที่ว่างเปล่า และแหล่งน้ำเพียงพอสำหรับทำการเกษตร

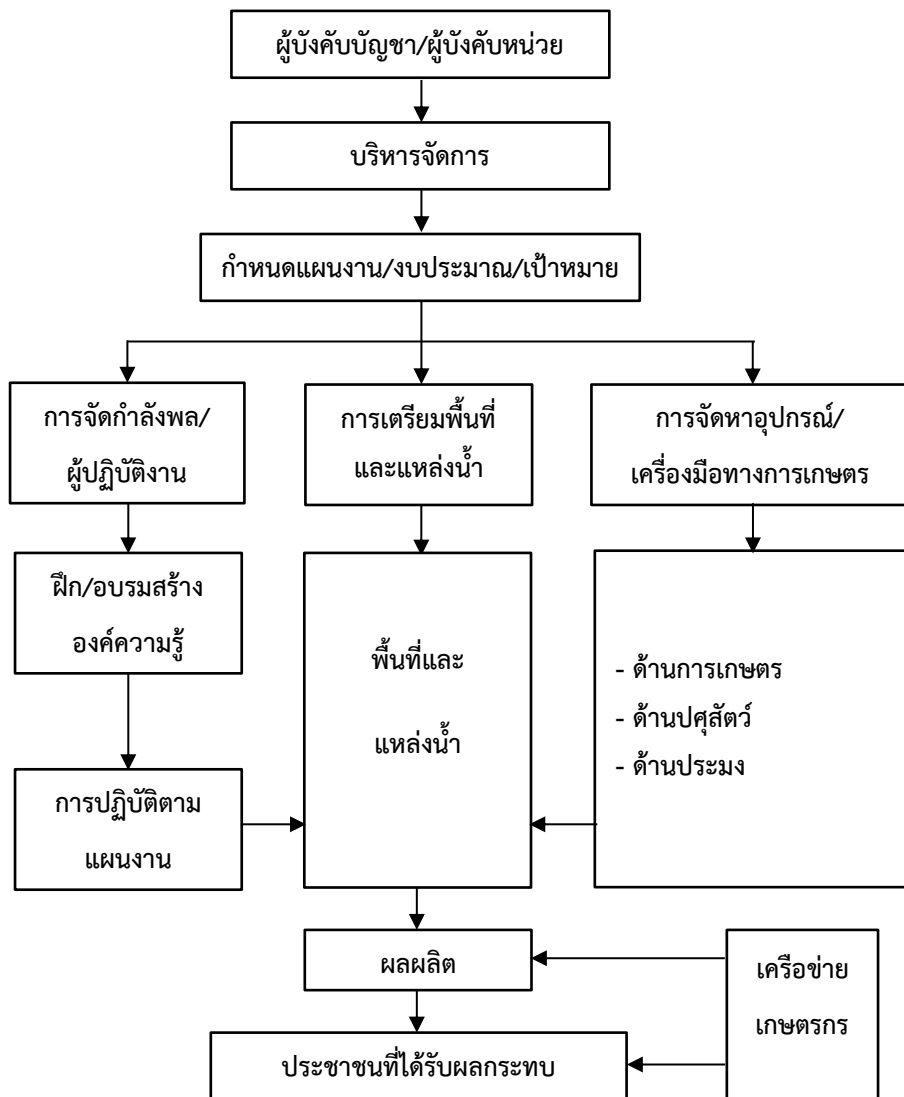
2.1.5 การประสานความร่วมมือ ทั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง, สถาบันการศึกษา, ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนงานโครงการ ทั้งด้านการเตรียมความพร้อมพื้นที่ และแหล่งน้ำ, อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องจักรกลทางการเกษตร, วัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร, พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และการถ่ายทอดองค์ความรู้

2.1.6 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการวางแผนการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และการนำผลผลิตไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรงได้ทันเวลา และตรงกับความต้องการ

2.2 การขยายผลไปยังครัวเรือนผู้ได้รับผลกระทบ โดยภาคประชาสังคม จะช่วยให้การแก้ปัญหาเกิดความยั่งยืนหรืออาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของการเตรียมความพร้อมด้านอาหารอยู่ที่การสร้างความตระหนักกับผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ให้เริ่มทำการเกษตร, เลี้ยงสัตว์ หรือเลี้ยงสัตว์น้ำตามขีดความสามารถของครัวเรือน

2.3 แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางที่เหมาะสม ดังนี้

แผนภาพที่ 5-1 แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3

ที่มา : โครงการทหารพันธุ์ดี ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสถานะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในภาพรวม ทั้งในด้านการวางแผนการผลิต, การควบคุมราคาสินค้าที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการสร้างสถานะแวดล้อม มิให้มีการผูกขาดทางการค้า โดยเฉพาะสินค้าบริโภค ซึ่งกระทบต่อการเข้าถึงอาหาร (Food Access) ของประชาชน

1.2 กระทรวงกลาโหม ในฐานะแกนนำหน่วยปฏิบัติงานด้านความมั่นคง มีขีดความสามารถในการปฏิบัติการกิจการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสถานะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง หากได้รับมอบหมาย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล ทำให้สามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

2.1 ค่ายทหาร ควรมีการบูรณาการในภาพรวม โดยผู้บังคับค่าย เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ และแบ่งมอบความรับผิดชอบให้หน่วยต่างๆ ภายในค่ายทหาร ในการผลิตอาหาร ทั้งด้านการเกษตร, ปศุสัตว์ และประมง ให้มีปริมาณที่เหมาะสม และไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน รวมทั้งรับผิดชอบในการติดต่อประสานงานกับภาครัฐ, เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดเอกภาพในการดำเนินงาน

2.2 หน่วยทหารที่มีพื้นที่ว่างเปล่า, แหล่งน้ำ และกำลังพลเพียงพอ ควรวางแผนบริหารจัดการเพื่อผลิตอาหาร เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับกำลังพล และครอบครัวในยามปกติ และสามารถปรับเปลี่ยนไปช่วยเหลือประชาชนได้ในยามที่เกิดสถานะวิกฤติต่างๆ โดยเฉพาะในห่วงโซ่สินค้าบริโภคมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และขาดตลาด ซึ่งจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชน ตลอดจนช่วยให้กลไกตลาดปรับตัวเข้าสู่สภาวะปกติได้เร็วยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลวิจัยนี้สามารถนำไปทำการวิจัยต่อยอดได้ 2 ประเด็นหลักๆ คือ

1. ประเด็นปัจจัยที่มีอิทธิพลซึ่งส่งผลกระทบต่อเตรียมความพร้อมด้านอาหารในระดับกองทัพบก
2. ประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร ในระดับกองทัพบก

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ. 2547

วารสารและหนังสือพิมพ์

คณน ไตรจันทร์ และคณะ. “องค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”, วารสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์. ปีที่ 38. ฉบับที่ 2, พฤษภาคม – สิงหาคม 2560. หน้า 577-587.

นิสาพร วัฒนศัพท์ และ ดารุณี สมศรี. “การประเมินสถานะความมั่นคงทางอาหารและพลังงานของชุมชนในพื้นที่เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ด้วย Jarman Underprivileged Area Score”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1, มกราคม-มิถุนายน 2560. หน้า 143-161.

นวลใย วัฒนกุล. “กินตามแม่” คือ แนวทางสู่ความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทย”. วารสาร มจร. วิชาการ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 8. ฉบับที่ 15, กรกฎาคม – ธันวาคม 2547. หน้า 5-23

บุณณดา มาสวัสดิ์ และคณะ. “ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรไทย”. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2, พฤษภาคม – สิงหาคม 2559. หน้า 347-356.

วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสารวิจัย

ฉัตรดนัย ใจเพชร. “โครงสร้างสังคมวัฒนธรรมไทยมสุลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปัตตานี”. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2546.

ณัฐชา นวค้ำมา. “ผลกระทบของการส่งออกสินค้าในภาคการเกษตรต่อความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2557.

ดำรงศักดิ์ ต่อประเสริฐ. “ความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจระดับชั้นประทวน กองตำรวจสันติบาล 1”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2544.

พ.อ.หญิง เกษญา มีบุญลือ. “ความมั่นคงแห่งชาติ : การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน”. ศูนย์ศึกษา
ยุทธศาสตร์, สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. 2553.

พล.ต.สันติพงศ์ ธรรมปิยะ. “แนวทางการรับมือต่อผลกระทบด้านความมั่นคงที่เกิดจากภัยคุกคาม
กรณีศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของกองกำลังบูรพา”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักร. 2559.

วิชาญ หงษ์ปิ่น. “ปัจจัยที่ส่งผลให้นักศึกษาสาขาวิชาการตลาด ไม่สามารถศึกษาต่อสาขาวิชา
คอมพิวเตอร์ธุรกิจตามที่ต้องการ”. วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนวิชาการ. 2560.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

12 โรคระบาด ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์โลก คร่าชีวิตผู้คนนับล้าน. (2563). ออนไลน์. เข้าถึงได้
จาก : <https://travel.trueid.net/detail/KwMX2yMxJzzG>. 2564.

เกษตรก้าวไกล. (2559). ตั้งเป้าคนไทย “กินไข่ปีละ 300 ฟอง” ...3 สมาคมไข่ไข่เดินทางตั้งเป้า
คนไทย “กินไข่ปีละ 300 ฟอง” ...3 สมาคมไข่ไข่เดินทางลุย. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
<https://www.kasetkaoklai.com/home/2016/07/ตั้งเป้าคนไทย-กินไข่/>. 2564.

การระบาดของตัวของโควิด-19 ในประเทศไทย. (ม.ป.ป.). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : https://th.wikipedia.org/wiki/การระบาดของตัวของโควิด-19_ในประเทศไทย. 2564.

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อโลก. (2563). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
<https://vovworld.vn/th-TH/วิเคราะห์สถานการณ์/การแพร่ระบาดของโรคโควิด19-ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อโลก-934102.vov>. 2564.

การเลี้ยงเปิดไข่แบบลดต้นทุน. (2558). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <http://duckforegg.blogspot.com/2015/05/>. 2564.

เกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ. (2559). แนวทางพัฒนาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเกษตร
อินทรีย์ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
<https://erp.mju.ac.th/openFile.aspx?id=MzEzMjU5>. 2559.

กองทัพบก. (ม.ป.ป.). คู่มือยุทธศาสตร์กองทัพบก. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://fliphtml5.com/errk/xzvi>. 2564.

กองวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว. (2559). องค์ความรู้เรื่องข้าว. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
http://www.ricethailand.go.th/rkb3/title-rice_yield_per_rai.htm. 2564.

กำเนิดโรงพยาบาลโรคติดต่อ ปรากฏการรับมือโรคระบาดในสยาม. (2563). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
<https://www.hfocus.org/content/2020/03/18746>. 2564.

- กฤษฎา บุญชัย และคณะ. (2563). การประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชน
ท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : https://www.ldi.or.th/wp-content/uploads/2020/11/Research_COVID.pdf. 2564.
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2561). คนไทยกินข้าวน้อยลง เฉลี่ยแค่ปีละ 90-100 กก. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
<https://news.thaipbs.or.th/content/270616>. 2564.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). “โควิดเขย่าตลาดข้าวโลก 4 ประเทศ ชะลอขาย “ราคาพุ่ง””. ออนไลน์.
เข้าถึงได้จาก : <https://www.prachachat.net/economy/news-444449>. 2564.
- ประวัติศาสตร์โรคระบาดร้ายแรงในรอบ 300 ปี. (ม.ป.ป.). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/tips-for-you/300-years-pandemics.html>. 2564.
- ประวัติศาสตร์การระบาดของโรคภัยร้ายแรงในสยาม (ตอนที่ 1) กาฬโรคและอหิวาตกโรค. (2563).
ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.hfocus.org/content/2020/03/18680>. 2564.
- ปศุศาสตร์ นิวส์. (2561). “ไก่ไข่” ไม่เกิน 500 ตัว ต้องใช้ทุนเท่าไร?. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
<http://pasusart.com/ไก่ไข่-ขนาดไม่เกิน-500-ตัว/>. 2564.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.2551. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา, เล่ม 125
(ตอนที่ 31 ก), 39-45. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2551/A/031/39.PDF>. 2564.
- พิษณุโลกฮอตนิวส์. (2563). “สาวปล่อยโฮลั่นโรงพัก! พณ.พิษณุโลกจับขายไข่ไก่งราคา โป๊ยซื้อแพง
ตั้งแต่หน้าฟาร์ม”. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://mgronline.com/local/detail/9630000031005>. 2564.
- ผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์จาก “ไวรัสโควิด-19”. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/618563>. 2564.
- ย้อนประวัติศาสตร์ Pandemic (โรคระบาดใหญ่) สะเทือนโลก. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก:
<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/870449>. 2564.
- แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ. 2561 - 2564. (2561). ออนไลน์. เข้าถึงได้
จาก: <https://planning.dld.go.th/th/images/stories/section5/2561/strategy08.pdf>.
2564.
- รัฐนันท์ รถทอง. (2561). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้นำทางทหาร 14 ประการ. ออนไลน์. เข้าถึง
ได้จาก : <http://jofare.blogspot.com/2018/03/14.html>. 2564.
- วารสารเกษตรแถวหน้า. (2559). การใช้ปุ๋ยอย่างรู้คุณค่าสำหรับการปลูกพืช. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก :
[https://esc.doae.go.th/wp-content/uploads/2016/12/การใช้ปุ๋ยอย่างรู้คุณค่า
สำหรับการปลูกพืช.pdf](https://esc.doae.go.th/wp-content/uploads/2016/12/การใช้ปุ๋ยอย่างรู้คุณค่าสำหรับการปลูกพืช.pdf). 2564.

- หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. (2563). “อบจ.พิษณุโลกห่วงใยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักในต.บึงพระ ราคาผลผลิตตกต่ำ”. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.phitsanulokhotnews.com/2020/04/24/142282>. 2564.
- สมัยรัชกาลที่ 5 สยามกักคนจีนบนเกาะร้าง 9 วัน ป้องกัน ‘กาฬโรค’ ระบาดเข้าสู่สยาม. (2563). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.hfocus.org/content/2020/03/18743>. 2564.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2560). ยุทธศาสตร์สังคมไทยที่ยั่งยืนโดยภาคประชาสังคมกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.codi.or.th/downloads/book/book-25600605-prachasankomg.pdf>. 2564.
- สิทธิชัย ษะทะโชติ และคณะ. (2563). แก่นเกษตร, ปีที่ 48, ฉบับที่ 4, พฤษภาคม - มิถุนายน 2020, หน้า 727-732. ?. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก: https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename=4_118_48_42.pdf&id=4219&keeptrack=1. 2564.
- สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://profile.yu.ac.th/storage/academic-articles/March2021/fsazzySULWldDkoteVAJ.pdf>. 2564.
- สุทธกานต์ ใจกาวิล และคณะ. (2560). การจำแนกพื้นที่การผลิตข้าว และความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเกษตรกรในภาคเหนือตอนบน. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : http://thairicersearchjournal.ricethailand.go.th/images/PDF/9_1_2561/07.pdf. 2564.
- สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน. (2564). ข้อมูลการใช้น้ำของพืชในภาคเหนือ. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก: http://water.rid.go.th/hwm/cropwater/CWRdata/ET/et_north.pdf. 2564.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). กินผักตามฤดู. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.thaihealth.or.th/Infographic/detail/51219/กินผักตามฤดูกาล/>. 2564.
- สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย. (2563). การประเมินผลกระทบรวมด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.unicef.org/thailand/media/5671/file/Socio-Economic%20Impact%20Assessment%20of%20COVID-19%20in%20Thailand.pdf>. 2564.
- สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก. (2556). บรรยายสรุปจังหวัดพิษณุโลก. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <http://www.phitsanulok.go.th/describe55/briefing59.pdf>. 2564.

- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางสังคมจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และวิกฤตเศรษฐกิจ. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : http://phuket.dop.go.th/download/knowledge/th1611129513-133_0.pdf. 2564.
- ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์. (2563). วิกฤตโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://so02.tcithaijo.org/index.php/jcr/article/view/246255>. 2564.
- ศูนย์รวมความรู้การเกษตร. (2559). คิดจะเป็นเกษตรกรต้องมีและรู้ไว้. ? . ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://www.facebook.com/farmlandthai/posts/1314175421960793>. 2564.
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2556). องค์ความรู้ การผลิตผักปลอดสารพิษในพื้นที่ดินทราย. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20161208141132_file.pdf. 2564.
- อัชรี รัตนวราหะ. (ม.ป.ป.). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกษตร. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <https://kuauscharee.wordpress.com/ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ/>. 2564.

ภาษาต่างประเทศ

Resseach, Report and Thesis

- Acharya Amitav. Non-traditional security challenges : Thailand and regional cooperation. Bangkok : King Prajhipok's Institute. 2018.
- Caballero-Anthony, M. Non-traditional security and infectious diseases in ASEAN: going beyond the rhetoric of securitization to deeper institutionalization. *The Pacific Review*, 21(4), 507-525. 2008.
- Dosch, J. The Concept and Management of Non-traditional Security in Southeast Asia. *Sicherheit und Frieden (S+F) / Security and Peace*, 24(4), 179-184, 2006.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พล.ต. กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	26 ต.ค. 2507
การศึกษา	ปี 2523 มัธยมต้น ม.ศ.3 โรงเรียนอัสสัมชัญธนบุรี ปี 2525 โรงเรียนเตรียมทหาร (ตท.23) ปี 2530 ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต โรงเรียนนายร้อยพระ จุลจอมเกล้า (จปร.34) ปี 2539 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก (สธ.ทบ.74) ปี 2543 ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒน- บริหารศาสตร์ - นิด้า ปี 2553 วิทยาลัยการทัพบก (วทบ.56)

ประวัติการทำงานโดยย่อ

ผตน. ป.พัน.20	25	ม.ค.	2530
ผบ.ร้อย.ป. ป.พัน.20	23	ส.ค.	2535
ผอ.3 ป.พัน.20	16	มิ.ย.	2537
ประจำ รร.สธ.ทบ.สบส.	2	ต.ค.	2538
รอง ผบ.ป.พัน.20	2	ต.ค.	2539
ประจำ ผงป.ทภ.3	16	ก.พ.	2541
ผบ.ป.พัน.20	27	ธ.ค.	2545
ผบ.ป.พัน.30	22	ธ.ค.	2546
เสธ.ป.21	4	ก.ค.	2548
รอง ผบ.ป.21	17	มิ.ย.	2552
ผบ.ป.21	3	ต.ค.	2555
ผบ.ป.4	17	เม.ย.	2558
เสธ.มทบ.32	7	ต.ค.	2559
รอง เสธ.ทภ.3	3	ต.ค.	2560
ตำแหน่งปัจจุบัน	1	ต.ค.	2562

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ (Strategy)

เรื่อง	แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติ โรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3
ผู้วิจัย	พลตรี กิตติพงษ์ แจ่มสุวรรณ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 63
ตำแหน่ง	ผู้บัญชาการกองบัญชาการช่วยรบที่ 3

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคระบาด (Pandemic) เป็นหนึ่งในเก้าของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non – Traditional Threat) ที่สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กำหนดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 นับเป็นภัยคุกคามที่ไร้พรมแดน และสร้างความเสียหายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยาเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 113 ถึงปัจจุบัน มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดทั่วโลก มากกว่า 673 ล้านราย สำหรับไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) พ.ศ. 2563 ที่คร่าชีวิตผู้คนไปแล้ว 3,043,009 ราย สำหรับในประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อไปแล้ว 45,185 ราย อยู่ระหว่างการรักษา 16,119 ราย หายแล้ว 28,985 ราย เสียชีวิต 108 ราย (นับถึง 20 เมษายน 2564) และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากสถานการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงของโควิด-19 (COVID-19) ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนอย่างถ้วนหน้า และเป็นผลกระทบโดยตรงต่อตัวประชาชนในการเข้าถึงอาหาร (Food Access) ดังจะเห็นได้จากในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 เกิดสภาวะสินค้าบริโภคมีราคาแพง โดยมีราคาสูงขึ้นกว่าปกติเป็นอย่างมาก เช่น ไข่เป็ด ไข่ไก่ จากเดิมฟองละ 3 บาท ได้ขึ้นราคาไปถึงฟองละ 6 – 9 บาท ส่งผลให้ประชาชนที่ขาดรายได้เนื่องจากการว่างงานประสบปัญหาในการดำรงชีวิตซึ่งหากเกิดขึ้นเป็นเวลานาน จะยิ่งทำให้เกิดวิกฤติการณ์ต่างๆ ตามมา

สำหรับกองทัพบกซึ่งมีภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ภารกิจอื่นที่ไม่ใช่สงคราม (Military Operation Other Than War : MOOTW) ด้วยการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาสาธารณภัย (Humanitarian Assistance and Disaster Relief : HADR) ได้มีส่วนสำคัญในการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง ในส่วนกองทัพภาคที่ 3 ได้จัดกำลังพล, อุปกรณ์, ยานพาหนะ ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่หน่วยปลูกและเลี้ยงไว้ในพื้นที่ว่างเปล่าของหน่วยทั้งพืชผักสวนครัว และไข่เป็ด, ไข่ไก่ ออกไปช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่รับผิดชอบในหลายรูปแบบ ซึ่งช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งเป็นโรคอุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงในวงกว้าง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ, สังคม และความมั่นคง จึงยังมิได้มีการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ว่ามีความแตกต่างมากน้อยเพียงใดกับผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรงในอดีต โดยเฉพาะในมิติของความมั่นคงทางอาหาร (Human Security In Food Aspect) ที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงดังกล่าว รวมทั้งการช่วยเหลือประชาชนทางด้านอาหารในห้วงที่ผ่านมา มีปัญหา/อุปสรรคใดบ้าง ตลอดจนยังมิได้มีการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารโดยหน่วยทหาร เพื่อช่วยเหลือประชาชนว่าควรดำเนินการอย่างไรจึงจะสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อเสนอแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ในพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดทำการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 3

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 การวิจัยเน้นศึกษาและวิเคราะห์แนวทางและรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงด้านอาหารเท่านั้น

2.2 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางระดับหน่วยปฏิบัติภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ โดยจะไม่นำไปอ้างอิงระดับจังหวัด, ระดับภาค หรือประเทศ

3. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งการ, บังคับบัญชา และกำหนดนโยบาย ประกอบด้วย ผู้บังคับหน่วยขึ้นนายพล และคณะทำงานโครงการทหารพันธุ์ดีมูลนิธิชัยพัฒนา

ส่วนที่ 2 หัวหน้าส่วนราชการที่เป็นหน่วยขึ้นตรงกองทัพภาคที่ 3 ประกอบด้วยผู้บังคับหน่วยระดับผู้บังคับการกรม, ผู้บังคับกองพัน ในพื้นที่ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 8 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2563 ถึงเดือน มิถุนายน 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บังคับหน่วยชั้นนายพล, คณะทำงานโครงการทหารพันธุ์ดีมูลนิธิชัยพัฒนา, ผู้บังคับหน่วย และหัวหน้าส่วนราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมด้านอาหารภายในค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำรา เอกสารต่างๆ และรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ

3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความผลการวิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติใหม่ๆ จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่า 1) โรคระบาดร้ายแรง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นภัยคุกคามความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security) ที่ไร้พรมแดน, 2) ผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรง มิได้จำกัดอยู่เพียงแคภายในประเทศ, ภูมิภาค แต่กระทบต่อวิถีชีวิตของคนทั่วโลก ทั้งด้านสุขภาพอนามัย, เศรษฐกิจ, สังคม ตลอดจนการเมืองระหว่างประเทศ, 3) กระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรคระบาดร้ายแรง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ตั้งแต่ระดับปัจเจก, ครอบครัว, ชุมชน, ประเทศ, ภูมิภาค และระดับโลก ตามหลักการความมั่นคงแบบ

สมประโยชน์ร่วมกัน (Multi-sum Security Principle) ของนายเยฟ อัลรอดฮัน, 4) ผลกระทบต่อผู้บริโภคที่เกิดจากโรคระบาดร้ายแรง เป็นทั้งผลกระทบระยะสั้นอันเกิดจากผลกระทบทางลบด้านอุปทานการผลิต (Adverse Supply Shock) และผลกระทบระยะยาวที่ทำให้ชาวโลก 130 ล้านคน ตกสู่ภาวะอดอยาก และขาดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) และ 5) การเตรียมความพร้อมด้านอาหาร เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำหรับรองรับสถานการณ์การแพร่ระบาด เพื่อสร้างหลักประกันให้ทุกคนได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายภาพ ซึ่งเป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิตอยู่รอด (Maslow, 1954)

2. แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง ในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 พบว่า 1) องค์ประกอบสำคัญของหน่วยที่มีขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร มีดังนี้ 1.1) ผู้บังคับบัญชา/ผู้บังคับหน่วย ต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่ดี โดยเฉพาะในด้านความกล้าหาญ (ทางใจ) (COURAGE), ความเด็ดขาด (DECISIVENESS), ความกระตือรือร้น (ENTHUSIASM), ความริเริ่ม (INITIATE), ความรู้ (KNOWLEDGE) และ ความไม่เห็นแก่ตัว (INSELFISHNESS), 1.2) กำลังพล/ผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีจำนวนที่เหมาะสมกับปริมาณงาน และไม่กระทบต่อการปฏิบัติการกิจหลัก มีความรอบรู้ในงานด้านการเกษตร, ขยันหมั่นเพียร และมีอุดมการณ์มุ่งมั่นเสียสละเพื่อส่วนรวม, 1.3) งบประมาณ โดยเฉพาะการผลิตแบบเกษตรแปลงใหญ่ จำเป็นต้องใช้งบประมาณดำเนินงาน, 1.4) พื้นดินและแหล่งน้ำ เป็นจุดแข็งของหน่วยทหาร เนื่องจากส่วนใหญ่หน่วยจะมีพื้นที่ว่างเปล่า และแหล่งน้ำเพียงพอสำหรับทำการเกษตร, 1.5) การประสานความร่วมมือ ทั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง, สถาบันการศึกษา, ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนงานโครงการ และ 1.6) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการวางแผนการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และการนำผลผลิตไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากโรคระบาดร้ายแรงได้ทันเวลา และตรงกับความต้องการ, 2) การขยายผลไปยังครัวเรือนผู้ได้รับผลกระทบ โดยภาคประชาสังคม จะช่วยให้การแก้ปัญหาเกิดความยั่งยืน และ 3) แนวทางการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรง มีตัวแบบจากกรณีศึกษาค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถนำมาใช้บริโภค, จำหน่าย, ประกอบเลี้ยงเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับทหารกองประจำการ, กำลังพล และครอบครัว ตลอดจนการนำไปช่วยเหลือประชาชนในช่วงสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพง ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายในการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรคระบาดร้ายแรงในภาพรวม ทั้งในด้านการวางแผนการผลิต, การควบคุมราคาสินค้า

ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการสร้างสภาวะแวดล้อม มิให้มีการผูกขาดทางการค้า โดยเฉพาะสินค้า
บริโภค ซึ่งกระทบต่อการเข้าถึงอาหาร (Food Access) ของประชาชน

1.2 กระทรวงกลาโหม ในฐานะแกนนำหน่วยปฏิบัติงานด้านความมั่นคง มีขีด
ความสามารถในการปฏิบัติการกิจการเตรียมความพร้อมด้านอาหารเพื่อเผชิญสภาวะวิกฤติโรค
ระบาดร้ายแรง หากได้รับมอบหมาย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล ทำให้สามารถ
ช่วยเหลือประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

2.1 ค่ายทหาร ควรมีการบูรณาการในภาพรวม โดยผู้บังคับค่าย เพื่อบริหารจัดการ
พื้นที่ และแบ่งมอบความรับผิดชอบให้หน่วยต่างๆ ภายในค่ายทหาร ในการผลิตอาหาร ทั้งด้าน
การเกษตร, ปศุสัตว์ และประมง ให้มีปริมาณที่เหมาะสม และไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน รวมทั้งรับผิดชอบ
ในการติดต่อประสานงานกับภาครัฐ, เอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดเอกภาพในการ
ดำเนินงาน

2.2 หน่วยทหารที่มีพื้นที่ว่างเปล่า, แหล่งน้ำ และกำลังพลเพียงพอ ควรวางแผน
บริหารจัดการเพื่อผลิตอาหาร เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับกำลังพล และครอบครัวในยามปกติ และ
สามารถปรับเปลี่ยนไปช่วยเหลือประชาชนได้ในยามที่เกิดสภาวะวิกฤติต่างๆ โดยเฉพาะในห่วงสินค้า
บริโภคมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และขาดตลาด ซึ่งจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับ
ประชาชน ตลอดจนช่วยให้กลไกตลาดปรับตัวเข้าสู่สภาวะปกติได้เร็วยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลวิจัยนี้สามารถนำไปทำการวิจัยต่อยอดได้ 2 ประเด็นหลักๆ คือ

1. ประเด็นปัจจัยที่มีอิทธิพลซึ่งส่งผลกระทบต่อเตรียมความพร้อมด้านอาหาร
ในระดับกองทัพบก

2. ประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมด้านอาหาร ในระดับ
กองทัพบก